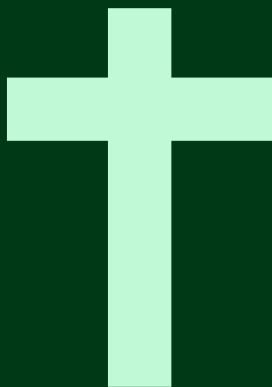

GALA Σευεί

Portions of the Holy Bible in the Toma language of Guinea

GALA S_ΕU_Εi
Portions of the Holy Bible in the Toma language of
Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la
Guinée Toma

copyright © 2013 Pioneer Bible Translators

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf

Contents

Κεεwotiiti	1
----------------------	---

Keelaiti Kεεwotiiti Σεβει Ιωζεζου με μα woo μωυγγιτι

Keelaiti κεεwotiiti μα σεβει γα ε ga Woo niine vagoi zavasiei ma lodai. Nu gila kpegi γα ε σεβε felegoi niiti keai, daaseigi γα ga Luke, ε gēni ga dōgōtōbi ta Pōle ziegōgi. Tosu wola γα nά-seveiti ba Minazefē niinei zu, mazōō toγa ε Egilisii lōzei velei σεβει.

Siē mōinmōin su, σεβει nii gēni lolisu ga «Zenvu Nadegai gēewotiiti,» tōzei nά zeizu mōinve puulōlugō (50) ma, ε da bōe ε vile Zenvu Nadegai va. Luke gēai ma nά-Woo niine vagoi σεβει, ε belani nō naama vaiti ba, niiti Yesu ti gēni eteai zu. Kele ε lōzei niina Yesu le ziegē ma geeōōgi zu, Yesu gēvelei maavalibogē nά-kaladopoiti saama: Nu la mō kaa ga kpusei ma gāazuēzēgiti. Uele gāna Egilisii nά-yeēgēgalai lōzeizu la ga keelaiti κεεwotiiti μα σεβει: Yesu γα nά-kaladopoiti saama ga nά-Zenvui maavele, nii ε zebei veezu nά-kaladopoiti zea. Fai niiti ti σεβει keelaiti κεεwoti σεβει zu, ta pelei laalaosu Egilisii nά-botii lugō feai zea ga ε ke yeēgēgalai pē su, nii ε ga: Yesu nά-Woo niine vagoi laazeeli vai nuβusei pē ma, eyesu zou bela ga.

Zenvu Nadegai ma minazefegi wo fai keelaiti be

¹ Teyofile: Nά-seβε μωυγγι zu, gē naati pē sufulani, niiti Yesu ti gēni, ta kalagi niiti, ε gēni ti wosu, mōunpa,

² eyesu naama voloi zeeli, yeei ε leēni la geeōōgi zu, kpegai ma ga deveiti fe keelaiti zea ga Zenvu Nadegai maavele, niiti ε yimazefeni ga tiye.

³ Nά-kpōbi voluma, naati nō γa ε bōō leēni ga tiye poo mōinmōin su ga toγa vulua. Folo vuunaanigō (40) laawu, ε gēni gūlazu kelema ti ve, ε da bōe ti vō, ε vile GALA nά-masadai va.

⁴ Yeeta, ti gēai ma daamii wosu vōōma, ε niima levei woni ga tiye, ε gē ti ma: «À mina maagōōza Zeeluzalēme va, kele à Kēē nά-minazefegi maabōun, nii kulaai dā, gē bo wo ma.

⁵ Mazōō Zan batizei woni ga ziei, kele wōun, su la mō gōōza, wa batize ga Zenvu Nadegai.»

Yesu leē velei geeōōgi zu

⁶ Teigiti ti gaaleēni ba, ti gaazafani, ti gē ma: «Māligii, naama ziegē zu γa ε Izelayele masadai zeizu la volu baa?»

⁷ E ti woōgaavoteni, ε gē ti ma: «Wo bēde la ba ga wo siegiti ta yeēgēgalaiti kwēē, niiti Kēē ti leveai ba, tō bōōgi nά-zobogi zu.

⁸ Kele siegi zu Zenvu Nadegai yeizu la wo ma, wa zebai zoloo, wo ge ga na-zeeleiti Zeeluzalame taazuve, Zudee yooi zu na pe, Samali yooi zu balaa, eyesu zou bela ga.»

⁹ Yesu begai ma ga naama boeiti bo, ti gaaazuyeni ba, e le geejolagi zu vele, naa voluma tonaingi dooguni ti va.

¹⁰ Tei ti-gaazuve geni no geezuve, siegi zu Yesu geni liizu la, zunu felego gfulani kelema ti ve, ti maagilii ai ga seje golegiti,

¹¹ ti ge keelaiti ma: «Galilee nuiti, lee vaa zu wo losu, wo da wele geezuve? Yesu nii buzegeai wo zaama, e le geejolagi zu, toga va volu mono, egevelei wo kaai la, e da le geejolagi zu.»

¹² Ti galeni ma Zeeluzalame, ti zege Wolive gizei ma, nii e Zeeluzalame goba, ti yagobu goozai ga kilo gila.

¹³ Siegi zu ti galeni la ma taazuve, ti leni geezu vele wu, ve ti bena ze na. Teiti ti geni na ti laaseigiti kaa: Piyele, Zan, Zake, Andelee, Filipe, Tomase, Baatelemi, Matiyo, Alefee na-doun zunui Zake, Simon nii e geni ga Zou Maalobo Nui ta, naa ve Zake na-doun zunui Zude va.

¹⁴ Ti pe ti bena gaale ba, ti boni gi gila ma, ti gaaaba GALA falii ma, naa ve anzanui tanigaa va, ta Yesu dee Maali, ta degeiti.

Zudase maavalibogi gaizie vai

¹⁵ Naama voloiti su, Piyele wuzegeni keegeloun ungila pu-ufelegiti (120) saama, e ge ti ma:

¹⁶ «Keleaiti, keni GALA sevei zu wooi a la vile su, nii Zenvu Nadegai boni e gula Davide la, e boni ma yeelugo, e vile Zudase va, nii e loni Yesu zo nuiti tugob.»

¹⁷ E geni ga ade ta, e nono zoloo ada-woti gilagi nii zu.»

¹⁸ (Kpegai ma ga zou gila geya ga telebotala walii, nii ti feai zea, e looni gogi ma, kogi vali su, koozu zolaiti pe ti vaza.

¹⁹ Zeeluzalame nuiti pe ti faa gweeni su, naa ga e kea ti naama yooi laasei peai ga Akedama, ti-laawooi zu nii poluve ga «Nama ba yooi»).

²⁰ «Tama, seveve GALA sevei ma wuye zevi zu ga:

«Seizuve naka ye,

e vala nubuseiti ma na!»

Naa volu seveai mono ga:

«Tafili ge ze potogi zu!»

²¹ Keni mu, nu gila ge ve ade va, zaiti saama, niiti ti gea ade va, naama ziegi pe su ade geni loozu la, ade da gula ada Maligii Yesu,

²² e zo Zan na-batizei wo siegi ma, e zeeli tee voloi ma geejolagi zu, naama nui ge ga zeele ta, e vile buzege vai va, e gula saai ya.»

²³ Ti nu felego leni: Zozefe nii daa geni ga Balasabase, daasei kili ge geni ba ga Zusetuse, ta Matiyase.

24 Naa voluma, ti GALA falini ḡani, ti ḡe ma: «Màlīgīi, dēi è nui pē ziimave ḡwēē, nu felegoi niiti saama, naa lē ga giye, nii è yiimazeḡeai la,

25 nii a kē é Zudase losuṣe zeḡe, keela wotii nii zu, ṣe Zudase ná ḡakai yeḡai, é li ga liizu ṣele.»

26 Ti kpakutoomai ḡēēni, kpakui looni Matiyase ma, é ṣeē niina keela puugṡ maazu ḡilagi (11) zṡiti ba.

2

Zenvu Nadegai vaa vai

1 Pantekote voloi zeeliai ma, ti pē ti ḡaalea ḡeni de ba ada ḡila.

2 Gaamago, zṡngṡ wolai zeḡeni geezuṣe, eḡe fiile wola, é pelei wu ná pē daave, ṣe ti ḡeni zeini ná.

3 Nēgiti, ti ḡulaai ga abu zogi, ti ḡulani ti ṣe kelema, ti ḡaafwē ma, ti zeṡi ti ḡilagilagiti unma.

4 Naati pē ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti tṡzei ga ti ḡa bṡe zii woo ḡiligiti su, eḡeṣelei Zenvu Nadegai ḡeni feezu la ti ya ga ti bo.

5 Naama ziegiti su, Zuifui tanigaa ti ḡeni ḡii wosu Zeeluzalēme, ti ḡeni ga GALA gaazuluaba nuiti ti zeḡeai eteai zu ná pē.

6 Naama wooi ziaai ma, ti ma ṣeṣe wolai ṣaani, ti wola laavṡṡni, tṡzei ti pē ge ḡeni ti woomēnisu ti bṡḡṡ wooiti su.

7 Ti laavṡṡni, ti ḡa ḡe ma: «Nui niiti ti bṡe zu ḡani, kēṣe ti pē ta ga Galilee nu, kēṣe?»

8 E leṣe ḡale mu, ade pē ade ti woomēnisu ade bṡḡṡ wooiti su?

9 Adei de ga, Paate nuiti, ta Mēde, Elame, Meezṡṡṡami, Zudee, Kapadṡse, Pṡn, Azi ḡovii,

10 Filizi, Panfili, Ezipete, naa ṣeē Silēne lugi zu ṣa Liḡi yooi zu, ta zṡiti ti zeḡeai Wṡlṡme,

11 Keleṡe ta Aalaḡi: Zuifuiti be-o ḡaa wēēinti be-o, niiti ti ṣileḡai Zuifuiti ta-GALA pelei ma. Ade pē, ada ti woomēnisu ade bṡḡṡ wooiti su, ti ḡa GALA ná-keṣwoti wolaiti bo.»

12 Ti pē ti laavṡṡni, tanigaa ti ḡe unga wuulee, ti ḡa ḡe bṡḡṡ ma: «Niima vai ṣoluṣe ḡa ga lee?»

13 Taḡiligaa ti ḡeni ḡēē zu ma: «Dṡṡ nēēnēḡi ḡa é ti zogai!»

Piyēle GALA daawooi wo fai Pantekote voloi

14 Piyēle wuzēḡeni é lo, keela puugṡ maazu ḡilagi (11) zṡiti saama, é wooḡulani, é ḡe ma: «À woilo ma-o! Zudee nuiti ta wṡigi wo ḡii wosu Zeeluzalēme, wo niima vaiti gaaḡa, niiti ti ḡēē zu.

15 Dṡ lei é ṣa ḡe niima nuiti ba, eḡeṣelei wo ḡisie zu la, folo lieḡi kpaazuṣe nṡ ḡa de ade su.

16 Kελε nii GALA goo wo nui Zowele boni, naa ɔa é ɔεεzu ɔani.
E ɔeni ma:

17 <GALA ge ɔε ma: Folo ɔaabelagiti su,
na nà-Zenvui yeizu nubusei pe ma.

Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta GALA gooit bo,
wa-wuzeɔe niinegiti ta kulakεεmaiti ka,
wa-ɔewola vɔbɔiti ta segiti bo.

18 Ungo, naama voloiti su, nà nà-Zenvui yei nà-botigε zunuiti
ta nà-botigε anzanuiti ma,
ti ɔa GALA gooi wo.

19 Nà maabele vaiti ke geeɔɔlogi zu, ta poogiti zooi ma,
ɔamai ta abui ɔa ɔε ná, naa vεε abu luului ma lonabiingi va.

20 Foloji ɔa vɔte ga kpidii,
alugi ɔɔi eɔe ɔamai,
aisa ɔooɔɔ GALAGI ná-foloji va zeeli,
folo wolai, nii maayikiai.

21 Naazu zɔi nɔpe a woofula Maligii ma, GALA ka kizo.>

22 A woilo niima woiti ma, wɔi wo ga Izelayele nuiti, wa
ɔɔɔi wo kwεeni ga GALA ge yeezeini Yesu Nazalate nui wu
wo ɔaazu, mazɔɔɔ GALA ge ɔeni laavɔɔ vaiti, maabele vaiti ta
laavɔɔ vooogiti keεzu ga tɔun maavele wo zaama.

23 Zunui naa ɔwεeni wo ma, é zoloo GALA ná-devei ta ná-
seikpasui ma, nii é keeni ma yeelugɔ kaite, wo paave siegi zu
wo zεga la tɔ kologolo nuiti zea, ti kpadɔ saa wului ma.

24 GALA ge buzeɔe vεε vɔlu, é kula saai ma zoolɔiti su, mazɔɔɔ
naa la ɔeni zolooga ga saai va make ba ná-zobogi wu.

25 Davide niima wooi woni, é vile Yesu va, é ɔε ma:
<Gàazu loge ɔooɔɔ GALAGI va yeenɔpe, mazɔɔɔ toɔa kɔbaυe,
nii a ke gè mina niikpi eyesu pe.

26 Naa ɔa é ba, zii ɔaanεa, ɔoiti daavege ga koozunεei,
kpùsei ɔɔɔi ɔa loogosu, makegai kitogi zu.

27 Mazɔɔɔ è la ɔεlea bà, gè va ye ɔvεalaazu,
è la vaa bu nèi gè ga ɔa-wotii ɔε nui, gè ga woofεɔfila nu, gè va
luula kabayeɔei zu.

28 E zenvu velei lea ga ze,
ɔa nɔun daave ga koozunεei è ɔεε vai zu kɔba.>

29 Kεεlɔinti, zobogi veeυe bè ga gè ɔε wo ma: Ade-mεmεwola
Davide zaave, maagulu, ná-kabai balaa ka ade zaama zaagaza.

30 Kελε é ɔeni ga GALA goo wo nui, ta é ɔeni kwεeni ga GALA
ge minazeɔeni bε, é ɔona ga mavofodai ta ɔa zeii ná-masa
kpɔkpɔgi ɔa.

31 Kilista wuzeɔe vai, é ɔula saai ya, naa ɔa Davide kaani ma
yeelugɔ, naama wooi ɔa é boni ga: <GALA ge la ɔεlea bà, gè va
ye ɔvεalaazu, é la vaa bu, kpùsei va luula kabayeɔei zu.>

32 GALA ge Yesu nii wuzefee, é kula saai ya, gi pe gá ga naama zeeleiti.

33 Buzefee, é zei GALA zeezazu, é Zenvu Nadegai zóóó keefee ya, nii ma minazefegi woni, naa ga é feai, egevelei wo menisu da, ta wo kaazu la.

34 Mazóóó Davide la keeni geeḡóógi zu, kele tó bóḡai boge ga: «Maliḡii GALA ge ḡeni Maliḡii ma: Zei zèezazu, 35 eyesu ge è zili nuiti ke ga da-ḡóḡoloma anii.»

36 Izelayele veleyefei pe maaneve ti kwee, ti la da, ga Yesu nii wo kpadoni saa wului ma, naa ga GALA ge keai ga Maliḡii ta Kilista.»

Kidaaleve nu mǎungiti

37 Ti naama woiti menigai ma, é ti yiizoni ga gola, ti ḡeni Piyee ta keelai zóiti ma: «Gi-ḡeeloiti, gá ke ḡale mu?»

38 Piyee ti woḡaavoteni, é ḡe ti ma: «À wo zie velei maavalibo, wo ḡilagilagi pe ge batize Yesu Kilista laaseigi zu, nii a ke wo zuvaaye ga wa-ḡotoiti, wa Zenvu Nadegai zóóó ga faanee.

39 Mazóóó minazefegi ga ga wónó, wa wo-lointi, ta naati tónó niiti ti maḡoozaai, naati pe de-Maliḡii da-GALAGI vaazu ti lolisu.»

40 Piyee ḡeni zeele wooi wosu ti ma wooi taḡiligaa zu, é da ti iḡóó, é da ḡe ti ma: «À bóḡó ḡula tukpá laawu, nii é vaazu zeelizu yamani ḡáii nii zu nubuseiti ma.»

41 Zóiti ti yeezeini gooi wu, naati ti batizeni, naama voloi nu waasavagó (3 000) ḡeḡala ga é veeni kidaaleve nuiti ba.

42 Ti ḡeni woilosu yeenope kalagi ma, nii keelaiti ti ḡeni feezu, ti ḡe kpófaamai zu, ti da daamii wo, ta ti da GALA falii wo vóóma.

43 Dualuagi ḡeni ese pe su, mazóóó GALA ge ḡeni maabele vaiti ta laavóó voogiti keezu ga gola ga keelaiti maavele.

44 Kidaaleve nuiti pe ti ḡilini va, ti-ḡóligiti ti ḡe su ḡila kpe.

45 Ti ḡeni ta-yooiti ta ti-ḡóligiti pódizu, ti va ga ma walii, ti gaagwe ese ba, é zoloo ma nu bedema vai ma.

46 Ti pe ti ḡeni ḡaalézu ba folo-o-folo GALA sei velei wu, ti ḡeni bului ḡaleḡalezu ta-veleiti bu, ti daamii wo koozuneei zu, ta zii vagolai zu.

47 Ti ḡeni GALA maamusezu, naa vóluma ta-vai ḡeni nubusei pe ziilaazu. Folo-o-folo Maliḡii ḡeni ta bósu kidaaleve nuiti ma bógi va ga niiti é ḡeni ti ḡizosu.

3

Meḡele nui ḡede fai

1 Yeeta, Piyee ta Zan ti ḡeni keezu GALA sei velei wu, GALA falii ma ziegi zu kpókó volo lelei zavasei ma.

² E zolooni nɔ ga ti vaai ga meɣele nui ta, nii é zɔlɔni ga meɣelegi. Folo ɣilagila ti ɣeni vaazu la, ti da GALA sei velei ma velelavɛ naa laaseigi ga: «Pelela Uagɔi,» nii a ke é da faabɔɣɔ maavali naama nuiti ma, ti leezu GALA sei velei wu.

³ E Piyele ta Zan ɣaai ma, ti da le ná, é faabɔɣɔ maavalini ti ma.

⁴ Piyele ta Zan ti ɣaazuloni ba, Piyele ɣe ma: «Wele lee gi va!»

⁵ E ɣaazuloni ti va, é da ɣisie ga naati ta ani veezu zea.

⁶ Kele Piyele ɣeni ma: «Wali la zèa, ɔa zanu, kele nii é zèa, nà naa veezu è ya, naa ɣa é ga: Nazalɛte nui Yesu Kilista laaseigi zu, wuzegɛ, è zie!»

⁷ E soni zeezai va, é buzegɛ. Gaamago nɔ, kɔɣɔiti ta tee ɣainti ti zuloni kpe,

⁸ é vili kpulu, é wuzegɛ, é da zie. E vileni ti volu, ti le GALA sei velei wu, é da zie, é da vili, ta é da GALA maamuse.

⁹ Bebei pe ge kaani, é da zie, é da GALA maamuse.

¹⁰ Nuɔuseiti ti ɣeni ɣweesu ɣaazu ba, ga tɔ ɣa é ɣeni zeizu GALA sei velei laavɛ naa laaseigi ga: «Pelela Uagɔi,» é da falii wo. Fai nii é ɣeeni zunui naa ve, é ɣeni ga laavɔɔ va, ta kulafilibai nuiti be.

Kpɔei Piyele suɣulani GALA sei velei wu

¹¹ Tɔ ɔɔɣɔi mu ge la mɔ ɣeni zɛgezu Piyele ta Zan volu. Bebei bizeni, ti va, ti ɣaale ba ti ma seizei bosuve, ná laa ga «Salɔmɔn ná-seizei bo kotai.»

¹² Piyele miná ɣaai ma, é ɣeni nuɔuseiti ma: «Izelayele nuiti, lee vaa zu niima vai wo laavɔɔzu? Lee vaa zu wo ɣaazulosu gi va, eɣe gá ɣa gá zunui nii wuzegɛ, é da zie, ga gá-zɛbei baá gi ɣili velei GALA ba?»

¹³ Ade-mɛmɛwolani Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-GALAGI ɣa é lebiyai veeni ná-botigɛ nui Yesu ve. Pilate ɣeni pɔ ga é pile, kele wɔun, wo dɔni yeelɔɔzu, wo ɣele ba.

¹⁴ Wɔun, wo ɣeleni Telebo Nui va, nii nadegai, wo ɣe ti yeebe nu vaa nui va wo ve.

¹⁵ Zɔi é zenvui unda, wo naa vaani, kele GALA ge buzegeni, é kula saai ya, gá ga naama zeeleiti.

¹⁶ Tei ɔɔun, gi ɣidaalevei Yesu ma, naa ɣa é kea, daaseigi naa ná-zɛbei zobogi vea la zunui nii ya, nii wo kaazu, ta wo kwɛɛ. Kidaalevei Yesu ma, naa ɣa é zunui nii ɣedɛga kpezekele, eɣevelei wo pe wo kaazu la.

¹⁷ Naa pe poluma, kèlɔinti, faagwetalai ɣa wo naa ɣeai la, wa wa-ɣundigiti.

¹⁸ Kele kaite, GALA ge boni é ɣula GALA goo wo nuiti pe da ma yee lugɔ, ga ná-nui nii é ga Kilista naa ɣa ɔɔɔ, naa ɣa é daazeelii ɣani.

¹⁹ A wo zie velei maavalibo mu, wo lati volu GALA ma, nii a ke wa-ɣotoiti bale tete.

²⁰ Naazu doogɔ yeedɛɣalaiti ta va, ti zɛɣe Maligii ɔ bɛ, naa voluma ɛ naa leve wo ma, nii ɛ deveni ma yeelugɔ wo ve, nii ɛ ga Yesu Kilista.

²¹ Naa laa yɔɣɔzu, toɣa de yesu geedɔlɔgi zu, eyesu eteai pɛ ge ɣɛ ga ma niine, eɣevelei GALA ge boni la kaite wɔlɔwɔlɔ, ɛ ɣula GALA goo wo nu nadegaiti da.

²² Tɔɔzei Moize ɣeni ma: «Maligii, wa-GALAGI ɣa GALA goo wo nui ta wuzɛɣezu wo ve ga nɔn kevele, wo-ɣɛɛleaiti saama. A woilo goo ma fai pɛ su!

²³ Kɛɛ ni nui ta a ɣelena, ga ɛ mina woilo GALA goo wo nui naa woo ma, naama nui ɣula ná-nubuseiti saama ga saai.»

²⁴ GALA goo wo nui niiti kpein ti bɔɛai, ɛ lɔɔzei Samiyɛle ma, ɛ zeeli naati pɛ ma, ti vaai tɔun poluma, ti pɛ ti niima voloiti ma vaa woni.

²⁵ Wa ɣa, wo ga GALA goo wo nuiti ta-voganii zɛɣe nuiti, wo ɣɛ ga minazɛɣegi ma ɣulanumai zɔlɔɔ nuiti, nii GALA ge keeni ade-mɛmɛwolani bɛ, siegi zu ɛ ɣeni la Abalaame ma: «Pɛleyeɣeiti kpein ti eteai zu, ta tuyai zɔlɔɔ ɛ-mavofodai maavele ma.»

²⁶ Wa ɣa mɔunpa GALA ge ná-botigɛ nui wuzɛɣeai ma, ɛ tevegai wo ma, nii a ke ɛ tuya loo wo ve, ga ɛ wo ɣilagilagi pɛ seɣe ná-telebotala velei ma.»

4

Piyɛɛ ta Zan ti lo fai tukpɔɣaaleve nu wolaiti kakalave

¹ Siegi zu Piyɛɛ ta Zan ti ɣeni de bɔɛzu la nubuseiti pɔ, zalaɣa ɣula nuiti ti vaani, ta GALA sei velei maabɛɛ ɣundiɣii, naa veɛ Saduseyɛinti ba.

² Ti wola yiigaaawanaa ɣeni de, tɔɔzei ti naati kaani, ti da nubuseiti kala ga tei Yesu wuzɛɣeai, ɛ ɣula saai ya, gɔvɛiti balaa ta wuzɛɣe, ti ɣula saai ya.

³ Ti yeeveɛni ti ma, ti ti vili kasoi ɣa eyesu poluma zobui, tɔɔzei kpɔkɔi ɣeni de niina.

⁴ Anɛɛ naa ve, nu mɔinmɔin ge ɣidaaleveni naati saama, niiti ti woiloni ti-wooi ma, kidaaleve nui lieɣai a laazeeli nu waadɔlugɔ (5 000) zu.

⁵ Poluma zobui, ta-ɣundiɣiiti, ta totuɣɔiti, ta tɔ kalamɔinti, ti ɣaalɛni ba Zeeluzalɛme.

⁶ Zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai Ane bɔɣɔi ɣeni ti zaama, ta Kayife, ta Zan, ta Alegezandele, naa veɛ zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ná-pɛleyeɣe wu nuiti pɛ ba.

⁷ Ti vaani ga Piyɛɛ ta Zan, ti naati to ɣakala, ti ti ɣaazaɣa, ti ɣɛ ti ma: «Bɛ ná-zɛbɛ ba bɛ laasei ka wo niima vai ɣɛai la?»

⁸ Naazu tei Piyɛɛ laaveni ga Zenvu Nadegai, ɛ ɣeni ti ma: «À woilo nii ma, wɔi wo ga nubuseiti ta-ɣundiɣiiti, ta totuɣɔiti.

⁹ Tei wo gi gaaazaqasu za faa vagɔi ma, nii keai seebe nu gila be, wo ge gi dee, velel baloai la,

¹⁰ wo pe à kwεε, Izelayele nuiti pe ti kwεε balaa, ga Nazalate nui Yesu Kilista, nii wo kpadɔni saa wului ma, GALA ge buzege, é kula saai ya, naama vele gja zunui nii gedegai da, é loni wo gakala.

¹¹ Tɔ gja é ga:

«Kɔtui nii pele lo nuiti wo gɛleai ba, tama tɔ gja keai ga kɔtu biingi.»

¹² Yesu gila nɔ gja kizogi gja zoo zɔlɔɔsu sabui zu, mazɔlɔɔ GALA ge la nu gili nɔpe daasei feeni eteai zu nuiti saama, nii da zoo gɔzosu ga tɔun maavele.»

¹³ Ti laavɔɔni gola siegi zu ti Piyele ta Zan gjaani la, ti da bɔe ga ladalai, mazɔlɔɔ ti gjeni kwεeni balaa ga naati ta ga kalatala nuiti. Ti kwεeni ga naati ta ga Yesu zieɔɔɔɔ vɔlɔmaiti.

¹⁴ Kεle tei ti gjeni zunui gedegai gjaazuloni ti goba, ti la gjeni zooni ti va faa nɔpe bo ga goodaavote.

¹⁵ Ti gjeni ti ma naazu, ti gɔla tukpɔgjaaleve velel wu, ti tɔɔzei ga ti da bɔɔɔ gjaazaɔa kpɔgi zu,

¹⁶ ti da ge ma: «Leeni gja ada ke ga zunui niiti? Tɔɔzei Zeeluzalame nuiti pe ti kwεeni ga ti laavɔɔ vaa wolai nii gɔlavε kelema, nii ade la zooga ade va maagjaali.

¹⁷ Kεle keni ade pele leve tuɔɔ ga su mina baagɔ nuɔuseiti saama, ade tɔ sei ti ma, ade ti maalua ga ti mina mɔ bɔe daaseigi naa zu nu nɔpe gaazu.»

¹⁸ Ti naati tolini vɔlu, ti tɔgi zeɔ ti ma, ti ge ma: «Eyesu pe wo mina mɔ bɔe, ba wo va kala bo, Yesu laaseigi zu.»

¹⁹ Kεle Piyele ta Zan ti gjeni ti ma: «Begele gja soloogai GALA gaazu, gi gɔlo wo ve, ba gi gɔlo GALA be? Wa bɔɔɔi à naama lukpɔgjaalevena!

²⁰ Kεle gɔun, gi la zooga gi va laaɔfulu naa ma, nii gi kaai ta gi menigai.»

²¹ Ti naati maaluanɔ vɔlu, ti be ti va. Ti la gjeni naati nimiza vele nɔpe kaani, mazɔlɔɔ nuɔuseiti pe ti gjeni GALA deɔbizu, tɔɔzei laavɔɔ vai naa va, nii é gjeni.

²² Mazɔlɔɔ zunui nii é gedeni ga laavɔɔ vooɔgi, sɔlɔɔ konagi a la leve puunaanigɔ (40) va.

Kidaaleve nuiti ta-GALA falii

²³ Ti ti vilɔgai ma, Piyele ta Zan ti liini ti-wɔlɔlɔiti pɔ be, ti naama vaiti pe sugula ti ma, niiti zalaɔa gɔla gundigɔiti ta totuɔɔiti ti boni ti ma.

²⁴ Siegi zu ti naama vaiti menini da, ti pe ti zolooni faa gila ma, ti woɔgula GALA ma, ti ge ma: «Màliɔii, da gja é geegɔlɔgi ta zoi bεtea, naa veε kpolodei va, ta ti zu aniiti pe,

²⁵ ɗa nɔ ɗa è niima wooi ɔuuni ga ɗa-Yenvu Nadegai maavele, ɗa-wotiɗe nui gi-memɛwola Davide laave, é ɗe ma:

«Leeni vaa zu zii ɗiligiti ti ɗeɛni unga wuulee?

Leeni vaa zu ziiti pe ti kisie nakaiti boni?

²⁶ Zou masagiti ti kɔɔi ɓeteni, kundigiti ti yaavai ɓete Maligii laalɔɗɔma, ta ná-zunui nii é gulo nadegai ziaai ma.»

²⁷ Gaamazu, Elode ta Pɔnse Pilate, naa veɛ Izelayele nuɓuseiti ta zii ɗiligiti ba, ti pe ti ɗaaleɛni ba taai nii zu, ɗa-wotiɗe nu nadegai Yesu laalɔɗɔma, nii é gulo nadegai ziaai ma,

²⁸ ti naama vai laazeelive nɔ, nii é deveni ma yeelugɔ, ɗa-zobogi ta è-yiimai zu.

²⁹ Niima ziegi zu, Maligii, woilo ta-maalua ɓɔeiti ma, ti bosu, va bu gei gi ga ɗa-wotiɗe nuiti gi è-laawooi laazeeli ga ladalai.

³⁰ Da-zobogi ɗula keɛma, naa ɗa a ke kedegi ɗa wo, laavɔɔ ɔoogiti ta maaɓele vaiti ti ɗa ɗe ɗa-wotiɗe nu nadegai Yesu laaseigi zu.»

³¹ Ti begai ma ga GALA fali, ve ti ɗeni ná gaalebai zu, miná balini, ti pe ti laaveni ga Zenvu Nadegai, ti tɔzei ga GALA daawooi laazeelia ga ladalai.

Kidaaleve nuiti ta-ɗilibai

³² Zoiti kpein ti ɗeni ga kidaaleve nuiti, ti ɗilini ɓɔɗɔ va ɗi gila ta zenvu ɗila su. Nu nɔpe ge la ɗeni zeagɔli segezu ga tɔ ɗila nɔnɔ, keɛ ti pe ti ɓoni ti-ɗoligiti ma.

³³ Keelaiti ti ɗeni zeele wooi wosu ga zɛbe wolai ga Maligii Yesu wuzegewe, é ɗula saai ya. GALA ná-zaalai ɗeni botii ɗeezu ti pe ba ga zɛbe wolai.

³⁴ Ti zaama, nu nɔpe ge la ɗeni ɔalani ani nɔpe ma, tɔzei zoiti kpein zoiti ɓa peɛiti ti ɗeni ti ya, ti ɗeni pɔdizu, ti va ga ma zɔngɔi,

³⁵ ti fe keelaiti zea, ti gaagwe ese pe ba, egeweɛlei ma nu maavai la.

³⁶ Leevi mavofodai ta ɗeni ná, daaseigi ga Zozefe, é ɗeni ga Sipele nu. Keelaiti ti daasei peɛni ga Balanabase, (nii poluve ga «nu ijɔdɔɔ nui»).

³⁷ Zooi ta ɗeni zea, é pɔdini, é va ga ma zɔngɔi, é fe keelaiti zea.

5

Ananiase ta Safila ta-vai

¹ Keɛ zunui ta ɗeni ná, daaseigi ga Ananiase, anzai laa ga Safila, ti ti-ɗoligi ta ɔdini.

² Naa ɔluma, ta anzai ti zolooni ma ga ti ma zɔngɔi ɗilazuve make ya, é va ga mɔtai, é fe keelaiti zea.

³ Kελε Piyεle ɣeni ma: «Ananiase, lee vaa zu Setana è-yiimaυe laavegai? E zou zɔngɔi ɣilazuυe make, è zεei wo Zenvu Nadegai ma.»

⁴ E va ɣe è zooli υɔdi, ɗa lei ɗɔnɔ va ɣea de? Pɔdia vɔluma balaa, ma zɔngɔi la ɣea è yeema ɗaa? E leβεge ɣale mu, è nii ɣeɣala vai βete yiimaυe? Nuiti tei è va zεei wo ti ma, GALA ka è zεei wogai ma.»

⁵ Ananiase naama ɗɔɛiti menigai ma, é looni, é za. Zɔiti kpein ti naama wooi menini, ti pe ti luani.

⁶ Zunu loungoiti ti wuzegeni, ti maavelevele, ti lii la, ti maaɣulu.

⁷ Lεle savagɔ ɣeɣala levegai ma, anzai vaani, keλε é la ɣeni kwεeni, nii keai.

⁸ Piyεle gaazaɣani, é ɣe ma: «Gaamai wo mà, anɣe nei nuuma walii lieɣɔi ɣa, wo zooli υɔdiai la?» E naa woɣaavoteni, é ɣe ma: «Ungo, naa ɣa pɔdiai la.»

⁹ Piyεle ɣeni ma naazu: «Lee vaa zu wo zoloogai ma, ga wo Maligii ná-Zenvui zuɣɔɣɔ? Wεle, zɔiti ti liai ti è-zinigi maaɣulu, ta pelelavε, ta liizu ga de ɗa balaa.»

¹⁰ Gaamanɔ, é looni Piyεle ɣɔɣɔwu, é za. Zunu loungoiti ti leeni, ti ka ga é zaa, ti liini la, ti maaɣulu sinigi ɣobavε.

¹¹ Naama vai dualuagi lɔni Egilisi pe su, ta zɔiti ti naama wooi menini.

Laavɔɔ vai niiti keelaiti ti ɣeni keεzu

¹² Keelaiti ti ɣeni laavɔɔ υoogiti ta maabele vai ma mɔinmɔin keεzu nuβuseiti saama. Kidaaleυe nuiti pe ti βena ɣaale ba GALA sei velei ma zeizei bosuυe, υe ná laa ga «Salɔmɔn ná-seizei bo kotai.»

¹³ Nu ɣili nɔpe ge la ɣeni υeezu ti va, keλε ta-vai wola neeni nuβusei υe.

¹⁴ Ti maa ɣeni liizu ga mɔinda ga kidaaleυe nu niineiti, zinaa υee anzaa va, niiti ti ɣeni ɗɔɣɔ veezu Maligii ya.

¹⁵ Nuiti ti ɣeni liizu vɔlɔ ga seeβε nuiti koi yɔɣɔzu veleiti su, ti ɗa ti la beteiti ta daama ani goiti ma, naa ɣa a ke Piyεle a ɣena leβega, ma niinigi υee balaa tanigaa ma.

¹⁶ Nuβuse mɔinmɔin ge ɣeni zeɣezu balaa Zeeluzalεme ɣoba laa goiti su, ti ɗa va ga seeβε nuiti, ta niiti kɔzɔba yenvuiti ti ɣeni ti zu, tama ti pe ti ɣeni valozu.

Keelaiti so fai vɔlu, ta ti unmɔɔ fai

¹⁷ Naazu, zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai wuzegeni ga tolo voovamai, ta koba nuiti pe, niiti ti ga Saduseyeinti ta-ɗɔgi.

¹⁸ Ti keelaiti soni, ti naati pili kaso zigɣi golai zu.

¹⁹ Kεle kpidii, Maligii ná-geezuɣeelai gila ge vaani, é kaso zigɣi ma ɗogiti daalao, é ti ɣula, é ɣe ti ma:

²⁰ «À li, wo lo GALA sei velei wu, wo zenvu niinei ma ɗɔei pe daazeeli nuβusei ma.»

²¹ Keelaiti ti gʒoloni naama wooi ve, sobuzobui nɔ gʒeni de, ti li GALA sei velei wu, ti tɔɔzei ga kalagi woga.

Zalaɟa gʒula gʒundiɟi wolai ta ba nuiti ti vaani, ti tukpɔɟaaleve nu wolaiti gaale ba ta Izelayele gʒewolaiti. Ti devei veeni ga ti keelaiti kula kasoi ɟa, ti va ga tiye.

²² Kele salavusuiti ti liini kaso zigigi zu, ti la ti ɟaani. Ti ɟaleni ma, ti va, ti voluvaawo kundigiiti ma,

²³ ti gʒe ma: «Gi kaso zigigi ɟaave piligai su kpe, kaso vele make nuiti ti loni ti-losuɔveti peɓelaveti, kele siegi zu gi peɓeiti daalaogai da, gi la nu nɔpe kaani bu.»

²⁴ Siegi zu GALA sei velei maabeɛ gʒundiɟii ta zalaɟa gʒula gʒundiɟiiti ti naa menini da, ti ɟidaavilini ga keelaiti ta-vai, ti da bɔɟɔ ɟaazaɟa ga velei fai nii ɟaa vaazu belazu la.

²⁵ Nui ta vaani, e ɟe ti ma: «À woilo deɛ! Zunui niiti wo ti vilini kasoi ɟa, tiya ɟanu, ti loni GALA sei velei wu, ti da nuɓuseiti kala.»

²⁶ GALA sei velei maabeɛ gʒundiɟii ta polu nuiti ti liini naazu, ti va volu ga keelaiti, kele ti la gʒeni keeni ga maabaa vaa, tɔɔzei ti gʒeni luazu ga nuɓusei mina ye ti zɔɔzu ga kɔtuiti, ti va za.

²⁷ Ti vaai ma ga tiye, ti naati toni tukpɔɟaaleve nu wolaiti kakala. Zalaɟa gʒula gʒundiɟi wolai ti ɟaazaɟani,

²⁸ e ɟe ti ma: «Gi tɔ toge wo ma kpaan ga wo mina mɔ kala bo zunui tɔna daaseigi zu, kele wele, wo Zeeluzalɛme laavega kpekpe ga kalagi wo bosu. Wa pɔ ga wo zunui naa ma ɲamai la gi unma mu baa?»

²⁹ Kele Piyele ta keelai zɔiti ti gooɟaavoteni, ti gʒe ma: «Keeni nu ɟolo GALA be, e leve nuiti ba.

³⁰ Ade-memɛwolani ta-GALAGI ɟa e Yesu wuzegɛai, e kula saai ya, nii wo kpadɔni saa wului ma, wo paa.

³¹ Tɔ ma ka GALA ge buzegɛai, e sei yeezazuve, e ke ga Totuɟɔi ta Kizo Nui, nii a ke Izelayele nuiti ti ti zie velei maavalibo, ta-ɟotoiti suvaaye.

³² Gá ga naama vaiti ma zeeleiti, naa veɛ Zenvu Nadegai balaa ba, nii GALA ge feai naati zea, niiti ti ɟolozu be.»

³³ Naama woiti meni fai wanani ti ma ga gola, ti gʒeni ga ti keelaiti pa.

³⁴ Kele Falizien gila ge buzegeni kundigiiti saama, daaseigi gʒeni ga Gamaliyele, e gʒeni pɔ ga tɔ kalamɔin, nii nuɓuseiti ti gʒeni wola unfesu ma, e devei veeni ga ti keelaiti kula de eteave.

³⁵ Naa volumna, e gʒeni ti ma: «Izelayele nuiti, à dama ga naama vai, nii wo ɟeezu wo ke ga zunui niiti.

³⁶ Su la de ɟoozani, Tudase wuzegeni, e da bɔɟɔ gʒe ga nu biin, nu unnaanigo (400) ɟeɟala vileni polu. Kele ti paani, naa volumna zɔiti kpein ti vileni polu, naati ti vazani, gila kpalaa ge la yeni ná.

37 Toun poluma, Galilee nui Zudase wuzegeni daasei seve ziegi zu, é nu moinmoin meenni, ti vile polu. Kee tó balaa, ti paani, polu nuiti pe ti vaza.

38 Nii niina gè bosu wo ma, naa ga ga, à mina yeevili niima nuiti ta-vai zu, à ti ye ná, ti li. Ni nuʼuseiti ka ti niima vaa zeikpasui, baa ma gʼeeʼwotiiti keezu, su ga gʼologolo.

39 Kee ni GALA ka é keezu, wo la zooga wo va ti gʼologolo. A dama, wo mina va kooi gʼoozu GALA daaloga ma.»

Kundiʼiiti ti vaani gooi wu.

40 Ti keelaiti tolini volu, ti naati doʼga ga kpakoi, ti tó sei ti ma kpaan ga ti mina mō bōe Yesu laaseigi zu, naa voluma ti beni ti va, ti li.

41 Naati ti zegeni tukpogaaleve nu wolaiti kakala ga koozuneei, soloo fai zu ti ma ga ti neegfulasui zoloo Yesu laaseigi ma vaa zu.

42 Tama folo-o-folo GALA sei velei wu ta koizuweti, ti la gʼeni bolozu ga kalagi woga, ta Woo Niine Uagoi laazeelii ga Yesu ga é ga Kilista.

6

Zeelobai wo fai ga totuga nu lofela

1 Naama ziegi zu, tei kaladopoiti ti gʼeni moinzu gola, ti zaama Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, naati ti gʼeni unsuyelii losu ga Ebulu nuiti, mazoloo folo gʼilagila konogi gaaʼgwe ziegi zu, ti la gʼeni ta-voanzaiti daazobosu ga pagō.

2 Keela puugō maazu felegōiti (12) ti kaladopoiti pe gaaleeni ba, ti ge ti ma: «É la zolooni ga gi GALA daawooi laazeeli vai ye ná, gʼonō gaaʼgwe vai zu.

3 Naa ga é ba, keeleaiti, à yeelo nu lofela va wo zaama, niiti loʼgō vago ti va, ti laavegai ga Zenvu Nadegai ta gʼimalai, gi naama wotii ve ti ya.

4 Goun, gá gaaʼbaazu GALA falii ta GALA daawooi ma wotii ma.»

5 Naama wooi laani bebei yii ga ga pagō. Ti yeeloni Etiyeni va, zunui nii daaveni ga kidaalevei ta Zenvu Nadegai, naa voluma Filipe ta Pōlokool, Nikenool ta Timon, Paalemeenase ta Antiyose nui Nikola, nii é looni mōungi Zuifuiti ta-GALA pelei ma.

6 Ti ti leeni ga keelaiti, naati kpegai ma ga GALA falii ge, ti yeelaani ti ma.

7 GALA daawooi zu gʼeni wōolozu, kaladopoiti ti da moin Zeeluzalame, zalaʼga gʼula nui ma moinmoin ge gʼeni gʼidaalevezu balaa.

Yesu Kilista ná-zeelei Etiyeni zōo vai

8 Etiyeni nii GALA ná-zaalai ta ná-zebai gʼeni ba ga gola, é gʼeni maabele vaiti ta laavōo voogiti keezu nuʼuseiti saama.

⁹ Kele nui tanigaa ti wuzedɛɛni daaloɔɔma, tanigaa ti zedɛɛni GALA dɛbi vɛlei wu, nii daaseigi ga «Duɔi niiti ti unɔmɔɔgai,» naa tanigaa ti ɛɛni ga Silene Zuifuiti ta Alɛgezandili vɛaiti, naa vɛɛ Silisi ta Azi Zuifuiti ba. Ti Etiyeni maaɔaalini,

¹⁰ Kele ti la ɛɛni ziezu bu, tɔɔzei ɛ ɛɛni bɔɛzu ga ɔɔgi, nii Zɛnvu Nadɛgai ɛɛni feezu zea.

¹¹ Ti vɛleni nuiti su, ti da ɛɛ ma: «Gi goomɛnige, ɛ da woo ɔɔi wo Moize ta GALA daaloɔɔma.»

¹² Vɛle ɛana ti vuutugi lɛvɛni la nuɔuseiti saama, ta totuɔɔiti, naa vɛɛ tɔ kalamɔinti ba, naa vɔluma ti liini, ti so ga maabaai, ti vaa la tukpɔɔaaleve nu wolaiti pɔ.

¹³ Ti zɛɛ zeeleiti kulani, ti da ɛɛ ma: «Zunui nii ɛa woo ɔɔi wosu nɔ ɔɔ ada nadɛgai ta tɔgi laaloɔɔma.

¹⁴ Mazɔɔɔ gi goomɛnige, ɛ da ɛɛ ma, Nazalɛte nui Yesu ɛa ade vɛ ɔɔloɔɔolosu, ta ɛ faa vɔlɔmaiti maavalibo, niiti Moize ti lɛai ga adeye.»

¹⁵ Zɔiti kpein ti ɛɛni zeini tukpɔɔaalevezuvɛ, ti ɛaazuloga ɛɛni de Etiyeni va, ti pɛɛni ga gaazuvɛ ɛɛvɛvɛ eɛɛ geɛzuɛelai.

7

Etiyeni na-kpɔɔezuɔɔulai

¹ Zalaɔa ɔɔula ɔɔundigi wolai ɛɛni ma: «Gaama ɛa nuu nei ti bosu?»

² Etiyeni gooɔaavoteni, ɛ ɛɛ ma: «À woilo mɔ, wɔi wo ga kɛɛni ta kɛɛleaiti! Lɛbiya GALAGI ɔɔulani keɛɛma ade-mɛmɛwola Abalaame vɛ, siɛgi zu ɛ ɛɛni la Meezɔpɔtami, aisa ɛ va li, ɛ zeɛ Galan.

³ E ɛɛni ma: «Zɛɛɛ da-yooi zu, da-woladai zu, li zooi naa zu, vɛ gɛ nɔ lɛɛzu ga dɛ.»

⁴ Nɔzu ɛa ɛ ɔɔula la Kaledɛɛ yooi va, ɛ li ɛ zeɛ Galan. Minɔ ɛa ɛ yɛni nɔ, keɛɛɛ zaai ma, GALA ge buɛ la zooi nii zu, vɛ wo zeini nɔ za.

⁵ E la ɛɛni ada nɔpɛ feeni zea naama yooi zu, anɛɛ kɔɔɔ lo daa ɔɔila keɛɛgala you, keɛɛ ɛ minazedɛɛni bɛ ga toɔa zooi naa veezu bɛ, ta mavofodaiti bɛ tɔun poluma, naazu doun nɔpɛ ge la ɛɛni de zea.

⁶ A woilo dɛɛ naa ma, nii GALA ge boni ma: «Sugwɛɛ ga ɛ-mavofodaiti ta ɛɛ ga seikɔɔɔma nuiti zooi taɔɔli su, ta ɛɛ nɔ ga duɔiti, ti ti zopele ɔɔu kona unnaanigo (400) laawu.

⁷ Kele nɔ zii naa lukpɔɔaaleve, nii ta duɔlai ɛ zeezu, naa vɔluma, ta ɔɔula, ti va, ti dɛbi vɛ.»

⁸ Naa vɔluma, GALA ge minazedɛɛgi bɛɛni ti yɔɔɔzu ta Abalaame, ɛ tatipɛɛvɔluɔi ɛɛ ga ma vɔoogi. Naa ɛa ɛ keɛni, ɛ Izaake zɔɔɔɔgai ma, ɛ tatini pɛɛvɔlu foloi lɔsavasiɛi ma, Izaake balaa keɛni ɛana nɔ ga Zakɔbe, Zakɔbe balaa ke ɛana nɔ ga ade-mɛmɛwola puugɔ maazu felegɔiti (12).

⁹ Ade-mεmεwolani ti toloi ɣulani ga Zozefe, ti pɔdi ga ti lii la Ezipete yooi zu. Kele GALA ge ɣeni ba,

¹⁰ é kula ná-maanɔɣɔi pε su. GALA ge ɣigi veeni zea, é zaala zɔlɔ Ezipete masagi Falaɣɔn ɣaazu, naa sei ga kundigii Ezipete yooi ta ná-peleyeɣei unda.

¹¹ Pului looni Ezipete yooi zu ná pε ta Kanaan yooi balaa su, kpɔlɔi wola wɔlɔni, ade-mεmεwolani ti la ɣeni ɣɔnɔ sɔlɔsu.

¹² Zakɔbe menigai ma ga moloi ɣa Ezipete yooi zu, é ade-mεmεwolani teveni ná mɔunpa.

¹³ Ti zie laa velesiei zu, Zozefe bɔɣɔ leeni ga keeɣelointi, Falaɣɔn Zozefe ɣulazuve ɣweeni.

¹⁴ Naa voluma, Zozefe valini ga ti va ga keeɣe Zakɔbe, ta ná-peleyeɣei pε, ti pε kpɔga ɣeni ga nu uulɔfela maazu lɔlugɔ (75).

¹⁵ Zakɔbe liini Ezipete, é ye ná, é za, ade-mεmεwolani balaa ti za.

¹⁶ Ti liini ga ti-ma uoomaiti Sikeme, ti ti maagulu Abalaame ná-kabamave, nii é geyani ga walii Amɔl ná-doun zunuiti ma Sikeme.

¹⁷ Tei yeeɣeɣalai maa ɣeni buɣazu ga GALA ná-minazeɣegi laazeeli, nii é keeni Abalaame ve, ada-nubuseiti ti mɔinni, ti buɣu Ezipete yooi zu,

¹⁸ eyesu masagi taɣili ge wuzefe Ezipete yooi zu, nii é la ɣeni Zozefe ɣwee.

¹⁹ Masagi naa zeini ada-nubuseiti ga, é da ade-mεmεwolani kpɔlɔ, eyesu é ɣe naati ma, ti da ta-loun neɣiti kula pelei va, ti da za.

²⁰ Naama ziegi zu ɣa Moize zɔlɔga da, gola va GALA gaazu. E keeni ga alu savagɔ, ti da kɔnɔkula keeɣe velel wu.

²¹ Siegi zu ti kulani la pelei va, Falaɣɔn ná-doun anzanui seɣeni, é kulasu eɣe kpɔɣɔ loun zunu.

²² Moize kalagi zɔlɔni Ezipete ɣimalai pε su, sebei wɔlɔni kpɔezuɣulai ta keewotiiti su.

²³ E kona uuunaanigɔi (40) zɔlɔgai ma, ɣi ge looni be ga é wele keeɣelointi ma, Izelayele nuiti.

²⁴ E gila kaani, ti da kpɔlɔ, é naa maaloboni, nii ti ɣeni kpɔlɔzu, naa nɔnɔi uotokulazuve, é Ezipete nui vaani.

²⁵ E ɣisieni ga keeɣelointi ta gaaga ga GALA ka pɔ é ti ɣizo ga maavele, kele naati ti la ɣeni naa ɣaagaani.

²⁶ Poluma voloi, é liini, é lɔ tanigaa yɔɣɔzu, niiti ti ɣeni nepii ɣɔzu, nii a ke é ti yɔɣɔzubete, é ɣeni ti ma: «Wa ga ɣeeɣelointi, lee vaa zu wo bɔɣɔ bɔlɔzu?»

²⁷ Kele zɔi é ɣeni bɔlɔlai bɔlɔzu, naa goolaavilini, é ɣe ma: «Be ɣa é è zeida ga kundigii ta tukpɔgaaleve nui gi unda?»

²⁸ Da pɔ é paa, eɣevelei é Ezipete nui vaani la wogi?»

29 Moize naama woiti menigai ma, é velani, é li, é zei Madiyan nuiti ta-yooi zu, é doun zunu felego zóló miná.

30 Kona uuunaanigo (40) levegai ma mónó, geezuqeelai gila ge gulani be kelema Sinayi gizei ma levebai zu, abuzogi zaama, nii é feni kpónó goi va.

31 Moize laavóó velei ma ga naama gulakelamai, é feni maabuqazu ba ga é ka, Maligii bóeni pó, é gfe ma:

32 «Nà fà gè ga è-memewolani ta-GALAGI, Abalaame, Izaake, ta Zakóbe.» Moize zasubalini, é la feni zoosu é va wele.

33 Maligii feni ma: «Da-zavalagiti kula fófóá, mazóló adave ve è loni ná, zou ve gè maape veai ba.

34 Gaamazu, gè nà-nubuseiti ta-bólóí fàa Ezipete yooi zu, gè ti bala gooi meniga, ti bosu. Gè vaa ga gè ti unmoó. Naa fà é ba, nà è levesu Ezipete yooi zu.»

35 Moizei tóna nii ti feleni ba, ti da gfe ma: «Be fà é è zeida ga kundigii ta tukpógaaleve nui?» Naa fà GALA ge teveni ga kundigii ta unmoó nui, geezuqeelai ná-kpóbai zabui zu, nii é gulani be kelema kpónó goi zu.

36 Tó fà é ti gulani Ezipete yooi va ga maabele vaiti ta laavóó vaiti, Kpolodé Bóigi zaama ta tevebai zu kona uuunaanigo (40) laawu.

37 Moize filagi naa nó fà, é feni Izelayele nuiti ma: «GALA ka GALA goo wo nui ta wuzefezu wo ve ga ndun kevele, wofeelaaiti saama.»

38 Siegi zu nubuseiti gaalea feni de la ba tevebai zu, tónó fà é feni ade-memewolani zófozu ta geezuqeelai, nii é feni bóezu pó Sinayi gizei ma. E zenvu su woiti sólóni, ga é ti laazeeli ade ma.

39 Ade-memewolani ti la feni keeni, ti va fóló be, kele ti feni daavilisu, ti-yiimave pe tatiga feni de Ezipete yooi ma.

40 Ti feni Aalón ma: «Wuzefena, è galagiti kpete gi ve, ti lo gi lufo, mazóló Moize nii, é gi gúlaai Ezipete yooi va, gi la kwee nii keai la.»

41 Naama ziegi zu, ti nike yivoi maaniinigi beteni, ti da zalaifaiti kula kófo ganigi naa ve, ti da fózune naa ma, nii ti kpeteai ga ti bófo yeei.

42 GALA ge voluaveni ti va, é ti ye ná, ti da aniiti pe debi, ti volozu geefofógi zu. Naa fà seveai GALA goo wo nuiti ta-zevéi zu ga:

«Ee, Izelayele nuiti, zalaifa zuai wo feni ti vaazu, ta zalaifai niiti wo feni ti gulazu

kona uuunaanigo (40) laawu tevebai zu, nà fà wo feni ti gulazu bè baa?

43 Ba-o, wo Mólóke ná-sege velei zefeni, ta wa-falagi Lefan ma zomidefai, maaniinigi niiti wo ti beteai ga wo da nókó ti wu!

Tɔ ɔa é ba, nà wo levesu duolai zu poun Babilone volu velei.»

⁴⁴ Ade-memewolani keai ma tevebai zu, sege velei ɔeni ti ya, nii minazegegi ma zeei ɔeni bu, sege velei nii GALA ge Moize leveni ga é to, ga naama ɔazavigi nii é kaani.

⁴⁵ Ade-memewolani ti naa zolɔɔgai ma, Zozuwe yeni ti luɔɔ, ti le la zoi naa zu, ti kulani ziiti zea, niiti GALA ge ɔeni ti beezu ti luɔɔ. Sege velei naa yeni ná eyesu Davide ná-yeegɔɔɔalal, naa zaala zolɔɔni GALA gaazu, é suvali ga zobo ge ve be, é pɛle lo Zakobe ná-GALAGI ve.

⁴⁶ Kɛle Salomɔn ɔa niina, é pɛlei loni GALA be.

⁴⁷ Kɛle anee naa ve, GALA nii é Anii-Pe-Unda, naa la da ga ze pɛlei wu, nii togai ga nu bɔɔɔ yeei, egevelei GALA goo wo nui boni da, é ɔe ma:

⁴⁸ Maligii wooi ɔaa: Geeɔɔɔɔɔ ɔa é ga nà-masa kpɔkpɔgi, zoi ɔe ga nà-kɔɔɔloma anii.

Pɛlei ma zii begele ɔa wa to bɛ?

Mini ɔa ná a ɔe ga seizuve?

⁴⁹ Nà lei gè va naama aniiti pɛ kpete ɔaa?

⁵⁰ Ee, suvɔɔ nuiti, niiti ti-yiimave, ta ti-woiyegɛiti daaɔulugai! Wa Zenvu Nadegai zakpesu yeenɔpe! Wo ɔulave ga wo-memewolani.

⁵¹ GALA goo wo nui be ɔa, wo-memewolani ti la kpɔɔni? Ti naati paani vɔɔ, niiti ti ɔeni Telebo Nui vaa vai wosu ma yeeluɔɔ, nii wo yaavaai, wo pa.

⁵² Wɔigi wo GALA ná-tɔgi zolɔɔgai ga geezuɔeelaiti maavele, kɛle wo la keeni wo va ɔolo be.»

Etiyeni zɔɔ vai ga kɔtuiti

⁵³ Ti naama woiti menigai ma, é wanani ti ma ga gola, ti da niigai zie ga Etiyeni laalɔɔma.

⁵⁴ Kɛle tei Etiyeni mu daavega ɔeni de ga Zenvu Nadegai, é ɔaazuwuzegɛni geeɔɔɔɔɔ zu vele, é GALA ná-lebiyai ɔaani, ta é Yesu ɔa loni GALA zeezazuve.

⁵⁵ E ɔeni ma: «Nà geeɔɔɔɔɔ laalaogai ɔaazu, ta Nu ná-Doun Zunui loni GALA zeezazuve.»

⁵⁶ Názú ɔa ti kpeei looni la, ti da ti-woiyegɛiti daaɔulu, ti bize vɔɔma daalɔɔma.

⁵⁷ Ti kpɛeni, ti kula taai va, ti da sɔ ga kɔtuiti. Naama zeeleiti ti ɔeni ta-zegɛiti feezu zunu lounɔi ta ya, nii daaseigi ɔeni ga Sɔle.

⁵⁸ Siegi zu ti ɔeni Etiyeni zɔɔzu la, é ɔeni GALA falizu, é da ɔe ma: «Màligii Yesu, yeezei zènvui wu.»

⁵⁹ Naa voluma, é vileni niibii ɔa, é bain ga woo wola, é ɔe ma: «Màligii, mina niima ɔotoi la ti unma.» E naa wogai ma, é zaani.

8

1 Sɔle vaani bu, ti Etiyeni va.

Wɔnzegemai ta kidaaleve nuiti faza fai

Naama voloi nɔ, wɔnzegema wolai laaleɛni Zeeluzalɛme Egilisii wu. E ɖula keelaiti polu, kidaaleve nuiti pɛ ti vazani Zudee laaiti ta Samali laaiti su.

² GALA gaazuluaba nuiti ti Etiyeni maagɖuluni, ti wola wɔɔ ná-faa zu.

³ Kεle Sɔle mu ge ɖeni Egilisi nuiti kpɔɔzu, é ɖeni lɛɛzu pɛleiti bu, é ɖa kidaaleve nuiti folo ná, zunuiti ta anzanuiti, é ɖa ti vili kasoi ɖa.

GALA daawooi laazeeli vai Samali

⁴ Zɔiti ti vazani, naati ti ɖeni liizu aɖeti, ti ɖa Woo Niine Uagɔi laazeeli.

⁵ Filipe yeini Samali laa wolai gila su, é Kilista ná-fai laazeeli ná.

⁶ Bɛbɛi pɛ ge woiloni ga pagɔ Filipe wooi ma, siɛgi zu ti ɖeni gooi mɛnisu da, ti ɖa laavɔɔ vaiti ka, niiti é ɖeni ti ɖɛɛzu.

⁷ Mazɔɔ kɔzɔba yenvui ma mɔinmɔin ge ɖeni ɖulazu inɛ su nuiti su, ti ɖa kpeeɪ loo ga gola, naa vɔluma mɛɖɛle nuiti ta maaleɖɛfe nui ma mɔinmɔin ge ɖeni vɔlozu.

⁸ Koozunɛ wolai ɖeni taa wolai naa zu.

⁹ Kaite zunui ta ɖeni taai naa zu, daaseigi ga Simɔn, é ɖeni molikula fai ɖɛɛzu, é Samali nuɔuseiti pɛ daavɔɔni, é ɖeni ɔɔɖɔ lɛɛzu ga toɖa ga nu wola.

¹⁰ Eɛ pɛ, é zo doungoiti ma, é li kpakologiti pɔ, ti ɖeni woilosu goo ma ga pagɔ, ti ɖa ɖɛ ma: «Zunui nii ɖa é ga GALA ná-zɛbɛi, nii daaseigi ga <Zɛbɛ Wolai.> »

¹¹ Ti wola ɔatani ba, mazɔɔ é lɛbini gola ti laavɔɔzu ga ná-molikula faiti.

¹² Kεle siɛgi zu ti ɖidaaleveni la Filipe laawooi ma, nii é ɖeni GALA ná-masadai ta Yesu Kilista laaseigi ma Woo Niine Uagɔi laazeelizu ti ma, zinaa ta anzaa, ti ɔatizeni.

¹³ Simɔn ɔɔɖɔi balaa ɖidaaleveni. Kpegai ma ga ɔatize, é la mɔ ɖeni zeɖezu Filipe vɔlu. Daa ɖeni vɔɔzu ga maaɔɛle vaiti ta laavɔɔ vai, niiti Filipe ɖeni ti ɖɛɛzu.

¹⁴ Keelaiti ti ɖeni Zeeluzalɛme, ti mɛnigai ma ga Samali nuiti ti yeezeida GALA daawooi wu, ti Piyɛle ta Zan leveni ti ma.

¹⁵ Naati ti zeeliai ma ná, ti GALA falini ti vɛ, nii a ke ti Zenvu Nadegai zɔɔɔ.

¹⁶ Mazɔɔ Zenvu Nadegai la ɖeni de yeini ti tanɔpɛ ma, ti ɔatizeni nɔ Maligii Yesu laaseigi zu.

¹⁷ Piyɛle ta Zan ti yeelaani ti ma, ti Zenvu Nadegai zɔɔɔ.

¹⁸ Simɔn kaai ma ga kidaaleve nuiti ta Zenvu Nadegai zɔɔɔsu siɛgi zu keelaiti ti yeelaazu la ti ma, é walii leteni Piyɛleni ta Zan ma.

19 E ɣeni ti ma: «À ma zɛbei ve bè, ga zɔi nɔpɛ nà yeela ma, ma nu Zenvu Nadegai zɔlɔɔ.»

20 Kɛɛ Piyɛɛ ɣeni ma: «Da walii ye è va, wo li undaaviligi zu, tɔɔzei da ɣisiezɔ ga GALA ná-vebeanii ɣa zɔlɔɔsu ga walii.

21 Dɔnɔ ta è-ɔɔɔda nɔpɛ ge la niima vai zu, mazɔlɔɔ è-yii la zɔleni GALA gaazu.

22 Nimiza mu ga è ɣoozu ɣisie nɔi, Maligii maanɛɛɛɛ, nii a kɛ ni soloo faa ve, é è zuvaaye ga kisiei, nii é è-yiimave.

23 Mazɔlɔɔ velei gè kaazu la, è laavege ga faa wanai, ta ɔa ga faa nɔi ná-duɔi.»

24 Simɔn ɣeni ma: «Wa bɔɣɔi à Maligii maanɛɛɛɛ bè, nii a kɛ nii kpein wo bogai, naa tanɔpɛ ge mina zeeli mà.»

25 Piyɛɛ ta Zan ti begai ma ga zeele wooi wo, ta ti Maligii laawooi laazeeli, ti ɣaleni ma Zeeluzalɛme, ti ɔa li ga Woo Niine Uagɔi laazeeli Samali nuiti ta-laa go mɔinmɔin su.

Filipe ta Etiyɔpi ɣundiɣi wɔlai

26 Yeeta, Maligii ná-geezuɣeelai gila ge bɔɛni Filipe ɔɔ, é ɣɛ ma: «Wuzɛɣɛ, è li ga lɛkpɛma velei nu yeezazuve, pelei naa zu nii é zɛɣɛzu Zeeluzalɛme, é yei Gaza velei, nii é tevebai zu.»

27 Filipe liini gaamanɔ. Ná-pelei zu, é zunu zɛɛɣagai gila kaani, Etiyɔpi nu ɣeni de. E ɣeni ga kundiɣi wɔla, Etiyɔpi masa anzanui Kandase ná-naavoloi unda nui ɣeni de. E vaani Zeeluzalɛme GALA dɛbizu.

28 E ɣeni ɣalesu ma, é zeini ná-soo wotoloi zu, é ɔa GALA goo wo nui Ezayi ná-sevei ɣala.

29 Zenvu Nadegai ɣeni Filipe ma: «Maabuɣa soo wotoloi nuu va.»

30 Filipe ɔizeni, é Etiyɔpi zunui woomeni, é ɔa GALA goo wo nui Ezayi ná-sevei ɣala. E ɣeni naa ma: «Nii é kalasu, ɔa gaagaaazu nei?»

31 Zunui gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Nà gaagɔa ɣale, ni nu la sugulani mà?» E Filipe lolini ga naa lɛ, é ze i koba wotoloi zu.

32 Uɛ é ɣeni ná ɣalasu, é zɛveni ná ga:

«É la ɣeni woo nɛ gila kpalaa boni,
eɣɛ baalagi ti liizu la paazuve,
eɣɛ baala zivoi é loni maaleɣa leve nui ɣakala.

33 Ná-bɔɣɔmaayeii zu, ti ná-tukpɔi ɣaaleveni ga telebotalai,
bɛ ɣa a kɛɛɣalazuveti dɛɛ?

Mazɔlɔɔ zenvui ɣulani zea.»

34 Etiyɔpi zunui Filipe ɣaazaɣani, é ɣɛ ma: «Nà é maanɛɛɛɛzu, bɛ ɣa GALA goo wo nui vaazu ma? Tɔ bɔɣɔi ve, baa nu ɣili be?»

35 Filipe kpɔɛi zɛɣeni naazu, é tɔɔzei naama zɛvei zu wooi ma, é Yesu ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli ma.

³⁶ Ti yɛni liizu, ti zeeli adɛ ta, vɛ ziei ɣɛni ná, kundigii ɣɛni Filipe ma: «Wɛɛ ziei va. Lee ɣa é pele levesu tũɣɔ, gè va batize?»

³⁷ Filipe googaaɔoteni, é ɣɛ ma: «Ni da ɣidaalevena ga è-yiimavɛ pɛ, da zoo batizesu.» Zunui ɣɛ ma: «Gè ɣidaalevea ga Yesu Kilista ɣa é ga GALA Doun Zunui.»

³⁸ Etiyɔpi zunui devei veeni ga wotoloi lo. Filipe ta zunui naa ti felegɔ ti vilɛni ziei wu, Filipe kpatize.

³⁹ Siegi zu ti ɣulani la ziei wu, Maliɣii ná-Zenvui Filipe zegeni. Etiyɔpi zunui la mɔ ɣɛni Filipe ɣaani, kɛɛ é liini ga koozunɛɛi.

⁴⁰ Filipe wɛɛni nɔ, é bɔɣɔ ɣa Azɔte, naa voluma, taa wolai niiti kpein é ɣɛni levesu ti zu, é Woo Niine Uagɔi laazeelini naati pɛ, eyɛsu é zeeli Seezalee.

9

Sɔle ɣidaaleve vai

¹ Naama ziesu, Sɔle ɣɛni ba nɔ, é da maalua vaiti ta nu vaa vai wo Maliɣii ná-kaladopoiti daalɔɣɔma. E liini zalaɣa ɣula ɣundigii wolai vɔ bɛ,

² é sɛvɛa ɣaizie zea, tevɛgai Damase GALA dɛbi vɛlei wu nuiti ma, ga ni a nu nɔpɛ kaana, zunu ɔaa anzanu, é kidaaleve vele niinei naa ma, é gili, é vaa la Zeeluzalɛme.

³ Kɛai ma pelei zu, é da li, maaɔuɣaai ma Damase va, gaamago nɔ wozakalagi ta ɣulani geegɔlɔgi zu, é da volo maaɣoolii zu.

⁴ E looni zooi ma, é wooi ta mɛnini, é da toli, é da ɣɛ ma: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu è wɔnzɛgezu?»

⁵ E ɣɛni naa ma: «Bɛ ɣa ga dɛ, Maliɣii?» Naa ɣɛ ma: «Nà ɣa gɛ ga Yesu, nii è wɔnzɛgezu.

⁶ Kɛɛ wuzɛɣe, è lɛ taa zu, ta naa wo è ma, nii da kɛ.»

⁷ Sieɣɔɣɔiti ti lɔni, ti laavɔ kpaan, ti la zooni ti va woo ɣila kpalaa bo, ti ɣɛni wooi mɛnisu, kɛɛ ti la ɣɛni nu nɔpɛ kaazu.

⁸ Sɔle wuzɛɣeni zooi ma, gaazuzɛɣeni ma, kɛɛ é la ɣɛni wozaɣaazu. Ti soni zeei va, ti lii la Damase.

⁹ E kɛɛni ga folo savagɔ, é la wozaɣaazu, é la laamiizu, é la ɔɔlezu.

¹⁰ Tama kaladopoi ta ɣɛni Damase, daaseigi ga Ananiase. Maliɣii tolini, é ɣɛ ma: «Ananiase!» E googaaɔote, é ɣɛ ma: «Nà ɣaa, Maliɣii!»

¹¹ Maliɣii ɣɛni ma: «Wuzɛɣe, è li ga koiyɔɣɔzu vɛlei nii daaseigi ga «Sɔlegai,» è wɛɛ Zudase ná-pelei wu ga zunui nii daa ga Sɔle, Taalese nui, mazɔɔɔ toɣa GALA falizu.

¹² Tama é zunui ta ɣaaɔvɛ kulakɛɛmai zu, daaseigi ga Ananiase, é da lɛ pelei wu ga é yeela ma, nii a kɛ gaazuɔvɛ zɛɣe ma.»

13 Ananiase ɣeni ma: «Maliɣii, gè meniga nu moinmoin da, ga zunui naa faa ɲou moinmoin kea ga da-nuiti Zeeluzalɛme taazuɛ.»

14 Naa ɔluma, zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ta-zobogi ɣa zea ɔɛ, nii a ke é naati gili, zɔiti nɔpɛ a ti ɣa, ti da woogula GALA ma è-laaseigi zu.»

15 Kele Maliɣii ɣeni ma: «Li, tɔɔzei zunui nuu ɣa ga anɲakai nii gè yimazeɣeai la, nii a ke é dɔaseigi ɣula keɛma zii ɣiligiti be, ta masagiti, naa ɔɛ Izelayele nubuseiti ba.»

16 Nà ɔɔɣɔ, nà ɔaazu dɛɛzu la, ɔelei é ɔaazu ɔɔɔzu la bɛ.»

17 Ananiase liini, seeliai ma pelei wu, é yeelaani Sɔle ma, é ɣɛ ma: «Kèeloun Sɔle, Maliɣii Yesu, nii kulaai é ɔɛ keɛma pelei zu, nii é ɔaai la, naa ɣa é tɛvegai ga è-ɣaazuɛ zeɣe ma, ta é laave ga Zɛnvu Nadegai.»

18 Gaamago nɔ, é ɣɛeni eɣɛ ani ɣalaiti ta ɣula Sɔle ɣaazuɛ, ti loo, gaazuɛ zeɣe ma. E wuzegeni, é batize.

19 E daamii wogai ma, é zebei zɔɔɔni. E foloi tanigaa ɣɛeni kaladopoiti ba, niiti ti ɣeni Damase.

20 E tɔɔzeini gaamago ga Yesu ná-fai laazeeli GALA dɛbi ɔeleiti bu, é da ɣɛ ma: «Yesu ɣa é ga GALA Doun Zunui.»

21 Zɔiti pɛ ti ɣeni goomenisu, ti laavɔni, ti da ɔɔɣɔ ɣaazaɣa ga: «Nii lei é ɣɛa naama nuiti woinzeɣeɣe Zeeluzalɛme, niiti ti GALA tolisu daaseigi nii zu? Kebe, paa ungi ɣa nɔ ga é naama nuiti gili, é li ga tiye zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti pɔ, keɛ?»

22 Kele folo-o-folo Sɔle ná-kala gooi zebei ɣeni ɔaagɔzu: Zui-fui niiti ti ɣeni Damase, ti la mɔ ɣeni kwɛɛ nii ta bo, tɔɔzei é ɣeni dɛɛzu ga tiye ga Yesu ɣa é ga Kilista.

23 Yeɛɣɣala zugooza tɛvegai ma, Zuifuiti ti ɔɔɣɔ leveni ga ti paa.

24 Sɔle faa ɣwɛɛni ta-yaava vai zu. Ti ɣeni wɛɛzu ɔɔɔ taa zigidaveti ma, folo ɔɛ kpidi ɔa, nii a ke ti paa.

25 Kele, ná-kaladopoiti ti seɣeni ga kpidi, ti da kpɔɔgi zu, ti zeɣe sigigi ɔolu ɔelei.

Sɔle ɣeni Zeeluzalɛme

26 Sɔle zeeliai ma Zeeluzalɛme, é kɔɣni ga é ɔɔ pɛɛ kaladopoiti ba, keɛ ti pɛ ti ɣeni luazu ba, ti la ɣeni laani da ga é ɣɛa ga kaladopoi ta.

27 Balanaɔbase seɣe ɔele ɣana, é lii la keelaiti pɔ be. E naa kpein sugulani ti ma, ɔelei Maliɣii ɔɔɣɔ lɛɛni la ga Sɔle pelei zu, é ɔɔɛ pɔ, ta ɔelei Sɔle GALA daawooi laazeelini la ga ladalai Maliɣii Yesu laaseigi zu Damase.

28 E zo naazu ma niina, ta naati ti ɣeni lɛɛzu, ti da yei Zeeluzalɛme taazuɛ, é da GALA daawooi laazeeli ga ladalai Maliɣii laaseigi zu.

29 Zuifui niiti ti Geleke wooi wosu, ta naati ti ʒeni yepezu, ti da boʒo maagaali, kele naati ti ʒeni paa gelegēle gaiziezu.

30 Kidaaleve nuiti ti naa zuʒwεεgai ma, ti liini la Seezalee, ti tepe Taalese.

31 Ziileigi ʒeni Zudee Egilisii pe su, ta Galilee, naa veε Samali va, e ʒeni woʒoʒu kidaalevei zu, e da zie boʒomaayei zu Maligii ve, gaa ʒeni woʒoʒu ga nui lieʒo, nii e ʒeni veεzu ba ga Zenvu Nadegai na-kpobai.

Enee valo vai

32 Tei Piyele ʒeni levesu zooi zu na pe, e zeelini balaa kidaaleve nuiti po be, niiti ti ʒeni Lida taazuve.

33 E zunui ta ʒaani na, daa ga Enee, e laani seebe vetei ʒa kaite kona doʒava laawu ga koʒosama zeebe.

34 Piyele ʒeni ma: «Enee, Yesu Kilista e valoa! Wuzegē, da boʒo e da-vetei le ba.» E wuzegeni gaamago.

35 Lida ta Salo nemei zu nuiti pe ti minā ʒaai ma, ti ʒidaaleveni Maligii ma.

Doloʒase wuzegē vai,

e ʒula saai ya

36 Kidaaleve anzanu ʒila ge ʒeni Zoʒee, daa ga Taʒita, (nii poluve ga «Doloʒase»), e ʒeni botii vago moimoin keezu, e da faaboʒoiti ke.

37 Naama ziegi zu, e zeebēni, e za. Ti maagbaai ma, ti daani geezu veleri ta wu.

38 Zoʒee ʒaladoʒoiti ti menigai ma ga Piyele ʒa ti ʒobave laai zu Lida, ti zunu felego leveni polu, ti ʒe ma: «Soma, e va fala gi vo be.»

39 Piyele wuzegeni, e vile ti volu, ti li. Ti zeelii ma, ti leeni la geezu veleri wu. Poanzaiti pe ti maabugani ba, ti da woʒo, ti ʒeni sege goiti ta tookoʒa wolaiti deezu la, niiti Doloʒase ʒeni ti beʒezu ti ve, siegi zu naa ʒeni la ti va.

40 Piyele ese pe kulani eteave, e GALA fali. Naa volumna, e ʒaavoteni poomai ma, e ʒe ma: «Taʒita, wuzegē!» Naa ʒaazuzegeni ma, e Piyele ʒa, e zeba e ze.

41 Piyele yeelaani zea, e buzegē, naa volumna e kidaaleve nuiti ta poanzaiti tolini, e deε ga tiye, e vulua.

42 Zoʒee nuʒuseiti pe ti naa menini, ma moimoin ge ʒidaaleve Maligii ma.

43 Piyele yeeʒegala go ʒeeni Zoʒee koʒo beʒe nui ta vo be, nii daa ga Simo.

10

Kulakelēmai Koleneye sadoʒni Seezalee

1 Zunui ta ʒeni Seezalee, daaseigi ga Koleneye, e ʒeni salavusu bulu gila maazu, nii e zegeni Itali.

² Zunui naa ta ná-pelleyejei ti g̃eni ga GALA gaazuluaba nua, é g̃eni faabɔɔɔ m̃ainm̃ain keezu nubuseiti be, é g̃eni GALA falizu sienɔpe su.

³ Yeeta, kpɔkɔ volo yeedefalalai zavasiei ma, é GALA ná-geezugeelai gila kaani, kulaai kelema kpezekete, é da le ná-pelɛi wu, naa tolini, é g̃e ma: «Kɔleneye!»

⁴ E gaazuloni naa va, dualuagi soni, é g̃e ma: «Toɔa gale, M̃aliɔii?» Naa g̃e ma: «Da-GALA faliiti, ta da-vaabɔɔɔiti ti zeelia GALA ma, ki ka ti zu.

⁵ Keelaiti tevona g̃ani g̃ani nɔ Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyelɛ.

⁶ Kɔlɔ betɛ nui Simɔn ná-pelɛi wu ga é jiiizu ná, kpolodei laave.»

⁷ Geezugeselai nii é g̃eni bɔezu pɔ, naa liini nɔ feya, Kɔleneye ná-botidɛ nu felegɔ loli, ta GALA gaazuluaba zalavusui gila, nii é botii g̃eezu tɔun ba.

⁸ Kpegai ma ga fai pe sugula ti ma, é ti leveni Zɔpee.

Kulakelemai Piyelɛ sɔlɔni Zɔpee

⁹ Polumai, tɛi ti g̃eni pelei ma, ti maa da buɔa Zɔpee va, Piyelɛ lɛeni pelɛ g̃omave ga folo bekpegi, ná betɛai ga dooɔo bosuve, ga é GALA fali.

¹⁰ Pului soni, é g̃eni pɔ ga é daamii wo. Siegi zu ti g̃eni g̃onɔgi betɛzu la be, sugilini.

¹¹ E geegɔlɔgi laalaogai gaani, é ani ta gaani eg̃e sege wolai toko logai seki naanigɔi pe ga, é da yei zoi ma.

¹² Gɔɔɔ naani suaiti ti g̃eni su, ta kpokpo suaiti, naa vee wɔniiti ba.

¹³ Woi ta zeelini ma, é g̃e ma: «Piyelɛ, wuzegɛ, è ta vaa, è mi!»

¹⁴ Kelɛ Piyelɛ g̃eni ma: «Ba-o, M̃aliɔii, tɔzei kaipa gè la de tɔ ma ani ba kɔzɔba ani miini.»

¹⁵ Woi naa g̃eni ma volu ná velesiei: «Nii GALA ge g̃eezu ma jadegɛ, mina naa vete ga kɔzɔba ani.»

¹⁶ Naama vai zeini ma ga seizu savagɔ, naa volumna, anii naa gaagaleni ma geegɔlɔgi zu.

¹⁷ Siegi zu Piyelɛ g̃oozuwilini da ga é kulakelemai naa voluve g̃wee, gaamago Kɔleneye ná-keelaiti é ti leveni, ti gaazaɔagiti boni, ti va kwɛɛ ve Simɔn ná-pelɛi ná, naati ti loni sig̃idave.

¹⁸ Ti toligi woni, ta ti da gaazaɔagi wo, ni Simɔn laazuve ga ná, nii daasei peai ga Piyelɛ.

¹⁹ Tɛi Piyelɛ g̃eni g̃isiezɔ kulakelemai voluve zu, Zenvu Nadagai g̃eni ma: «Wɛɛ, zunu savagɔ vaave, ti da è g̃aizie.

²⁰ Wuzegɛ, è yei, mina ineine, à li vɔɔma wa tiye, tɔzei ná ga gè ti levegai.»

21 Piyele yeini, é gje zunui naati ma: «Wele ná va, ná gja wo gàiizezu, lee gja é ga wo vaa ungi ve?»

22 Ti googfaavoteni, ti gje ma: «Salavusu gundigii daa ga Koleneye, é ga zunui nii telebogai, ta é luazu GALA ba, nii Zuifuiti pe ti tɔgɔ vagai wosu, naa gja GALA ge ná-geezugeela jadegai gila tevegai ma, é gje, é è loli ná-pelei wu, nii a ke é è woomeni.»

23 Piyele ti leeni pelei wu, é ti laazuve.

Poluma zobui é wuzegeni, é vile ti volu, ti li. Zopee gidaaleve nuiti tanigaa ti vileni polu, ti maaza.

24 Poluma voloi, ti zeelini Seezalee. Koleneye gjeni ti bɔunsu, é ná-nuiti ta bɔla wanawanagiti tolini ná-pelei wu.

25 Siegi zu Piyele leeni la pelei wu, Koleneye daagomini, é loo kɔgɔwu, é nɔkɔ bu.

26 Kele Piyele buzegeni, é gje ma: «Wuzegje, tɔzei ná balaa, ná ga nui ga é gjevele.»

27 Ti yeni yepɛzu, ti le pelei wu, ti nu mɔinmɔin kaani, ti gjaaleai ba.

28 E gjeni ti ma: «Wo kwɛeni ga tɔ ka Zuifuiti ma, ga ti mina bɔ faa nɔpe ma ta zii giligiti, ba ti va le naati ta-vele wu. Kele GALA ge deeve ga ze ga maa la neeni, nu va gje nui tanɔpe ma kɔzɔba nu, ba jadetala nu.

29 Naa gja é kea, siegi zu wo keela levega da mà, gè va, gè la maagaali nɔpe keeni su. Kele ná wo gjaazaɣasu, lee gja wo tɔligai ma?»

30 Koleneye gjeni ma: «Ma volo naanisiei gja ga za, niima yeegegalai nɔ zu, gè gjeni GALA falizu ná-pelei wu kpɔkɔ volo yeegegalai zavasiei ma. Zunui gila ge vaani, é lo kàkala, kɔba zegje gɔleai é da volo,

31 é gje mà: «Koleneye, da-GALA falii gjaavotega, GALA ki ka da-vaabɔgɔiti su.

32 Keelaiti tevɛna gani gani nɔ Zopee, ti Simɔn loli, nii daasei peai ga Piyele. Kɔlɔ betɛ nui Simɔn ná-pelei wu gja é niizu ná, kpolodei laave.»

33 Gaamago nɔ, gè keelaiti teve è ma, è laagomi fai zu, da ma, è solooge ga è va fala. Ve niina gi pe ka gi GALA gaazu, gi woilo naa ma, nii Maligii è leveai ma.»

Piyele ná-kpɔei é boni Koleneye vɔ be

34 Piyele kpɔei zegeni naazu, é gje ma: «Gaamazu, gè kwɛega niina ga GALA ge la zeelɔzɔgɔzu gjezu nuiti ba,

35 kele zii pe saama, zɔi nɔpe é luazu ba, ta é telebodai gjezu, naama nui neeve be.

36 Wo daawooi gwɛeni, nii é tevegai Izelayele nuiti ma, é ziilei Goo Niine Uagɔi laazeeli ti ma ga Yesu Kilista maavele, tama ka é ga ese pe Maligii.

³⁷ Wo kwɛɛni nii é ɔɛni de Galilee, naa voluma Zudee yooi zu ná pɛ, Zan daazeelii ma bebei ma ga ti batizei.

³⁸ Wo kwɛɛni belei GALA ge Zenvu Nadegai yeini la Nazalɛte nui Yesu ma, ta é zɛbei ve zea. Wo kwɛɛni balaa belei Yesu ɔɛni lebesu da zooi zu, é da faa vagɔi ɔɛ, é da naama nuiti pɛ balo, niiti ti ɔɛni Inɛgi ná-zobogi wu, tɔɔzei GALA ge ɔɛni ba.

³⁹ Nii kpein é keai Zuifuiti ta-yooi zu ta Zeeluzalɛme, giya ɔa gi ga naama zeeleiti. Ti kpadɔni saa wului ma, ti paa.

⁴⁰ GALA ge buzeɔɛni, é kula saai ya foloi zavasiei, é zobogi ve zea ga é boɔɔ le ga nuiti.

⁴¹ Kɛɛ nui pɛ ge la ɔɛni de, kɛni zɔiti niiti GALA ge yimazeɔɛni ga tiye kaite, ga ti ɔɛ ga zeeleiti, gá ya, ɛi gi daamii ta kpɔɔlei woni ɔɔma gá tiye, GALA kpegai ma ga buzeɔɛ, é kula saai ya.

⁴² Naa voluma, Yesu devei veeni giya ga gi GALA daawooi laazeeli nuɓuseiti ma, gi zeele wooi wo ga tɔ ɔa GALA ge yeelogai ba, ga é ɔɛ ga nu vuluiti ta gɔvɛiti ta-lukpɔɔfaaleve nui.

⁴³ GALA goo wo nuiti pɛ ta naama zeele wooi wosu ná-faa zu, ga zɔi nɔpɛ a ɔidaalevena Yesu ma, naama nui ná-kotoi zuvaa ɔa ye ga tɔun daaseigi maavele.»

Zenvu Nadegai yei vai zii ɔiligiti ma

⁴⁴ Siɛgi zu Piyɛɛ ɔɛni de naama woiti bosu da, Zenvu Nadegai yeini nuiti pɛ ma, niiti ti ɔɛni woilosu.

⁴⁵ Kidaaleve nui niiti pɛ ti ɔɛni ga Zuifuiti ti yeini Piyɛɛ volu ti va, ti laavɔɔni ga Zenvu Nadegai yei vai zii ɔiligiti balaa ma.

⁴⁶ Mazɔɔɔ ti ɔɛni naati goomenisu, ti da boɛ zii woo ɔiligiti su, ti da GALA debi.

⁴⁷ Piyɛɛ kpɔɛi zeɔɛni volu, é ɔɛ ma: «Nu ɔa ɔɛɛ nei naama nuiti kpatizesu ziei wu, niiti ti Zenvu Nadegai zɔɔɔgai ga ade ɔɛvele baa?»

⁴⁸ E devei veeni, ti naati kpatize Yesu Kilista laaseigi zu. Ti maanɛɛni ga é ye ti ɔoba foloi tanigaa laawu.

11

Piyɛɛ ná-poluvaawogi Zeeluzalɛme Egilisii zu

¹ Keelaiti ta kidaaleve nui niiti ti ɔɛni Zudee yooi zu, ti menini ga zii ɔiligiti balaa, ti yeezei ve GALA daawooi wu.

² Siɛgi zu Piyɛɛ leɛni la Zeeluzalɛme, kidaaleve nui niiti ti ga Zuifuiti ti peelalani, ti ɔɛ ma:

³ «È leve ɔale, è liai, è le zii ɔiligiti ta-belei wu, naa voluma wo laami ɔɔma wa tiye.»

⁴ Piyɛɛ tɔɔzeini naazu ga faiti sugula ti ma ga gilagila, é ɔɛni ti ma:

5 «Gè ɣeni Zɔpee taazuve, gè yeni GALA falizu sùɣili, gè kulakelamai ta zɔɔɔni. Ani ta zɛgeni geeɣɔlɔgi zu, eɣe seɣe wola toko logai seki naanigɔi pɛ ga, é ɗa yei, eyesu é zeeli mà.

6 Gè suveteni ga pagɔ, gè ɣɔɣɔ naani suaiti kaani, ta ɗɔɗɔ zuaiti, naa veɛ kpokpo suaiti ta wɔniiti ba.

7 Gè woo ɣila menini balaa, é ɗa ɣe mà: «Wuzɛɣe, Piyɛɛ, è ta vaa, è mi.»

8 Keɛ gè ɣeni ma: «Ba-o, Màliɣii, tɔɔzei kaipa kɔzɔba ani ɓa tɔ ma ani la de lɔɔni ɗaavu.»

9 Wooi woni mà volu ná velesiei zu, é ɣula geezuve, é ɣe mà: «Nii GALA ge ɣeezu ma ɲadegɛ, mina naa veɛ ga kɔzɔba ani.»

10 Naama vai zeini ma ga seizu savagɔ, naa voluma, ti pɛ ge ɣaaɣaleni ma geeɣɔlɔgi zu.

11 Gaamago nɔ, zunu savagɔ unkulani, ti zɛɣe Seezalee, ti va tɔlisu, ti loni sigɗavu, ve gi ɣeni ná.

12 Zenvu Nadegai ɣeni mà, gè vile ti volu gi li, gè mina inɛine. Weɛ keɛloun lɔzitaiti ba, niiti ti màazani, gi li, gi le Koleneye ná-peɛi wu.

13 Naa balaa boni gi ma, velei é kulakelamai zɔɔɔni la, geezuɣelai loni, é ɗa ɣe ma: «Keela leve Zɔpee, ti Simɔn loli, nii daasei pɛai ga Piyɛɛ.

14 Toɣa naa le ga de, velei ɗa ɣizo da, wa ɗa-veɛ wu nuiti.»

15 Siɛgi zu gè kpɔezuɣulai lɔzeini la, Zenvu Nadegai yeini ti ma, velei é yeini la ade ma mɔungi.

16 Naama ziɛgi zu, kigi looni Maliɣii laawooi nii zu ga: «Mazɔɔ Zan ɓatizei woni ga ziei, keɛ wɔun, wa ɓatize ga Zenvu Nadegai.»

17 Ni tama GALA ge vɛɛani ɣilagi naa nɔ vea ti ya, nii feai ada balaa zea, adei de ɣidaaleveai Maliɣii Yesu Kilista ma, nɔun ná ga leeni, ná li losu GALA daawu?»

18 Naama wooi ti yiimaaleini, ti lebiyai ve GALA be, ti ɗa ɣe ma: «GALA ge va bu ga zii ɣiligiti balaa ti ti zie velei maavalibo, nii a ke ti zenvui zɔɔɔ!»

Antiyɔse Egilisii lɔzei velei

19 Wɔnzɛɣemai vaai ma eyesu ti Etiyeni va, kidaaleve nui zɔiti ti vazani, naa tanigaa ti zeelini fɔ Fenisi, ta Sipele, naa veɛ Antiyɔse va, keɛ ti la ɣeni GALA daawooi laazeelizu zii ɣili nɔpɛ ma, keni Zuifuiti nɔ.

20 Anɛɛ naa ve, ti zaama nui tanigaa, niiti ti zɛgeni Sipele ta Silene, ti li Antiyɔse, naati ti ɓɔeni balaa zii ɣiligiti pɔ, ti Maliɣii Yesu ná-Woo Niine Uagɔi laazeeli ti ma.

21 Maliɣii ɣeni ti va, nu mɔinmɔin ge laani ti-laawooi la, ti ɣaavote Maliɣii ma.

22 Naama wooi zeelini Zeeluzalɛme Egilisii zu nuiti ma, ti Balanaɓase leveni fɔ Antiyɔse.

²³ Naa zeelii ma, é peteni velei GALA ná-zaalai gēni botii gēezu la, koozunēeni gola. E kidaaleve nūiti iṅdōoni ga ti gē ga wooḡēfīla nu Maliḡii ve, ta ti ḡili ba ga ti-yiimaue pe.

²⁴ Mazōō Balanabase gēni ga nu vago, nii daavegai ga Zenvu Nadegai ta kidaalevei. Nu mōinmōin ge zōōni, ti bōḡo ve Maliḡii ya.

²⁵ Naa voluma, Balanabase liini Taalese, é Sōle laaḡomi.

²⁶ E naa ḡaani ná, ti ye volu, ti va Antiyōse. Ti kona gila keeni miná, ti da gaalebai wo vōōma ta Egilisi, ta ti da nu mōinmōin kala. Antiyōse ḡa kaladopoiti ti-laasei ge veeni ná mōunpa ga keletieinti.

²⁷ Naama ziegi zu, GALA goo wo nūiti ti zegeni Zeeluzalēme, ti yei Antiyōse.

²⁸ Ti ḡila ge gēni ná, nii daaseigi gēni ga Agabuse. Zenvu Nadegai loni tuḡo, é wuzegē, é bo ga pulu wolai ḡa loozu eteai zu ná pe. Pului naama ge looni Wōōme masagi Kelode ná-siegi zu.

²⁹ Kaladopoiti ti deveni ti zoloo ma ga nii nōpegi ma zobogi ēē be, ma nu ke ga kpōbai kidaaleve nūiti be, niiti ti Zudee yooi zu.

³⁰ Naa ḡa ti keeni, ti fe Balanabase ta Sōle ya, naati ti teve totuḡoiti pō.

12

Piyēle ḡula vai kasoi ḡa

¹ Naama ziegi zu, masagi Elōde yeeveeni Egilisi zu nui tanigaa ma.

² E Zan keeḡeloin Zake vaani ga boḡa zōkpōi.

³ Tei é kaani ga naa wola neeni Zuifuiti be, é Piyēle balaa soni, feti ziegi zu, siegi zu ta da bului mi la, nii leve la su.

⁴ E naa zogai ma, é pili kasoi ḡa, é kalivaani salaḡusu naanigō zeizu naanigō ma, ga ti da wele ma. Ná-kisiei gēni ga é naa ná-tukpōi ḡaaleve, siegi zu Pake fetii levesu da.

⁵ Piyēle makega gēni de kasoi ḡa, Egilisi nūiti ti la gēni looḡosu GALA falii va be.

⁶ Yeei Elōde deveni la ga geelaa ḡa laona nō feya, é naa ná-tukpōi ḡaaleve kelezū, naama yee bidii, Piyēle gēni laani, é da ni salaḡusu felegō yōḡōzu, kaso make nūiti ti loni kaso velei laave.

⁷ Gaamanō, Maliḡii ná-geezuḡelai gila ge ḡulani kelema, kaso velei wu ḡalani kpoke, ve Piyēle gēni ná. Geezuḡelai yeelooni Piyēle betēagave, é maaloḡa, é gē ma: «Wuzegē fala!» Yōḡōiti ti vieni Piyēle yeeiti ba, ti loo.

⁸ Geezuḡelai gē ma: «Da-zaamaḡiligi ḡili zaama, è da-zavalagiti dō ḡōḡa!» Piyēle naa gēeni. Geezuḡelai gē ma: «Da-zegē wolai loo ḡōba, è vile pōlu.»

⁹ Piyele ɖulani kaso velei wu, é vile polu, é la ɖeni laani da ga nii geezuɖeelai keezu, ɖite vaa ve, é ɖeni ɖisiezú ga kulakelama nɔ ɖa é kaazu.

¹⁰ Siégi zu ti leveni la kaso make nuiti seizu mɔungi ta felesiei va, ti zeelini kɔlu bogi ma, nii daalaosu ga taazu velei. Naa laalaoni ɔɔɔ ve ti luɔ, ti ɖulani ti vile koi yɔɔzu velei gila ma, ti da li. Gaamago, geezuɖeelai jeeeni koba.

¹¹ Piyele naama vaiti gaagaani niina, é ɖe ma: «Gaamazu, gè kwɛɛ niina ga Maliɖii ná-geezuɖeelai levege ga é kùla Elɔde yeezu, ta naa pe su, nii Zuifui nubuseiti ki ge ɖea ba, é lo nɔn ba.»

¹² E ɖidaai ma faiti bu, é sakpani Zan nii daasei peai ga Maleke naa dee Maali ná-pelei wu, ve nu mɔinmɔin ge ɖaaleeni ba ná, ti da GALA fali.

¹³ Siégi zu é siɖigi ma bogi laaloɖani la, botiɖe anzanui ta ɖeni ná, daaseigi ga Lɔɔde, naa maabuɖani kpogi va ga é woilo.

¹⁴ E ɖweesu ɖaani Piyele wooi va, koozune velei ma, é la ɖite siɖigi laalaoni, é bizeni, é li ɖeezu ti ma, Piyele ɖa é siɖidave.

¹⁵ Ti ɖeni ma: «È litigel!» Keele é ti ɖisujalani ga gaamai ve. Ti ɖeni ma: «Ná-geezuɖeelai ve mu.»

¹⁶ Naazu Piyele ɖeni ba nɔ, é da pelei laaloɖa. Ti pelei laalaogai ma, ti laavɔni ga kaa vai.

¹⁷ E yee ɖeɛni ti ma bebe ga ti maafɛ kpɔ, é zeba é naa zuɖula ti ma, velei Maliɖii kulaai la kasoi ɖa, naa voluma, é ɖeni ti ma: «À bo Zake ma ta kidaaleve nui zɔiti.» Naa voluma, é liini ga ada ɖili pele.

¹⁸ Poluma zobui, salavusuiti ti wola ɖeni unga wuulee naama vai zu, nii é ɖeni ga Piyele.

¹⁹ Elɔde numaa vileni ga ti Piyele ɖaizie, keele ti la kaani. E kaso make nuiti gaazaɖani, é devei ve ga ti naati paa. Naa voluma, é zegeni Zudee yooi zu, é li zeizu Seezalee.

Masagi Elɔde zaa vai

²⁰ Kpɔɛi ɖeni Elɔdeni zɔɔzu ta Tiil nuiti, naa veɛ Sidɔn nuiti ba. Naati seizu felegɔ ti zolooni faa ɖila ma, ti voluzeigi ɖe ga Belasetuse, masagi nii velei wu lotuɖɔi. Naa voluma ti liini ga ti ziileigi maavali masagi ma, tɔzei ti-ɖɔnɔgi pe ge ɖeni zegezu masagi ná-zooi nɔ zu.

²¹ Naama voloi zeelii ma, Elɔde ɔɔɔ maaɖilini ga masa segei, é zeí ná-masa kpɔkpɔgi ɖa, é da masa kpɔɛ wolai wo ti ma.

²² Nubuseiti ti ɖeni maamusezu, ti da ɖe ma: «Nu woo la ga nuu, galagi ta woo ve de!»

²³ Gaamago nɔ, Maliɖii ná-geezuɖeelai gila ge Elɔde loɖani, kpeinti ti kpudɛgi zumiini, é za, mazɔɔ é la ɖeni lebiya veeni GALA be.

²⁴ Kελε GALA daawooi ɣaa ɣeni wɔɔɔzu.

²⁵ Balanabase ta Sɔle ti begai ma ga ta-wotii ɣe Zeeluzalɛme, ti ɣaleni ma. Ti liizuve, ti liini ga Zan, nii daasei pɛai ga Maleke.

13

Balanabase ta Sɔle leve fai keela zięgi ma

¹ GALA goo wo nuiti, ta kalamɔn wolai niiti ka ti ɣeni Antiyɔse Egilisii zu: Balanabase, Simiyɔn nii daaseigi velesiei ga ma Leigi, Lusiyuse Silene nui, Manayɛn nii ta masagi Elɔde ti wɔɔɔni vɔɔma, ta Sɔle.

² Yeeta, ti ɣɛai ma Maligii lɛbizu vɔɔma, ti da zugi zo, Zɛnvu Nadegai ɣeni ti ma: «À Balanabase ta Sɔle ɣula bɔɣɔ zaama bè ye, naama wotii vaa zu, nii gè ti loligai ma.»

³ Ti begai ma ga zugi zo, ti GALA fali, ti yeelaani ti ma, ti be ti va, ti li.

Balanabase ta Sɔle ti lii vai Sipele

⁴ Zɛnvu Nadegai Balanabase ta Sɔle levegai ma, ti liini Selusi, ti lɛ batoi zu miná, ti li Sipele.

⁵ Ti zeelii ma Salamine, ti GALA daawooi laazeelini Zui-fuiti ta-GALA dɛbi vɛlɛiti bu. Zan-Maleke ɣa é ɣeni ga ta-bɔba nui.

⁶ Naa vɔluma, sięgi zu ti bɛni la ga zie zaama yooi maaleve, ti zeeli Pafɔse. Ti molikula nui ta ɣaani ná, Zuifui ta ɣeni de, é ga zɛɛ ɣala goo wo nui, daaseigi ga Baal-Yesu.

⁷ E ɣeni kundigii Selezियuse Pɔluse va, zunui naa ɣeni ga faaɣwe nu wola. Naama zunui Balanabase ta Sɔle lolini, é dɛɛ ga wɔin ɣa ma ga é GALA daawooi mɛni.

⁸ Kεle molikula nui Elimase (tɔɔzei daaseigi ɣana Geleke wooi zu), naa ɣeni ti laalɔɣoma, é ɣeni pɔ ga é pele leve kundigii luɣɔ ga a va ɣidaaleve Yesu ma.

⁹ Naazu, Zɛnvu Nadegai Sɔle laaveni, nii daaseigi balaa ga Pɔle, naa ɣaazulo ba,

¹⁰ é ɣe ma: «Ee, da ve, dɛi è laavegai ga kelegɛle nɔi ma zii pɛ ta yaavai, Inęgi ná-doun zunui, telebodai pɛ sili nui! E la bɔɔba baa, ga Maligii ná-pele zɔlegiti segea kevele ma?»

¹¹ Niizu niina, Maligii ɣa yeevɔɔɣuzu è va, è ɣaazugole, yeeɣɛɣala go laawu è la ɣaazulaa foloi ma.» Gaamago nɔ, kpidi vɛeni Elimase ɣaazuveti ma, é da nuiti gaizie mɛmɛ ga ti pelei lɛ la.

¹² Kundigii naama vai ɣaai ma, nii keai, é ɣidaaleveni, mazɔɔ daavɔni ga Maligii ná-kalagi.

Pɔle ta Balanabase ti lii vai Antiyɔse Pisidi ɣovii ma

¹³ Pɔle ta sieɣɔɣiti ti lɛni batoi zu Pafɔse, ti li Peleze Panfili ɣovii ma. Zan-Maleke zɛgeni ti vɔlu, é ɣale ma Zeeluzalɛme.

14 Tónoi, ti zefeni Peleze, ti li ga lufo, ti zeeli Antiyose Pisidi fovii ma. Doofo foloi, ti leeni GALA debi velel wu, ti ze.

15 Ti begai ma ga GALA ná-togi ta GALA goo wo nuiti ta-zeweiti su wooi tanigaa gála, GALA debi velel ma gundigiiti ti nu leveni ti ma, é gfe ti ma: «Gi-gfeleaiti, ni tene goo gá wo la nuBuseiti faa ma, à bona.»

16 Pole wuzefeni naazu, é yee gfe bebe ga ti maage kpó, é gfe ti ma: «Izelayele nuiti ta wogiti wo luazu GALA ba, à woilo gòo ma.

17 Izelayele nuBusei niiti ta-GALAGI gá é yiimazefeni ga ademeMewolani, é ti gaaawóob siegi zu ti gfeni zeini la Ezipete yooi zu. E ti gfulani ná va ga ná-zebe wolai.

18 E yeezeini ti wu kona buunaanigo (40) ggefala laawu tevbai zu.

19 Kpegai ma ga zii lofela gologolo Kanaan yooi zu, é naati ta-yooi veeni ademeMewolani zea ga tóno,

20 kona unnaanigo puuloolugo (450) laawu. Naa voluma, é tukpógaalebe nuiti fe ti ya, eyesu é zeeli GALA goo wo nui Samiyele ma.

21 Naa voluma, woin gfeni ti ma ga masa ge ze ti unda. GALA ge Kise ná-doun zunui Sóle zeini ti unda kona buunaanigo (40) laawu, é gfeni ga Benzamen ná-bolodamai zu nui ta.

22 GALA kpegai ma ga gfele Sóle va, é Davide veeni ti ya ga masagi, é niima wooi woni naa ná-faa zu, é gfe ma: «Gè Izayi ná-doun zunui Davide gaaube, zlíma nui nii é vaazu zlíma vaiti pe keezu.»

23 Egfevelei GALA ge minazefeni la, Davide naa mavofodai zu gá é Yesu gfulaai ná ga Izelayele Gizo Nui.

24 Aisa Yesu va zóob, Zan gfeni GALA daawooi laazeelizu Izelayele nuBuseiti pe ma ga ti ti zie velel maavalibo, ti batize.

25 Zan gfeai ma ná-botii gaaabelasu, é gfeni ma: «Nà lei gè va gfe ga naa, nii wo gfiézu su. Kéle tafili ka vaazu ndun poluma, nii gè la vóob kula gfeni su ga gè va ná-savalagiti daavie.»

26 Kéleaiti, wo gfeni ga Abalaame mavofodai ta, ba wóiti wo luazu GALA ba, ade ya gá kizo kpóei nii levgai ade ma.

27 Tóozei Zeeluzaleme ze wo nuiti ta ta-gundigiiti ti la Yesu ná-fai gaaqaani, naa veé GALA goo wo nuiti gooi va, nii é galasu doofo foloi pe. Ti peelalaai ma, ti GALA goo wo nuiti daawooi naati pileni su.

28 Anee ni ti la gfeni so kaani ba, nii nu a nu vaa su, ti gfeni Pilate ma, é Yesu va.

29 Ti begai ma ga naama vaiti pe daazeeli, niiti ti zeweai ná-faa zu, ti kulani saa wului ma, ti da kabai zu.

30 Kéle GALA ge buzegefi, é kula saai ya.

³¹ Folo moinmoin daawu, é bɔɔɔ lɛeni ga niiti ti yɛni ba, ti zege Galilee, ti li Zeeluzalɛme, ti geai niina ga ná-zeeleiti nuɓuseiti koba.

³² Giya bɔɔɔi balaa, gá naama Woo Niine Uagɔi laazeelizu wo ma, nii GALA ge ma minazefegi woni ade-mɛmɛwolani be,

³³ GALA ge naa laazeelia ade ve, adɛiti ade ga ti-lointi, ga Yesu wuzefɛ vai, é gɔla saai ya, egevelei seveai la GALA sevei ma wuyei velesiɛi zu ga:

«Da ga doun zunui,
gè è zɔɔɔge za.»

³⁴ GALA ge buzege vai, é kula saai ya, é mina mɔ gale ma, é va luula, naa ga é boni ga:

«Nà faa padegaiti ke wo ve,
niiti ti maa la valiboga pe,
nii gè minazefeni la Davide ve.»

³⁵ Naa ga é keai é bogai la ná taɓili ga:

«E la vaa bu da-wotii ge nui,
é ga woogefila nui, é va luula kabayefei zu.»

³⁶ Tama Davide begai ma ga botii ge GALA be ná-yeegefɛgalai zu, é zaani, é li mɛmɛwolani pɔ, é luula.

³⁷ Kele zoi GALA ge buzegeai, é gɔla saai ya, naa la luulani.

³⁸ Keelointi, à sugwee mu ga Yesu maavele ga kotoi zuvaaye fai laazeelizu la wo ma.

³⁹ Zoi nɔpe é gidaalevezu ma, naama nui ná-kotoi zefea ba, nii Moize ná-tɔgi la geɛni zooga keezu wo ve.

⁴⁰ A dama ga bɔɔɔ mu, naa ga a ke nii bogai GALA goo wo nuiti ta-zevɛiti su, naa mina zeeli wo ma ga:

⁴¹ «Wɔi wo ga nuɓuseiti ti laavegai ga maayo bala bei, à wele,
wo laa ga vɔ, wo-ma zuwu gaaleve.

Mazɔɔ nà vaazu fai ta geezu wa-yeegefɛgalai,
naama vai ni nu a la bona wo ma, wo la geɛni la da.»

⁴² Bebei geai ma gɔlazu, ti naati maaneneni ga ti bɔe volu, é vile naama vaa gilagi nɔ va, dooɔo foloi nii é vaazu.

⁴³ Gaalɛbai voluma, Zuifui ma moinmoin ta zii giligi niiti ti latigai, ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ti vilɛni Pɔle ta Balanabase volu. Naati ti geɛni bɔezu ti vɔ, ti da ti inɔɔo ga ti gili kpaan GALA ná-zaalai va.

⁴⁴ Poluma looɔo foloi, nu ga ge ma, taazuve nuɓusei pe ka nɔ é gaalɛni ba GALA daawooi meni fai zu.

⁴⁵ Zuifuiti ti bebei gaai ma, ti laaveni ga toloi. Nii Pɔle geɛni bosu, ti da naa maagaali ga woo ɔiti.

⁴⁶ Pɔle ta Balanabase ti bɔeni ti vɔ ga ladalai, ti ge ti ma: «Wa ga mounpa GALA daawooi maa gea neeni, é wo wo ma. Kele tei wo gɛlezu ba, ta wo bɔɔɔ levezu ga wo la zolooni gɔoɔo zenvui ma, naa maavele ma, be gi gaavote zii giligiti ma.

47 Tɔɔzei naama levei ɔa Maliɔii feai gi ya, é ɔe ma:
 «Gè è loga, è ɔe ga ziiiti ta-wozakalagi,
 è kizo fai ɔula keɛma eyesu zou bela ga.» »

48 Zii ɔiligiti ti naama wooi menigai ma, ti ɔoozuneeeni gola, ti
 da Maliɔii lebi daawooi vaa zu. Niiti kpein ɔooɔɔ zenvui ɔevele
 beɛeni ti ma vaa ma, naati ti ɔidaaleveni.

49 Maliɔii laawooi ɔaa ɔeni wɔɔɔzu naama yooi zu ná pe.

50 Keɛ Zuifuiti ti lɔoni tosuba anzanuiti unsu niiti ti latini,
 ti vile Zuifuiti ta-GALA pelei ma, ta taazuve zeizumaaneeɛgiti, ti
 wɔinzegemai vileni Pɔle ta Balanabase volu, ti naati kpe ta-yooi
 zu.

51 Naati felegɔ ti ti ɔooɔa vufiligi bukpuneni ti laalɔɔma, ti li
 Ikoniyyume.

52 Kaladopoiti mu, ti laaveni ga koozuneei ta Zenvu Nadegai.

14

Pɔle ta Balanabase ti ɔeni Ikoniyyume

1 Pɔle ta Balanabase ti ɔeai ma Ikoniyyume, ti leeni miná balaa
 Zuifuiti ta-GALA debi velei wu, ti yeni bɔezu ga kevelei ta, Zuifui
 ma mɔinmɔin ta Gelekii ma mɔinmɔin ti ɔidaaleve.

2 Keɛ Zuifuiti ti ɔikpaai, naati ti lɔoni zii ɔiligiti unsu, ti naati
 daavili ga ti faa ɔou ɔe ga kidaaleve nuiti.

3 Anee naa ve, Pɔle ta Balanabase ti lebini Ikoniyyume, ti
 ɔeni bɔezu ga ladalai, tɔzei ti laani Maliɔii la, naama ge ɔeni
 ná-zaala wooi ma ɔaamai ɔulazu keɛma ga laavɔ vaiti ta
 maabele vaiti, nii é ma zobogi veeni ti ve ga ti da ke.

4 Taazuve nubusei ɔaaɔweeni su fele, gilazuve ɔeni Zuifuiti
 polu, gilazuve ɔe keelaiti polu.

5 Tei zii ɔiligiti ta Zuifuiti é veɛ ta-ɔundigiiti ba, ti ɔeni ɔevele
 beɛezu ga ti Pɔle ta Balanabase maanɔɔ, ti va ti zɔɔ ga kɔtuiti,

6 naati ti suɔweegai ma, ti velani ti li Likaoni ɔovii ma:
 Lisetele, Delebe, ta ti-maaɔoolii zu.

7 Ti Woo Niine Uagɔi laazeelini miná.

Pɔle ta Balanabase ti ɔeni Lisetele

8 Meɔeɛle zunui ta ɔeni zeini Lisetele taazuve, nii é zɔɔni ga
 meɔeɛleɛgi, kaipa é la ɔeni de zooni é va zie.

9 E ɔeni woilosu Pɔle woo ma. Naa weleni ba, é ka ga
 kidaalevei ɔa zea ga é valo,

10 Pɔle woɔfulani, é ɔe ma: «Wuzegɛ, è lo è-ɔooɔiti ga!» Zunui
 vilini kpulu kooɔiti ga, é tɔzei ga é da zie.

11 Tei bebei naa ɔaani, nii Pɔle ɔeni keezu, ti ɔeni bainsu ga
 woo wola Likaoni wooi zu, ti da ɔe ma: «Galagiti ti nubuse ɔooɔgi
 zegɛa, ti yei gi zaama.»

12 Ti Balanabase laasei peeni ga Zuuse, ti Pɔle laasei peɛ ga
 Geɛlemese, tɔzei naa ɔa kpɔei ɔeni da.

13 Galagi nii daa ga Zuuse, naama zalaɗa ɗula nui ná-gala pelei ɗeni taa loave, é vaani ga nika zineiti ta tufa levelevegaiti taa zigidaave. Ta bebei ti zolooni ma niina ga ti naama aniiti kula ga zalaɗai Balanabase ta Pole ve.

14 Keela felegaiti ti naa menigai ma, ti ta-zegaiti balini ga ɗoba, ti bize bebei vo pelei, ti bain ga tiye, ti ɗe ma:

15 «Lee vaa zu wo naa ɗeezu? Gá balaa gá no ga nubusei ga wo ɗevele, gi vaave Woo Niine Uagoi laazeelizu wo ma, ga wo beteve ɗimalala vai naati ba, wo lati zenvu su GALAGI ma, nii é geegolgi, ta zoi ta kpolodei beta ta ti zu aniiti.

16 Yeeɗɗalalai niiti ti levegai, é zii ɗilagilagiti pe zege ná, ese ge da zie ga yiima vele.

17 ANEE naa ve, é la beni boɗo leezu ga tiye ga ná-faaboɗaiti maavele, niiti é ti ɗeezu, tazei to ɗa é tonai ta ani beta yeeɗɗalalaiti tevesu wo ma, é da ɗonagi ve wo ya, ta é koozuneei lo wo-yiimaveti.»

18 ANEE balaa keelaiti ti naama woiti boni, kele é ɗeni ga faa baaba gola, ti va pele leve bebei luɗo ga naati ti mina zalaɗai ɗula ti ve.

19 Naa voluma, Zuifuiti ti zegeni Antiyose ta Ikonyume, ti va ti bebei unsu leve. Ti Pole zooni ga katuiti, ti kpokpo, ti kula taai va, tazei ti ɗeni ɗisizu ga é za.

20 Kele siegi zu kaladopoiti ti ɗaaleni ba la koba, é wuzegeni é le taazuve, poluma zobui ta Balanabase ti liini Delebe.

Ti ɗale ma vai Antiyose

21 Siegi zu Pole ta Balanabase ti beni la ga Woo Niine Uagoi laazeeli Delebe, ti kaladopo mainmain solooni ná, ti ɗaleni ma Lisetele ta Ikonyume, ti gaabela Antiyose.

22 Ti ɗeni kaladopoiti inoɗoɗo, ti da ti lena ga ti ye kidaalevei zu, ti da ɗe naati ma: «Kenii ade kpolo mainmain soloo pe, ade va lo GALA ná-masadau zu.»

23 Ti yeeloni totuɗaiti ba Egilisii ɗilagilagi pe su, ta la bena ga GALA fali ti zugi zo, ti ɗeni naati kalivaazu Maligii ma, nii ti ɗidaalevai ma.

24 Naa voluma, ti leveni Pisidi ɗovii ma, ti zeeli Panfili.

25 Ti GALA daawooi laazeelini Peleze, naa voluma ti li Atali.

26 Ti zegaai ma miná, ti leni batoi zu, ti li Antiyose, ve ti ɗalivaani ná GALA ná-zaalai ma, botii naama vaa zu, nii ti beni ga ke.

27 Ti zeelii ma, ti Egilisii zu nuiti pe gaaleni ba, ti voluvaawo ti ma ga nii pe GALA ge keai ga ti maavele, ta vele naa kidaalevei ma velei laalaogai la zii ɗiligiti tuɗo.

28 Ti ku ɗeeni ná fele kaladopoiti saama.

15

Maabɔgi nii é ɣɛni Zeeluzalɛme

¹ Zunui tanigaa ti zɛɣeni Zudee yooi zu, ti va Antiyɔse, ti da kidaaleve nuiti kala, ti da ɣɛ ti ma: «Ni wo la latini pelevolu, eɣɛvelei seveai la Moize ná-tɔgi zu, wo la zooga ɣizosu.»

² Naa ɣaabelani ga maagaaali baaɓa golai ti yɔɣɔzu ta Pɔle naa veɛ Balanabase va. Naa voluma, ti deveni ga Pɔle ta Balanabase naa veɛ taɣiligaa va ti le Zeeluzalɛme, ti naama vai yɔɣɔzule ga keelaiti ta Egilisi lotuɣɔiti.

³ Antiyɔse Egilisii ti leveni, ti liini ti leve ga Fenisi ta Samali vele, ti da naa zuɣula, velei zii ɣiligiti ti ɣidaaleveai la. Naama woiti ti ɣeni ga koozune vaa wola kidaaleve nuiti be.

⁴ Ti zeelii ma Zeeluzalɛme, Egilisii nuiti ti ti laaɣomini ta keelaiti naa veɛ totuɣɔiti ba, ti voluvaawoni naati ma ga nii pe GALA ge keɛni ga ti maavele.

⁵ Falizieinti saama, niiti ti ɣidaaleveni, naa tanigaa ti wuzɛɣeni, ti ɣɛ ma: «Keni zii ɣiligiti ti lati pelevolu, é ti leve ga ti ɣolo Moize ná-tɔgi ve.»

⁶ Keelaiti ta totuɣɔiti ti ɣaalɛni ba, ti naama vai wuuveɛ ga pagɔ.

⁷ Kpɔɛzuɣula wolai begai ma, Piyɛɛ wuzɛɣeni, é ɣɛ ti ma: «Kɛɛleaiti, wo kwɛni ga kaite GALA ge yiimazɛɣeni ga ze wo zaama, nii a ke gè Woo Niine Uagɔi laazeeli zii ɣiligiti ma, ti ɣidaaleve.

⁸ GALA nii é nu yiimave ɣwɛɛ, naa ɓɔɣɔi ma zeele wooi woga ga é yeezeida ti wu, tɔzei é Zenvu Nadegai vea tiya ga ade ɣevele,

⁹ é la zeeɣaaɣwɛɛzu ɣɛni ade yɔɣɔzu ada tiye, tɔzei é ti-yiimaveti nadegɛ ga ta-ɣidaalevei maavele.

¹⁰ Lee vaa zu mu wo GALA suɣɔɣɔsu, ga wo unbawului naa la kaladopoiti kpɔɔɔga, nii ada ade-mɛmɛwolani ade la ziɛni seɣe vai wu?

¹¹ Kɛɛ adɔun, Maligii Yesu zaalai ɣa ade ɣidaaleveai la ga ade ɣizogɛ ga ti ɣevele.»

¹² Bebei pe ge maagɛni kpɔ, ti woilo Balanabase ta Pɔle woo ma, ti da naa zuɣula, velei GALA ge ɣeni laavɔɔ vaiti ta maabele vaiti keɛzu la ga ti maavele zii ɣiligiti saama.

¹³ Ti begai ma ga ɓɔɛ, Zake kpɔɛi zɛɣeni, é ɣɛ ma: «Kɛɛleaiti, à woilo dɛɛ gɔo ma!

¹⁴ Simɔn naa zuɣulaa ade ma, velei tɔzeizu mɔunpa GALA ge yiimazɛɣeni la zii ɣiligiti saama ga zii ɣila, nii a ɣɛ ga nɔnɔ.

¹⁵ Naama vai balaa zolooge GALA goo wo nuiti daawooi ma, tɔzei seveve ga:

¹⁶ Naa voluma ná ɣale ma volu,
Davide ná-pelei nii goloai, ná gaalo volu,

veti náti kologologai, gè mináti kpete volu.

Nà to volu,

¹⁷ naa gá a ke, nubusei mótaiti ti Maligii gáizie,

ta zii giligii niiti kpein ti gèai ga nònò.

Naa gá Maligii bogai,

¹⁸ nii é ná-faazeikpasuiti kulaai kelema kaite wólòwólò.» »

¹⁹ Zake gèni mònò ti ma: «Naa gá é ba, nà kaazu ga fizogè ga ade mina faaba kpete zii giligiti tufo, niiti ti gidaalevezu GALA ma,

²⁰ kele ade sevei leve ti ma ga ti bofo maaje ga koofo ganigiti ta-fozoba vaiti, kologologi, ta ti mina sua mi nii ma jama la vuuni, naa vee jamaí va.

²¹ Tòzei kaite wólòwólò ziegiti su, nuiti ta taa gílagilagiti su ti dá Moize ná-tògi gála, ta tofa galasu doofo foloiti pe GALA debi veleiti bu.»

Devei niiti ti zefeni ta sevei é leveni kidaaleve nuiti ma

²² Naama ziegi zu, keelaiti ta totufóiti, naa vee Egilisií zu nuiti pe ba ti zolooni ma, ga ti nui tanigaa gúla bofo zaama, ti ti vile Pòle ta Balanabase ni polu, ti li Antiyòse. Ti yeeloni Zude va, nii é lolisu ga Balanabase, ta Silase, ti felegò ti gèni ga nuiti, niiti unfema wola gèni ti ve kidaaleve nuiti saama.

²³ Ti sevei veeni ti ya, nii su wooi gèni ga nii: «Wo-gèelointi, ti ga keelaiti ta totufóiti ta wo luòòsu, wòiti wo la ga Zuifua, wo Antiyòse taazuve, naa vee Siili ta Silisi gòviiiti ba.

²⁴ Gi menige ga gi zaama, nui tanigaa ti vaave wo vò be, ti wo yiiòò, ti wo jii kpi ga ta-bòezugulai. Gá lei gi va naama levei ve ti ya.

²⁵ Gi pe gi zolooge ma ga gi yeelo nua va, gi ti vee gi-neenjòfóiti Balanabase ta Pòle va, ti va wo vò be,

²⁶ niiti ti gikula ti-yenvuiti su ade-Maligii Yesu Kilista laa-seigi vaa zu.

²⁷ Naa gá é kea, gi Zude ta Silase levega wo ma, ga ti va ti niima gèela woo laazeeli wo ma ga laawoo.

²⁸ Neeve Zenvu Nadegai ve, ta gá bofoi gi ve, ga nu mina kasò nòpe da wo unma, keni nii maalaasu la ná.

²⁹ Naa gá é ga, keni wo mina dá ga suaiti mi, niiti ti gúlaai ga zalafai koofo ganigiti be, ta jamaí, naa vee sua voo maiti ba, wo bofo maaje balaa ga kologologi. Wa naati keena, faa vago ve wo ve. Ade gáana mònò!»

³⁰ Ti yeebeni keelai naati ba, ti li. Ti liini Antiyòse, ti kidaaleve nu bofo pe gaale ba, ti sevei ve ti ya.

³¹ Sevei galagai ma, ti wola gòozunèni, tòzei ijòdò wooi va é gèni su.

³² Tei Zude ta Silase ti gèni ga GALA goo wo nuiti, ti lebini boezu kidaaleve nuiti pò, ti dá naati tene, ta ti dá ti ijòdò.

³³ Ti ku g̃eeni ná fele, naa voluma g̃eeg̃elointi ti yeebeni ti va ga ziileigi, ti g̃ale ma naama nuiti pɔ, niiti ti valini ti ma.

³⁴ [Anεε naa ve, é nεeni Silase ve ga é ye ná.]

³⁵ Pɔle ta Balanabase ti yeni Antiyoσε, naa vεε nu mɔinmɔin ba, ti kalagi wo, ta ti da Malig̃ii ná-Woo Niine Dagɔi laazeeli.

Pɔle ta Silase lii vai keela zieg̃i velesiεi ma

³⁶ Ku g̃eeni fele, naa voluma Pɔle g̃eni Balanabase ma: «De g̃ale ma vogi zu, de li de kidaaleve nuiti ka, ve pε de levega ná, de Malig̃ii laawooi laazeeli, de ka mini g̃eg̃ala g̃a ti ná kidaalevei zu.»

³⁷ Balanabase g̃eni pɔ, é Zan vile ti volu, nii daasei pεai ga Maleke,

³⁸ keε Pɔle kaani ga é la vizɔni ga ti va naa vile volu, nii é zeg̃eni ti volu siε mɔungi zu Panfili zɔli, é la g̃eeni ti va ta-wotii zu.

³⁹ Naama maaɣaalii baani ti yɔg̃ɔzu, eyesu ti bali ma. Balanabase Maleke zeg̃eni, ti le batɔi zu, ti li Sipele.

⁴⁰ Pɔle ma ge yimazege ga Silase, kidaaleve nuiti ti ti g̃alivaani Malig̃ii ná-zaalai ma, ti da li.

⁴¹ Ti leveeni Siili yooi zu ta Silisi, ti da Egilisiiti ijɔɔɔ.

16

Timɔtee vile fai Pɔle ta Silase volu

¹ Naa voluma, Pɔle zeelini Delebe, ta Lisetele. Kidaaleve nui ta g̃eni miná, daaseigi ga Timɔtee, dee g̃eni ga Zuifu anzanui ta kidaaleveai Kilista ma, keεge g̃eni ga Gelekii ta.

² Kidaaleve nui niiti ti g̃eni Lisetele ta Ikoniyume, naati ti g̃eni zeele woo vago wosu, é lo Timɔtee va.

³ Wɔin g̃eni Pɔle ma ga é naa g̃e ga zieɔg̃ɔ, é naa zeg̃eni, ti tati pelevolu, tɔzei Zuifuiti ta-vai va, niiti ti g̃eni naama adeti, mazɔlɔ ti pε ti g̃eni kweeni ga keεge g̃eni ga Gelekii.

⁴ Taai niiti é g̃eni levesu ti zu, é g̃eni deveiti bosu nuiti ma, niiti keelaiti ta totug̃ɔiti ti ti zeg̃eni Zeeluzalame, naa g̃a a ke ti golo naama leveiti be.

⁵ Egilisiiti sebe g̃eni lɔzu kidaalevei zu, ta da vεε ti va folo-o-folo.

Pɔle loli fai Maseedɔine

⁶ Ti Filizi ta Galate yooi maaleveni, tɔzei Zenvu Nadegai pele leveeni ti lug̃ɔ ga ti mina wooi laazeeli Azi yooi zu.

⁷ Ti zeelii ma Misi yooi g̃obave, ti g̃eni pɔ ga ti li Bitini, keε Yesu ná-Zenvui la g̃eni vaani bu.

⁸ Ti Misi yooi maaleveni naazu, ti zeeli Toloase.

⁹ Kpidii Pɔle kulakεlemai ta zɔlɔni, é Maseedɔine zunu g̃ila kaani loni, naa da maanεεε, é da g̃e ma: «Soma kae, é leve Maseedɔine, é ɔɔ gi va!»

10 Pòle ná-kulakelēmai naa maavele ma, gi pele g̃aiziēni gaa-mago ga gi li Maseedōine, mazōlō gi kwēeni ga naa maavele ga GALA ka gi lolisu ga gi Woo Niine Uag̃oi laazeeli ná.

Lidi g̃idaaleve vai Filipe taazuve

11 Gi lēeni batōi zu Toloase, gi li Samōtelase zie zaama yooi vō pelei, poluma zobui gi li ga Neyapōlise vele.

12 Gi zege miná, gi li fō Filipe taazuve, nii é g̃eni ga Wōlōme laai ta, é g̃eni ga Maseedōine g̃ovi mōungi ma laai ta. Gi ku felegō g̃eni naama laai zu.

13 Dooḡo foloi gi g̃ulani taai va, gi li zie wolai laave, é g̃eni gi g̃isu ga gá Zuifuiti ta-GALA falizuve ta g̃aa ná. Tei gi zeini, gi bōeni anzanuiti pō, niiti ti g̃aalēa g̃eni de ba.

14 Anzanu g̃ila ge g̃eni ná, nii é g̃eni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi ga Lidi, é g̃eni ga sege bōi pōdi nui, ta ná-taazuve g̃eni ga Tiyatiil. E g̃eni woilosu ga pagō, Maliḡii ziilaalaoni, nii a ke é naati mēni, nii Pòle g̃eni bosu.

15 Tei ta ná-pele wu nuiti ti batizeni, é gi maanēnēni, é g̃e gi ma: «Ni wo kwēeni ga gē g̃idaalevea ga g̃ite Maliḡii ma, à soma wo le nà-pelei wu, wo zei ná.» E bōini gi la gola ga kēni gi naa g̃e.

Filipe g̃aso zig̃igi zu vai

16 Yeeta, gi g̃eni liizu GALA falizuve, duō anzanu g̃ila ge gi laag̃omini, nii adōbee yenvui g̃eni su, ná-adōbee vaiti maavele ma, ná-duō keēg̃eiti ti g̃eni kulanuma wola zōlōsu.

17 E vilēni gi volu, gá-o, Pòle-o, é da b̃ain, é da g̃e ma: «GALA nii é Anii-Pē-Unda, naa ná-botig̃e nuiti ka ga zunui niiti, ti vaave kizo pelei lēzu ga woye.»

18 E g̃eni naa g̃ēzu folo mōinmōin daawu. Pòle bōlōai ma ga naa, é latini, é g̃e zenvu ḡoi ma: «Yesu Kilista laaseigi zu, nà è levezu ga è g̃ula anzanui nii zu.» Gaamago é g̃ulani anzanui zu.

19 Siegi zu ná-duō keēg̃eiti ti kaani la ga kito ge la mō ti ve, ti va ani mōinmōin sōlō ga maavele, ti Pòle ta Silase zoni, ti naati kpokpo taa zaama ve tukpōg̃aaleve nuiti pō be.

20 Ti naati teveni Wōlōme nuiti, niiti ti g̃eni ga tukpōg̃aaleve nuiti, ti g̃e ti ma: «Zunui niiti ka ti faa yaḡabagi viliga ada-laai zu. Zuifuiti be,

21 ta kalagi ma zii tanigaa wosu, nii maa la nēni ga adei de ga Wōlōme nuiti ade va va bu, b̃aa ade va ke.»

22 Bēbei balaa wuzeg̃eni ti laalōḡoma. Tukpōg̃aaleve nuiti ti ta-zeḡeiti kulaai ma ti g̃ōba, ti devei veeni ga ti naati doḡa ga kpakōi.

23 Ti begai ma ga ti loḡa ga kpakō ḡe mōinmōin, ti naati pilini kasoi g̃a, ti kaso make nui leve ga é da wola wēle ti ma.

24 Tei naama levei veeni kaso make nui ya, é ti vilini kaso veleí góozu vele nuu, é ti-góóiti dá kpefóí gá.

25 Kua zaamai Póle ta Silase ti gjeni GALA falizu, ti dá GALA débi wuyeiti too, kasofa nui zóiti ti gjeni ti woomenisu.

26 Gaamago, zou bali wolai gjeni, é kaso veleí ma wuulaagiti niikpi, kpogiti daalaoni nó uóoma, yóóóiti ti vieni kasofa nuiti pé ba.

27 Kaso veleí make nui wuungai ma, é ka ga kaso veleí ma bogiti daalaoge, é ná-bofa zókpóí gfulani ma lafagi zu, é gjeni liizu bóó uazú niina, tózei é gisieni ga kasofa nuiti pé ti vela.

28 Kéle Póle bainni ga woo wola, é gje ma: «Mina faa jóu nópe ké ga bóó, gi pé gá ve.»

29 Kaso veleí make nui wozakalagi maalolini, é léeni ga suvile, é dá bali, é looni Póle ta Silase góówu,

30 é gfula ga tiye eteave, é gje ti ma: «Kéeni, ná ké gale, gè va gízo?»

31 Póle ta Silase ti goofaavoteni, ti gje ma: «Gídaaleve Maligii Yesu ma, dá gízo wa dá-veleyejei wu nuiti.»

32 Ti Maligii laawooi woni ma, ta ná-peleyejei wu nuiti pé.

33 Naama yeegefalaí nó kpidii, kaso veleí make nui liini ga Póle ta Silase, é ta-valaiti gaagba, naa voluma ti batizeni gaamanó ta ná-peleyejei wu nuiti pé.

34 E léeni ga tiye ná-pelei wu, é daamianigi ve ti ya. Zunui nii ta ná-peleyejei wu nuiti pé ti góozunéeni, ti gídaaleve vai zu GALA ma.

35 Sobui, tukpógaaleve nuiti ti salavusuiti teveni kaso veleí make nui ma, ti gje ma: «Yeebe zunui niiti ba, ti li.»

36 Kaso veleí make nui naama wooi laazeelini Póle ma, é gje ma: «Tukpógaaleve nuiti ti keela levege má, ti gje gè wo vile, naa maavele ma á gfula, wo li ziileigi zu.»

37 Kéle Póle gjeni ti ma: «Gei gi ga Wólme nuiti, ti la gá-veelala léeni, ti gi lofa kélemave, ti gi vili kasoi gá. Ta pó niina ga ti gi gfula dóóguzu? Gi la naa gjea pé! Keni tiya bóóí ti va, ti gi gfula ti!»

38 Salavusuiti ti liini ti naama wooiti bo tukpógaaleve nuiti ma. Naati ti wola luani, ti menigai ma ga ta ga Wólme nuiti.

39 Ti liini ti pee ve Póle ta Silase ve, ti naati maanéne ga ti gfula ta-laai va.

40 Póle ta Silase ti gfulaai ma kasoi gá, ti léeni Lidi ná-pelei wu. Ti gjegefóinti kaai ma, ti naati ijóóóni, naa voluma ti dá li.

17

Póle ta Silase ti líi vai Tesalónike

1 Póle ta Silase ti leveni Anfipóli ta Apólóni, ti zeeli Tesalónike, ve Zuifuiti ta-GALA débi veleí ta gjeni ná.

² E leeni bu, egevelei a da kee la poloma, doogfo folo savago laawu Pole geni liizu, e da boe ti vo ga GALA sevei zu vaiti.

³ E geni sufulazu ti ma, e dee ga tiye ga keni Kilista a la bolu, e za, naa volumna e wuzefje, e gula saai ya, e je ti ma: «Yesu nii ge na-fai wosu wo ma, naa ga e ga Kilista.»

⁴ Tanigaa ti gidaaleveni ti zaama, ti vev Pole ta Silase va, ta Gelekii ma moimoin niiti ti geni luazu GALA ba, naa vev tosuba anzanui ma moimoin ba.

⁵ Kee toloi Zuifuiti ziimave laaveni, ti nu nakai tanigaa zefeni bebei zaama, ti ti gaale ba, ti vuutugi vili taai zu. Ti liini ti Zazon na-pele laa gale, ti da Pole ta Silase gaizie ga ti li ga tiye bebei vo.

⁶ Tei ti la geni ti gaani, ti Zazon ta kidaaleve nui tanigaa zoni, ti li ga tiye tukpogaaaleve nuiti kakala, ti da bain, ti da je ma: «Niima zunuiti ka ti eteai pe keai unga wuulee, tiya ga ti vaai ve.»

⁷ Zazon ga e yeezeidai ti wu. Ti pe ta faiti keezu masagi Seezaal na-deveiti daalofoma, ti je masa kili ka na, nii daa-seigi ga Yesu.»

⁸ Naama woiti ti bebei yigfulani ba ta tukpogaaaleve nuiti,

⁹ naati ti la geni keeni, ti va yeebe Zazon ta zoiti ba, keni ti kpounma ani fulani ti ya pe.

Pole ta Silase ti lii vai Beelee

¹⁰ Kpidii veeni no feya, kidaaleve nuiti ti Pole ta Silase leveni Beelee. Ti zeelii ma, ti liini Zuifuiti ta-GALA debi velei wu.

¹¹ Naati koozu jisiei vani, e leve Tesalónike Zuifuiti ba, ti yeezeini GALA daawooi wu ga goozunee vele, folo-o-folo ti geni GALA seveiti fefelefefelesu, ti pete ni nii ti bogai ti ma gaamai ve.

¹² Ma moimoin ge gidaaleveni ti zaama, naa volumna Gelekiiti saama, tosuba anzanuiti ta zunui ma moimoin ti gidaaleveni.

¹³ Kee Tesalónike Zuifuiti ti kwegai ma ga Pole ga GALA daawooi laazeelizu Beelee, ti vaani na ga ti bebei gaazule, ti vuutugi vili ti zaama.

¹⁴ Kidaaleve nuiti ti Pole leveni ga kpolodei laa velei, kee Silase ta Timotee ti yeni taazuve.

¹⁵ Zoiti ti liini Pole maazaasu, ti liini la fo Atene. Ti galesuve ma, Pole valini ti ma ga Silase ta Timotee ti li po be fala.

Pole geai ma Atene

¹⁶ Siegi zu Pole geni sienogfoti kpounsu da Atene, zii geni bolozu, toozei e kaani ga taai naa wola laavege ga kogfo ganigiti.

17 E ɣeni ɔɔɛzu Zuifuiti pɔ, GALA dɛbi vɛlei wu, ta zii ɣiligiti pɔ, niiti ti vilegai Zuifuiti ta-GALA pelei ma, naa vɔluma folo-o-folo ɛ ɣeni ɔɔɛzu nuiti pɛ pɔ, niiti ti ɣeni vaazu ete zaamaɔ.

18 Faagwɛ nui tanigaa, niiti ti ga Epikulieinti ta Sitoisieinti, ti tɔɔzeini ga ɔɔɛa pɔ. Tanigaa ti da ɣɛ ma: «Lee ma ɔɔɛzɔɣula naka ɣa zunui nii bosu?» Zɔiti ti da ɣɛ ma: «Da ka ga toɣa gala kiligaa ta-vaa laazeelizu.» Tɔɔzei ti ɣeni Pɔle woomɛnisu, ɛ da Yesu nɔ-Woo Niine Dagɔi laazeeli, ta buzeɣe vai, ɛ ɣula saai ya.

19 Ti li vɛle ɣana la Aleyɔpaze nuiti kakala, ti ɣɛ ma: «Gá zoo nei gi faa ɣwɛɛ ɔaa, ɛ vile kala niinei naa va, nii ɛ bosu ga giye?

20 Tɔɔzei gá fai tanigaa mɛnisu ɛ-la, niiti kaipa gi la dɛ ta mɛnini. Tɔ ɣa ɛ ba, gá pɔ gi naati poluɣwɛɛ.»

21 Tama Atene nuiti pɛ ta wɛɛinti ti ɣeni ti zaama, ti ɣeni ta-yeɣɛɣalɔi pɛ keɛzu nɔ ga ti da faa niinei bo ɔɔɣɔ ma, ta ti da mɛni.

22 Pɔle wuzɛɣeni naazu Aleyɔpaze nuiti saama, ɛ ɣɛ ma: «Atene nuiti, gɛ pɛɛ ga wo pɛ wa ga gala pele zie nu wolaiti, kevelei pɛ ma.

23 Tɔɔzei zɛɣɛ levesu taazuvɛ, gɛ da wa-ɣɔɔɣɔ ganigiti ka, eyesu gɛ ná ta ɣaa vɛ sɛvɛai ná ga: «Galagi nii nu la kwɛɛ, naa nɔnɔi ɣa.» Nii wo dɛbizu, wo la kwɛɛ, naa ɣa gɛ ná-fai laazeelizu wo ma.

24 GALAGI nii ɛ eteai ta su aniiti pɛ kpɛɛa, tɛigi ɛ ga geɣɔɔlɔgi ta zooi ti-Maligi, seizu la gala pelei naa wu, nii nuiti ti togai ga yeei.

25 Kpɛdɛ la ba ɔalaa ga nuiti ti ani ve bɛ, eɣɛ a vala ani ta ma zii nɔpɛ ma, tɔɔzei toɣa ɛ zɛnvui ta zɛnvu viilei veezu nuɔuseiti pɛ zea, naa vɛɛ ani mɔtɔiti pɛ ba.

26 E etea nuɔusei pɛ kpɛɛvɛ ga nu ɣila kpegi mavofodai nɔ, nii a kɛ ti ze zoi ɣa ná pɛ. E yeɣɛɣalaiti tɛveni ba, ɛ nuiti ti ze yooiti kwɛgiti da,

27 nii a kɛ ni toɣa zoo ɣɛɛzu nuiti ti ye ɣɛɛzu tigili tigili ti GALA gaizie ti ka. Tama tɔun maa la ɣoozani de tanɔpɛ ba.

28 Tɔɔzei:

«Tɔun maavele zu, zɛnvui ɣa de ya, de da niikpi, ta da vulua.»
Eɣɛvelei wa-vaa ɣwɛɛ nui tanigaa ti bogai la ga:

«Ada ga mavofodaiti.»

29 Naa ɣa ɛ ba, tɛi ade ga GALA mavofodaiti, ade mina ɣisie ga GALA kulavɛ ga kɔɔɣɔ ganigiti niiti ɣɛligi ɣɛ nuiti, ti ti ɔɛɛai ga zanugi, ɔaa walii, ɔaa kɔtui, ga ti ɣoozu ɣelegelegiti.

30 GALA ge nuɔuseiti ta-ɣimalala yeɣɛɣalɔi naati zɛga ná, keɛɛ niizu toɣa nuiti pɛ devezu adavɛ pɛ ga ti ti zie vɛlei maavalibo.

31 Tɔɔzei ɛ yeɣɛɣala levea ba, siegi zu ɛ vaazu nuɔusei pɛ tukpɔɣaalevezu la ga telebodai, zunu ɣila kpegi maavele, nii

é yimazegeai la, é naama woogi gfula kelema ese pe be ga é naa wuzege, é kula saai ya.»

³² Ti naama wooi menigai ma ga goveiti buzege vai saai ya, tanigaa ti gfeni neefulasui geezu la, taqiligaa ti da ge ma: «Gá è woomeni yee gili, é lo naama vaiti ba.»

³³ Uele gana Pole gfulani la ti zaama.

³⁴ Anee naa ve, ti zaama tanigaa ti gidaaleveni, ti gili Pole va, naati tanigaa ti gfeni ga Denise, nii é gfeni ga Aleyopaze nui gila, ta anzanu gila nii daaseigi gfeni ga Damalise, ta taqiligaa.

18

Pole gfeni Kolente

¹ Naa volumna, Pole zefeni Atene, é li Kolente.

² E Zuifu gila peteni ná, daaseigi ga Akilase, é gfeni ga Pon nu, ta anzai Pelisile ti vaani no feya ti zege Itali, toozei masagi Kelode devei veeni ga Zuifuiti pe ti maagooza Wolome va. Pole gfilini ti va,

³ tei neeligi gilagagi no ga é gfeni ti pe ti ya ga sege gota bete vai, é yeni ti vo be, ti da boti ge vooa.

⁴ Doofo foloi gilagilagi pe Pole gfeni boezu Zuifuiti ta zii giligiti po, GALA debi velel wu, é gfeni gaabaazu ga é ti lati.

⁵ Siegi zu Silase ta Timotee ti vaani la, ti zege Maseedone, Pole bofo veeni GALA daawooi laazeeli vai no ya niina, é gfeni deezu ga Zuifuiti ga Yesu ga é ga Kilista.

⁶ Kele tei Zuifuiti ti gfeni maagaalizu ga woo noiti, é ná-segeiti subukpuneni, é ge ti ma: «Wo ma namai ga la niina wo unma, wa-vaa nope ge la mo ndun unma, be niina ge gaavote zii giligiti ma.»

⁷ E zefeni miná, é li zunui ta ná-pelei wu, nii é gfeni ga GALA gaazuluaba nu, daaseigi gfeni ga Titiyuse Zusetuse, ná-pelei gfeni GALA debi velel gobave.

⁸ Anee naa ve, GALA debi velel ma gundigii, nii daa gfeni ga Kilisepuse, naa gidaaleveni Maligii ma, ta ná-pele wu nuiti pe. Kolente nui ma moimoin balaa, niiti ti gfeni Pole woomenisu, ti gidaaleveni, ti batizei zoloo.

⁹ Yeeta kpidii, Maligii gfeni Pole ma kulakelemai zu: «Mina lua pe, boe mina maage kpoo,

¹⁰ toozei ndun ná è va, nu nope ge la vooqua è va, é va faa noo ge ga de, mazoloo ná-nubusei wola moimove taai nii zu.»

¹¹ Pole keeni Kolente ga kona gila ta tukpe (1,5), é da nuiti kala ga GALA daawooi.

¹² Siegi zu Galiyon gfeni la ga Akayi masagi, Zuifuiti pe ti zolooni faa gila ma, ti wuzege Pole laalofoma, ti liini la tukpogaalevezuve,

13 ti gɛ ma: «Zunui nii gɛ é nuiti tatisu, é GALA dɛbi vɛlei taɣili dɛɛzu ga nuiti, nii é la zolooni tɔgi ma.»

14 Pɔle gɛnina gɛɛzu é bɔɛ, eyɛsu Galiyɔn kpɔɛi zege, é gɛ ma: «Ee, Zuifuiti! E ga é gɛni ga telebotala va ba faa jɔu va, nà la woilo wo-woo ma, vɛlei maanɛai é gɛ la,

15 keɛ tɛi é ga maaɣaali nɔ, é vilɛ wooyi ta daaseigiti ba, naa vɛɛ wo bɔɣɔ lɔgiti ba, wa-vaa gɛna. Gè la pɔ ga gè gɛ ga naama lukpɔɣaaleve nu.»

16 E ti bɛɛni, ti zege tukpɔɣaalevezuɛ.

17 Ti pɛ ti Sɔsetene zoni naazu, nii é gɛni ga GALA dɛbi vɛlei ma gɛndigii, ti da doɣa tukpɔɣaalevezuɛ gɛkala. Keɛ Galiyɔn maavaa la gɛni naa zu.

Pɔle gale fai ma volu Antiyɔse

18 Pɔle ku gɛni fele Kɔlente, naa voluma é valini kidaaleve nuiti ma, é lɛ batoyi zu, dii vai zu Siili vɛle, ta Pelisile naa vɛɛ Akilase va. Aisa é va zege ná, é nɔungi buyeni ma bato losuɛ Sankelee, tɔzei é minazege keɛni.

19 Siegi zu ti zeelini la Efɛze, Pɔle siɛnɔɣɔiti zeni miná. E lɛni GALA dɛbi vɛlei wu, é da bɔɛ Zuifuiti,

20 naati ti maanɛɛnɛni ga é yeeɣɛgala go gɛ ti va, keɛ é la gɛni vaani naa wu.

21 Anɛɛ naa vɛ, segezuɛ ná, é gɛni ti ma: «Ni GALA ka vaana bu, nà dɛ galesu ma wo vɔ bɛ.» E lɛni batoyi zu Efɛze.

22 E gɛlani batoyi zu Seezalee, é zege miná é lɛ Zeeluzalɛme, é laali Egilisii zu nuiti ma, naa voluma é yeini Antiyɔse.

Pɔle lii vai keela ziegi zavasiɛi ma

23 E ku gɛai ma fele miná, é gɛlani ma volu, é da leveteve Galate ta Filizi, é da kaladopoiti ijɔɔɔ.

24 Zuifui ta vaani Efɛze, é gɛni ga Alɛgezandili nu, daaseigi gɛni ga Apɔbɔse. Zunui naa gɛni ga kpɔɛzuguɣa nu wola, kalagai gola GALA sɛvɛi zu.

25 E gɛlani ga Maligii ná-pelei ma vai, zɛbɛi gɛni ba, é da nuiti kala ga Yesu ná-faiti ga gaamai, keɛ Zan ná-batizeɛi nɔ gɛ é gɛni kwɛɛni.

26 E tɔzeini ga bɔɛa ga ladalai GALA dɛbi vɛlei wu, keɛ siegi zu Pelisile ta Akilase ti goomɛnini da, ti seɣeni ti maaɣuɣa bɔɣɔ va, ti GALA ná-pelei lɛɛ la ga pagɔ.

27 Tɛi é deveni ga é li ga Akayi vɛle, kidaaleve nuiti ti ijɔɔɔni. Ti sɛvɛi gɛni kaladopoiti ma ga naati ti yeezei bu ga pagɔ. Seeliai ma miná, é gɛni ga kpɔba nu wola naati bɛ, niiti ti gɛdaaleveni GALA ná-zaalai zaɣui zu.

28 Tɔzei é gɛni Zuifuiti ta-bɔɛiti polulaazu nɔ kpaun keɛi zu, é da dɛɛ ga tiye GALA sɛvɛiti su ga Yesu gɛ ga Kilista.

19

Pole zeeli vai Efexe

¹ Siegi zu Apolose feni la Kolente, Pole leveni ga maazu vele yooi zu vele, e zeeli Efexe. E kaladopoi tanigaa gaani na,

² e ti gaazaqa, e fe ti ma: «Siegi zu wo gidaalevea la, wo Zenvu Nadegai zoloni?» Kefe naati ti googaavoteni, ti fe ma: «Toun kaipa gi la de vol menini ga Zenvu Nadega ga na.»

³ E feni ti ma: «Batizei ma begele ga mu wo sologai?» Ti fe ma: «Zan na-batizei.»

⁴ Pole kpae zefeni volu, e fe ma: «Batizei nii Zan feni keezu, naa feni ga nuiti sie vele maavalibo fai, e feni feezu nuiti ma, ti gidaaleve naama nui ma, nii e vaazu toun poluma, naa ga e ga Yesu.»

⁵ Ti naama wooi menigai ma, ti batizei zoloni Maligii Yesu laaseigi zu.

⁶ Pole yeelaai ma ti ma, ti Zenvu Nadegai zoloo, ti toozei ga boea zii woo giligiti su, ta ti da GALA gooi wo.

⁷ Ti pe kpaga feni ga nu puugo maazu felego (12) gefala.

Tengi Pole boni Efexe

⁸ Pole feni leezu GALA debi vele wu alu savago laawu, e da boe ladalai zu Zuifuiti po ga GALA na-masadai ma vai, e feni gaabaazu ga e naati tati, niiti e feni boezu ti vo.

⁹ Kefe tei tanigaa ti figi baani, ti la keeni, ti va maavalibo, toun ti da kpaee joiti bo kidaaleve vele niinei ma, bebei gaazu, Pole zefeni ti goba. E feni liizu ga kaladopoiti, folo-o-folo e da ti gala Tilanuse na-kala bosuve.

¹⁰ E yeni naa feezu, eyesu e fe ga kona felego, naa maavele ma nuiti kpein ti feni zeini Azi yooi zu, Zuifuiti ta zii giligiti, ti pe ti Maligii laawooi menini.

Seva na-doun zunu lofelaiti

¹¹ GALA ge feni laavoo vaiti keezu ga Pole maavele, niiti ti la feni feezu poloma.

¹² Eyesu ti da Pole na-maabale segeiti ba na-sege maazu zefeni pee seebe nuiti ma, ti da fedee, zenvu joiti ti da gula ti zu.

¹³ Zuifui tanigaa niiti ti feni levetevesu ga ti da inegiti kpe nuiti su, ti sugofoni ga ti da Maligii Yesu laaseigi wo naama nuiti ma, niiti zenvu joiti ti feni ti zu, ti da fe ma: «Na wo levezu Yesu laaseigi zu, nii Pole na-fai laazeelizu!»

¹⁴ Zoiti ti feni niima vaiti keezu, ti feni ga Seva na-doun zunu lofelaiti, nii e feni ga Zuifuiti ta-zalaga gula gundigii gila.

¹⁵ Zenvu joiti ti woogaavoteni, e fe ti ma: «Ge Yesu gwenni, ge kwenni balaa zoi e ga Pole, kefe woun, wa ga beni?»

16 Gaamanə, zunui nii zenvu jəi ɣeni su, naa valani ti va, é vəni ti ma, é ti loɣa ɣezɛɣezɛ, eyesu ti vɛla ga ti-maanakaiti, ti maawanaai.

17 Eɛɛ pɛ ge naama vai ɣwɛɛni, Zuifuiti ta zii ɣiligiti niiti ti ɣeni nii wosu Efɛze taazuve, dualuagi ləni ti pɛ su, naa ɣeni ga zaɓu Maligii Yesu laaseigi lebiya zəɓə.

18 Zəiti pɛ ti ɣidaaleveni, naati ma moinmoin ti ɣeni vaazu, ti ɗa lo zə ga nii pɛ ti keai.

19 Niiti pɛ ti molikula faiti keeni, naati ti vaani ga ta-zɛvɛiti, ti gala ɛɛ pɛ gaazu. Ti naama zəngəi ɣaaluni, é ɣɛ ga wali ɣae waavuuləɓlugə (50 000).

20 Ule ɣana Maligii laawooi wo fai zu ɣeni wəɓɓu la ga gaabaai, Maligii ɓəɣəi ná-zɛbɛi zaɓui zu.

Uuutugi é leveni Efɛze ta Pəle zeɣe vai ná

21 Naama vaiti kpegai ma, Pəle deveni ga é li Zeeluzalɛme, é leve ga Maseedəine ta Akayi vele. E ɣeni ɣɛɛzu ma: «Siɛgi zu gɛ zeelizu la Zeeluzalɛme, keeni ɓalaa gɛ ɣaazula Wəɓɓome ma.»

22 E ná-kpəba nu felegə leveni Maseedəine, Timətee ta Ee-lasete, tə ɓəɣəi é yeni de Azi yooi zu.

23 Naama yeeɣɣalagai zu ɣa kpəɛ wolai leveni la, é lo ki-daaleve vele niinei va.

24 Zanu kpɛɛ nui ta ɣeni ná, daaseigi ga Deemeetiliyuse, é ɣeni anzanu ɣalagɛ Aaleteemise ná-pɛlei maaniini koiti kpɛɛzu ga wali ɣolegi, é ɣeni naavolo wola ɣaalɛɛzu ba kəɣɣ gani naama jɛɛliɣi ɣɛ nui ti bɛ.

25 E naati gaalɛeni ba ta zəi niiti ti ɣeni jɛɛliɣi ɣilagɛ ɣɛɛzu, é ɣɛ ti ma: «Wo pɛ wo kwɛɛni ga ada-ɣulanumai ɣa niima wotii nə zu,

26 keɛ wa mənisu ta wa pɛɛsu nii Pəle keɛzu, Efɛze taazuve ta Azi yooi zu ná pɛ, é nu moinmoin tatiga, é ɗa ɣɛ ti ma, galagɛ niiti pɛ nui ti kpɛɛai ɓəɣə ve, naa tanəpɛ ge la ga gala.

27 Naama vai ɣa vaazu ɓaafulazu ada-wotii ma, é beɛɣgula anzanu ɣala golai Aaleteemise ná-pɛlei va, naa vɔluma toɣa vala lebiya wolai ma, nii é zea, tɛigi nui ti nəkəsu bɛ Azi yooi zu ta eteai pɛ su.»

28 Naama wootti mənigai ma ti ve, ti wola yiiɣaawanani, ti ɗa ɓain, ti ɗa ɣɛ ma: «Efɛze nui ta-ɣalagɛ Aaleteemise wəɓɓove!»

29 Taai zu ná pɛ ge ɣeni nə wuulee, ti pɛ ti liini vəɓma ga kpizei naama adave, ná ga maaɓə bosuve, ti li ga Pəle zierəɣə felegəiti Maseedəine nui Gaiyuse ta Alisetaake.

30 Pəle ɣeni pə é ɓəɣə le ga bebei, keɛ kaladopoiti ti la ɣeni keeni.

31 Azi nu wolaiti tanigaa vɔɓ, niiti ti ɣeni ga ɓəɓlaiti, naati ti wooleveni ma, ti ɣɛ ma, é mina li maaɓə bosuve.

³² Εσε πε γε ϑeni bainsu ga velei é pɔ la, tɔzei faa wuuleegi wola wɔɔlɔni bebei zaama, nui bɔɔɔzu ti la vɔɔ ϑeni kwεeni lee vaa zu ti ϑaalɛai ba.

³³ Nui tanigaa ti ma vai zuϑulani Alegezandele ma, nii Zuifuiti ti ϑeni daavilisu velelavε. Alegezandele yee ϑeni ti ma beβε, é ϑeni pɔ ga é goozuϑula bo bebei ϑaazu.

³⁴ Kεε ti kwεεgai ma ga toϑa ga Zuifui ta, ti πε ti ϑeni bainsu leε felegɔ laawu, ti da ϑε ma: «Efeze nuiti ta-ϑalagi Aaleteemise wɔɔlavε!»

³⁵ Gaabelagi zu, taa zεve ϑε nui zooni é bebei ϑaabε, é ϑeni ti ma: «Efeze nuiti, be ϑa é la kwεε ga Efeze taai ϑa ga Aaleteemise wolai ná-pelei makesuve, ta maaniinigi nii é ϑulani geeϑɔlɔgi zu, é loo?»

³⁶ Tei nu nɔpe ge la zooga zeϑezu naa ϑa, wo maanεve wo maagε kpɔ, wo mina kazemazu vaa nɔpe ke.

³⁷ Tɔzei wo va ga zunui niiti, tama ti la faa ϑologoloni gala pelei ma, ti la woo nɔu woni ada-anzanu ϑalagi ma.

³⁸ Ni nui tanɔpe sɔ ka Deemeetiliyuse ve ta ná-ηελιϑι ϑεηηϑɔiti be, tukpɔϑaaleve voloiti ta ná, tukpɔϑaaleve nuiti ta ná, ti va ti ta-baazaϑai la.

³⁹ Kεε ni faa ϑiligaa ta wo ϑisu, naati gaagɔ ϑula ba gaalɛba ϑitei zu.

⁴⁰ Zaa vai nii tevegai, ni ade la daani ma, toϑa la ade unma, ti ade veelala, eϑε ada ϑε ga gaazuleε vea, tɔzei gi woozuϑulasu nɔpe ge la ná, nii a ϑε ga kpɔgi nii ma ungi.»

⁴¹ Siεgi zu é beni la ga naama woiti bo, é bebei ϑaagjaleni ma.

20

Pɔle lii vai Toloase

¹ Siεgi zu zɔngɔi beni la, Pɔle kaladopoiti tolini, é ti lenε. Naa voluma é valini ti ma, é pele zo, é da li ga Maseedɔine vele.

² E naama yooi zu ziεni, é da tεne mɔinmɔin bo ga kidaaleve nuiti. Naa voluma é liini Geleki yooi zu,

³ é yeni miná alu savagɔ laawu. E ϑevele beteni niina ga é le batoi zu, é li Siili, eyεsu é faa ϑwεεsu ga Zuifuiti ti yaavai ϑilive ma. Naa maavele ma, é deveni ga é ϑale ma Maseedɔine vele.

⁴ Siεηϑɔiti daaseigiti kaa: Beelee nui Piiluse ná-doun zunui Sopateel, Tesalɔnike nu felegɔi Alisetaake ta Sekɔnduse, naa veε Delebe nui Gaiyuse va, ta Timɔtee, naa voluma Azi nuiti Tisike ta Tolofime.

⁵ Naati ti toni da gi luϑɔ, ti li ti da gi bɔun Toloase.

⁶ Gɔnɔi, siεgi zu bului nii leve la su naama veti voloiti ti beni la, gi leeni batoi zu Filipe taazuve, gi ke ga folo lɔɔlugɔ ziei ϑa, gi li gi ti ϑa Toloase, gi ke miná ga dɔɔϑɔ ϑila.

*Etikuse wuzefɛ vai,
é ɟula saai ya Toloase*

⁷ Dooɟɔi ma volo mɔungi, gi ɟaalea ɟeni de ba ga gi bului ɟaagwɛ boɟɔ va. Tei Pɔle maanɛeni ga é li poluma zobui, é ɟeni boɛzu gaalebai zu nuiti pɔ, é ná-kpɔei zuɟoozani, eyɛsu kua zaamai zeeli.

⁸ Lanboi wola mɔinni geezu vɛlei wu, vɛ gi ɟeni ná gaalebai zu.

⁹ Zunu loungoi ta ɟeni zeini fenetelei laavɛ, daaseigi ga Etikuse, tei Pɔle ɟeni ná-kpɔei wola zuɟoozazu, niimenii leveni la ga gola, é ɟula geezu vɛlei zavasiei zu, é loo zooi ma. Ti buzeɟeni, kelɛ é zaani niina.

¹⁰ Kelɛ siɛgi zu Pɔle vilɛni da, é maavɛeni zunu loungoi ma, é seɟe é da yeezu, é ɟɛ ti ma: «À mina yiizoolɛ, toɟa vulua!»

¹¹ Pɔle leai ma volu geezu vɛlei wu, é bului ɟaleɟaleni, é daamii wo. Naa voluma, é yeni kpɔezuɟulai ɟa eyɛsu wozai seɟe ma, é zɛba é da li.

¹² Ti vaani ga zunu loungoi, é vulua, naa ɟeni ga ɛɛ pɛ iɲɔdɔ va.

Pɔle lii vai Mile

¹³ Goun, gi toni da Pɔle luɟɔ batɔi zu, gi li Asɔse, miná ɟa maanɛeni ga gi Pɔle zeɟe ná, eɟevɛlei tɔ boɟɔi é deveni la, mazɔlɔ kɛni a la leve ga siɛ kɔɟa vɛlei.

¹⁴ Seeliai ma gi ma Asɔse, gi seɟeni batɔi zu, gi li Mitilɛne.

¹⁵ Gi zeɟe miná, gi ye kpoloɟei ɟa poluma zobui, gi zeeli Siyo. Naa volu voloi, gi zeeli Samɔse, naa voluma voloi gi leɟa zeeli Mile.

¹⁶ Pɔle deveni ga é leve Efɛze ɟoba, naa ɟa a kɛ é mina boɟɔ ma volo li Azi yooi zu, tɔɔzei é ɟeni zuvilezu ga é li Zeeluzalɛme, ni a la zoo ɟɛɛzu ná Pantekote voloi.

Pɔle ná-falima woiti Efɛze lotuɟɔiti ma

¹⁷ Kelɛ Pɔle yeni Mile, é keela leve Egilisi lotuɟɔiti tuɟɔ Efɛze ga ti va.

¹⁸ Siɛgi zu naati ti vaani la pɔ bɛ, é ɟeni ti ma: «Yeɛɟɛɟalal kpein ge kea wo va, wa boɟɔi wo kwɛeni vɛlei gè ɟɛa ziezɔ la, é lɔɔzei folo mɔungi ma, yee gè vilɛni la Azi yooi ma.

¹⁹ Gè botii ɟɛvɛ Maligii vɛ boɟɔmaayeii zu naa vɛɛ ɟɔlɔi ta kpɔlɔiti ba, niiti ti ɟeni zeizu mà Zuifuiti ta-yaavaiti maavele ma.

²⁰ Wo kwɛeni balaa ga gè la faa nɔpɛ dɔɔɟuni wo va, kelɛ gè naa pɛ daazeelini wo ma, ta gè wo ɟala kelɛi zu, ta wa-vɛlɛiti bu ga nii kpein soloogai wo ma.

²¹ Gè ɟeni Zuifuiti ta zii ɟiligiti tolistu yeenɔpɛ ga ti ti zie vɛlei maavalibo, é vile GALA ba, ta ti ɟidaaleve ade-Maligii Yesu Kilista ma.

22 Niima ziēgi zu nà ǵa gè liizu Zeeluzalēme, Zenvu Nadegai ǵa é ǵε, keni gè li. Nòun, gè la kwεeni nii é kpòunsu ná.

23 Kεε taai kpein gè levesu su, Zenvu Nadegai ǵa dεεzu ga ze, é bo mà ga kasoi ta maanòǵiti ta kpòunsu.

24 Kεε nòun zenvui la gàazu ga ani nòpe, gè la petesu ga sòbelama ani nòpe, nii mà yiizoolēi ma, naa ǵa ga gè kpizei ǵaabela ta botii, nii gè sòlòǵai Maliǵii Yesu ya, nii é ga gè GALA ná-zaalai ma Woo Niine Uagò laazeeli.

25 Gè kwεeni niina ga wò kpein gè ǵεa levesu wo zaama, ga GALA ná-masadai ma wooi laazeelia wo ma, wo tanòpe ge la mò nòun petega.

26 Naa ǵa é ba, nà bosu wo ma za ga: Wo tanòpe ma jamai ma ǵoto la bà.

27 Tòzei gè la GALA ziima vai tanòpe dòǵuni wo va, gè ti pe dεεve ga woye.

28 Naa ǵa é ba, à make bòǵò ma, ta GALA ná-baala kpulugi pe ma, nii Zenvu Nadegai wo zεidai unda ga wo make. A ǵaaba GALA ná-Egilisii ma, nii é geyai ga tò bòǵò ná-Doun zunui ma jamai.

29 Gè kwεeni ga siēgi zu gè liizu la, zuluǵu vilēiti ta lò wo zaama, ti la GALA ná-baala kpulugi maawòingfa.

30 Wa bòǵò wo zaama, nui tanigaa ta wuzεǵezu, ti da zεε bòēiti bo, nii a ke ti kaladopoiti tati ga ti vò pelei.

31 A wεε bòǵò ma mu, wo ǵize su ga kona savagò laawu, gè la bòlòni folo vεε kpidi va ga wo ǵilagilagi pe tεnεga yeeta vòlò ga ǵòlò.

32 Niizu, nà wo veezu GALA ta ná-zaalai ma wooi ya. Zobogi ǵa GALA bε ga é wo wòlò kidaalevei zu, ta é tuyai loo wo vε, nii é makegai nu nadegaiti pe bε.

33 Gàazu la ǵulani nu nòpe ná-wali ǵa zanu, ǵa nu ná-seǵea va.

34 A wεε zèēiti ba, wa bòǵò wo kwεeni ga niiti ka ti màavaiti gaǵulaai ba, ta zòiti balaa ti ǵεa pòlu.

35 Gè dεεve ga woye kevelei pe su ga vele ǵana wo maanēai wo botii ǵε la, nii wo bòsu da zεbesulala nuiti ba, wo ǵize balaa Maliǵi bòǵò wooi zu, nii é boni ga: «Undaanεε ǵa faanεε ǵε nui vε, é leve naa va, nii é sòlòsu.» »

36 Siēgi zu é beni la ga naama woiti bo, é vilēni niibigfa ga ti GALA fali vòoma.

37 Ti pe ti veleveleni Pòle ǵòbu, ti da wola wòlò, ti da nεεnε.

38 Pòle wooi é boni ti ma ga: «Wo la mò gàazuve vetega,» naa ǵa é ti wola yiizoolēni. Ti liini ti pu ga pele batò vò bε.

21

Pòle lεε vai Zeeluzalēme

¹ Gi zeḡeai ma ti ḡoba, gi ʔeni batoi zu, gi sakpa Kōse, naa voluma voloi gi zeeli Lōode, gi zeḡe miná gi li Patala.

² Tei gi batoi ta ḡaani miná, é da kpolodei maaleve ga Fenisi vele, gi ʔeni su, gi da li.

³ Gi zeeliai ma Sipele ḡobave, gi zeni ga ḡovezu vele, gi li ga Siili vele. Gi loni Tiil, tōzei miná ḡa batoi maaneni ga é laayei ná ná-kasoi wu.

⁴ Gi kaladopoiti kaani miná, gi yeni ti ḡoba dōḡḡ ḡila daawu. Zenvu Nadegai puuni naati ziima ga ti Pōle ʔene ga é mina ʔe Zeeluzaleme.

⁵ Kele naama voloiti tevegai ma, gi pele zoni, ti pe ti gi vuuni ga pele, ta ti-anzaiti é veḡe ti-lointi ba, eyesu gi ḡula taai va, gi vileni niibiḡa kpolodei laave ga gi GALA fali.

⁶ Naa voluma, gi valini bōḡḡ ma ga tiye, ḡoun gi ʔe batoi zu, tiya ma, ti ḡale ma ta-laazu.

⁷ Gi kpolode ḡa ziei ḡaabelani ga gi zeḡe Tiil gi li Petoleemayise, gi laali kidaaleve nuiti ma miná, gi folo ḡila ke ti va.

⁸ Gi zeḡe ná poluma voloi, gi zeelini Seezalee. Gi ʔeni woo niine vago laazeeli nui Filipe ná-pelei wu, é ḡeni ga nu ʔofelaiti gila, niiti zeelobai woni ga tiye. Gi yeni ná-pelei wu.

⁹ Anza lopo naanigō ḡeni zea, ti la de zunu vaa ḡwee, naati ti ḡeni GALA gooi wosu.

¹⁰ Tei gi ku ḡeni ná fele, GALA goo wo nui ta zegeni Zudee yooi zu, é yei, daaseigi ga Agaḡuse.

¹¹ E vaani gi vō be, é Pōle ná-saamaḡiligi zeḡe, é ḡḡḡiti ta zeeiti suḡili, é ḡe ma: «Zenvu Nadegai ḡe: «Zunui nii nōnō ga saamaḡiligi nii, vele ḡa Zuifuiti ti vaazu gilizu la Zeeluzaleme, ti fe zii ḡiligiti zea.» »

¹² Gi naama wooi menigai ma ga taai naa zu nuiti, gi Pōle maaneneneni ga é mina ʔe Zeeluzaleme.

¹³ Kele Pōle gi woḡaavoteni, é ḡe ma: «Lee ḡana wo keezu, wo da wōlō, wo da zii ḡologolo? Nōun, kēvele beṡeve ḡili vai nō laade, kele ḡe za ḡalaa Zeeluzaleme Maligii Yesu laaseigi ve.»

¹⁴ Tei gi la ḡeni zoosu gi va ná-kisieḡi lati, gi la mō ḡeni daani kpaangbali, gi ḡeni ma nō: «Maligii yiimai zoo, é ḡe!»

¹⁵ Naama voloiti tevegai ma, gi ḡá-ḡevele beṡeni, gi ʔe Zeeluzaleme.

¹⁶ Kaladopoi tanigaa ti zegeni Seezalee, ti vilē gi volu, ti li ti gi laazuveḡe Sipele nui ta ná-pelei wu, daaseigi ga Menasōn, zunui naa ḡeni ga kidaaleve nu vōlōma.

Pōle ta Zake ti ḡomi fai

¹⁷ Siēgi zu gi zeelini la Zeeluzaleme, kidaaleve nuiti ti gi laaḡomini ga koozunēei.

18 Poluma voloi, Pøle veeni gi va, gi li Zake vø be, totuḡõiti gaalea ḡeni de ba balaa ná.

19 Pøle ti luwõni, naa voluma é tõezei ga naa zuḡulaa ti ma ga gilagila, nii GALA ge keai zii ḡiligiti saama ga ná-botii maavele.

20 Ti begai ma ga goomeni, ti lebiyai veeni GALA be. Naa voluma, ti ḡeni ma: «Kèeloun, è petega, nu waa moinmoin ge ḡidaalevea Zuifuiti saama, ti pe ti zebezegevø tõi zo fai zu ga gola.

21 Tama ti menige ga Zuifuiti niiti ti zii ḡiligiti saama, da naati pe kalasu ga ti betevø Moize ná-tõgiti ba, da ḡeezu ti ma ti mina mõ ti-lointi tati pelevølu, naa voluma ti mina mõ vokõḡõ faa vølmaiti ma.

22 Togã ḡe ḡale mu? Tõezei zegø ma nõpe ge la ba, ta vaazu menisu ga è vaave.

23 Naa ḡã é ba, nii gi bosu è ma, naa ḡe. Zunu naanigõ ḡã gi zaama, niiti ti minazegø keai,

24 ti zegø wo bõḡõ jade vøõma wa tiye, è ti-maavaiti pe segø ga ḡasõ, naa ḡã a ke ti tõungiti kpuye. Naazu ese pe ka kwee ga zeei ḡã ti bogai ti ma da-vaa zu, kele da balaagi da ga tõ so nui ta.

25 Nii é ga zii ḡiligiti tõi, niiti ti ḡidaaleveai, gi sevei levege ti ma ga ti mina da ga suaiti mi, niiti ti ḡulaai ga zalaḡai kõõḡõ ganigiti be, ta jamai, naa ve suaiti ba ti ma jama la vuuni, ti bõḡõ maape balaa ga kologologi.»

26 Poluma voloi Pøle zunui naati segeni, ti bõḡõ jade ta naati, naa voluma ti le GALA sei velei wu. E kui le ga tiye voloi ta-jade fai ḡaabelazu la, yeei zalaḡai maaneai la, é ḡula ti ḡilagilagi ve.

Pøle zo fai GALA sei velei wu

27 Folo lofelasiei ḡaabelazuve ḡeai ma zeelizu, Azi yooi zu Zuifuiti ti Pøle ḡaai ma GALA sei velei wu, ti bebei pe buzegeni daalõḡõma, ti so,

28 ti da kpee loo, ti da ḡe ma: «Izelayele nuiti, à bõ gi va! Wele, zunui nii ḡã é ese pe kalasu adave pe Izelayele nuḡuseiti daalõḡõma, ta Moize ná-tõgi ta GALA sei velei laalõḡõma, é lea ga vøõ zii ḡiligiti GALA sei velei wu, ti ada jadegai nii ḡõzõ!»

29 Ti ḡeni naa wosu, tõezei mounpa ti Efeze nui Tolofime ḡaani Pøle volu taazuve, ti ḡeni kaazu ga teeve ga naa GALA sei velei wu.

30 Taazuve naa pe ge ḡeni gaama wuulee, nuḡuseiti ti da ḡula adeti pe ga kpizei, ti da va, ti Pøle zoni, ti kula GALA sei velei wu, ti kpogiti daaḡulu gaamanõ.

31 Ti ḡeni ḡeezu, ti Pøle va, eyesu ma wooi zeeli Wølme salavusu bulugiti unda ḡõõḡuluḡai ma ga Zeeluzaleme taazuve ḡã wuulee.

³² Gaamago nɔ, é salavusuiti ta ta-ɣundiɣiiti seɣeni, ti li bebei vɔ pelei ga kpizei. Ti kooɣulubai ɣaai ma ta salavusuiti, ti beni Pɔle loɣa vai va.

³³ Kooɣulubai maabuɣani Pɔle va, é so, é devei ve ga ti gili ga yɔloɣɔ felegɔ. Naa vɔluma, é ti ɣaazaɣani ga toɣa ga be, ta leeni ɣa é keai.

³⁴ Kele bebei zaama ese pe ge ɣeni nono wosu, ti da bain, ti woo la liini ga faa ɣila. Tei kooɣulubai la ɣeni faa nɔpe gaagaazu naama vaa zupui zaama, é devei veeni ga ti lii la kooɣaɣai zu.

³⁵ Siegi zu Pɔle ɣeni la nu leezuve, keni salavusuiti ti seɣeni, toozei bebei ná-ziiɣulai va,

³⁶ mazɔɔ bebei ɣeni polu, ti da bain, ti da ɣe ma: «À paa!»

Pɔle bɔe vai bebei vɔ

³⁷ Siegi zu ti ɣeni Pɔle leezu la kooɣaɣai zu, é kooɣulubai ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Da ke gè bɔe è vɔ baa?» Naa ɣe ma: «È Geleke wooi ɣwee mu baa?»

³⁸ Da lei è va ɣe mu ga Ezipete nui naa, nii é vuutugi leveai feya, é li ga nu vaa nu waanaanigo (4 000) tevebai zu?»

³⁹ Pɔle ɣe ma: «Ba-o, nɔun, ná ga Zuifu ɣiteɣite, sɔlooge Taalese, Silisi yooi zu, ná ga sɔbelama laa wolai naa zu nu. Ná è maaneenezu, va bu, gè bɔe nubuseiti pɔ.»

⁴⁰ Tei kooɣulubai vaani bu, Pɔle yeni loni nu leezuve, é yee ɣe bebe nubuseiti ma ga ti maage kpɔ. Naa leini tooɔɔn, Pɔle toozei ga bɔea ti vɔ Alame wooi zu, é ɣe ti ma:

22

¹ «Kèeni ta kèeleaiti, à woilo nii ma gè bosu ga nà-goozuɣulagi.»

² Naa mɔta leini vɔlu tooɔɔn, siegi zu ti menini la ga Pɔle ɣa bɔezu ti vɔ Alame wooi zu. Pɔle ɣeni ti ma:

³ «Nɔun, ná ga Zuifui ta, sɔlooge Taalese, Silisi yooi zu, kele gè kulasui woge taa wolai nii zu, gè kalagi zɔɔ Gamaliyele yeezu, nii a ke gè vile gi-memewolani ta-lɔgi ɣweegai vɔlu ga ɣiteɣite. Sèbezegeni gola GALA ná-fai zu, eɣevelei wo la za.

⁴ Gè kidaaleve vele niinei nii ma nuiti woinzeɣe eyesu saai da zeeli tanigaa ma, gè zunuiti ta anzanuiti gili, gè da ti vili kasoi ɣa.

⁵ Zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ta totuɣiti pe ta zoo ɣeezu ga nà-zeele. Gè falima zeevèiti sɔlooni vɔlo ti ya, ga é ve ade-ɣelointi Zuifuiti zea, siegi zu gè ɣeni liizu la Damase ga gè naama ɣidaaleve nuiti gili, gè va ga tiye Zeeluzalame, nii a ke gè faa zei ti ma.

⁶ Tei gè ɣeni pelei ma, màabuɣazuve Damase va, folo gaalɔgai ma ziegi zu, gaamago wozakala golai ta ɣulani geeɣɔloɣi zu, é da volo màaɣoolii zu.»

7 Gè looni zooli ma, gè wooi ta menini, é da gɛ mà: «Sole, Sole, lee vaa zu è wòinzegezu?»

8 Gè gɛni ma: «Bɛ ɔa ga de, Màligii?» E gɛ mà: «Nà ɔa gè ga Nazalɛte nui Yesu, nii è wòinzegezu.»

9 Sìɛnɔɔiti ti wozakalagi ɔaani, keɛ ti la gɛni naama nui woomenisu, nii é gɛni bɔɛzu pò.

10 Gè gɛni ma: «Màligii, lee ɔa nà ke?» Màligii gɛ mà: «Wuzegɛ, è li Damase, ta naa pɛ bo è ma, nii maanɛai ga è ke.»

11 Tɛi wozakalagi naa ma voloi gàazuɔoleni, sìɛnɔɔiti ti sòni zèei va, ti li ga ze Damase.

12 Zunui ta gɛni miná, daaseigi ga Ananiase. GALA gaazuluaba nu gɛni de, é ɔloni GALA ná-tɔgi vɛ. Zuifuiti kpein ti Damase ti gɛni tɔɔɔ vagɔi wosu.

13 E vaani, é gɛ mà: «Kɛɛloun Sole, wozagɔa volu!» Gaamago nɔ, gàazuve zɛgɛni ma, gè wɛɛ ba.

14 E gɛni mà: «Ade-mɛmɛwolani ta-GALAGI yeeloge è va kaite ma yeelugɔ ga è ziimai ɔwɛɛ, è Telebo Nui vɛɛ, ta è daawooiti mɛni.

15 Da gɛɛzu ga ná-zeelei nubuseiti pɛ gaazu, é vile naama vai va, nii è kaai ta è menigai.

16 Lee vaa zu mu è nekɛsu? Wuzegɛ, è batize, da-ɔotoiti ti gba è va, è bɔɔɔ ɔaliva Màligii ma.»

17 Naa voluma, siɛgi zu gè vaani la volu Zeeluzalɛme, yeeta gè gɛni GALA falizu GALA sei vɛɛi wu sùɔili.

18 Gè wɛɛni, gè Màligii ɔa, é da gɛ mà: «Suvile, è ɔula Zeeluzalɛme va, tɔɔɛi nubusei niiti ti zeini ná, ti la woiloga pɛ da-zeele wooi ma, é vile nɔun ba.»

19 Gè gooɔaavoteni, gè gɛ ma: «Màligii, ti pɛ ti sugwɛɛni ga gè gɛa liizu GALA dɛbi vɛɛiti bu, gè da naama nuiti pili kasoi ɔa, ta gè da ti loɔa, niiti ti ɔidaaleveai è ma.

20 Anɛɛ balaa siɛgi zu ti gɛni da-zeelei Etiyɛni vaazu la, nà bɔɔɔi gè gɛni ná, gè vaani bu, nà ɔa gè gɛni makɛsu ma nu vaa nuiti ta-zegɛiti ba.»

21 Naazu Màligii gɛni mà: «Li, nà è levesu ɔoozama poun zii ɔiligiti pɔ bɛ.» »

Pɔle vili fai kasoi ɔa

22 Ti woiloni goo ma, eyɛsu é naama wooi wo. Keɛ naa voluma ti woogulani, ti gɛ ma: «À nii ɔɛɔala nui vaa! Maa la nɛɛni ga wo va ze vulua!»

23 Ti gɛni kpeei loozu, ti da ta-zegɛiti pili ya, ti da fufiligi wuzegɛ geezuve.

24 Kɔɔɔfulubai devei veeni ga ti lɛ ga Pɔle kɔɔlaɔai zu, ti gaazaɔa ga kpakɔi, nii a ke ti kwɛɛ lee vaa zu nuiti ti bainsu ɔani tɔun daalɔɔma.

25 Tei ti ɣeni gilizu ga ti va doɣa, Pɔle salaɔusu ɣundiɣii ɣaazaɣani, é ɣe ma: «Zobo feeve wo ya ga Wɔlɔme nu loɣa, nii ná-tukpɔi ɣaa la de vɔlɔ leveni?»

26 Salaɔusu ɣundiɣii naa menigai ma, é liini é ɣe kɔɔɣfuluɔbai ma: «Lee ɣa è vaazu keɛzu? Zunui nii ɣa ga Wɔlɔme nu.»

27 Kɔɔɣfuluɔbai vaani, é ɣe Pɔle ma: «Bo mà, da ga Wɔlɔme nu ɣiteɣite?» Pɔle ɣe ma: «Ungo.»

28 Kɔɔɣfuluɔbai ɣe ma: «Wali wola ɣa nɔn gè kula, gè va ɣe ga Wɔlɔme nu.» Pɔle ɣe ma: «Nɔn, sɔlɔɔge su.»

29 Zɔiti ti ɣeni gaazaɣasu ga kpakɔi, naati ti benɔ ba. Kɔɔɣfuluɔbai wola luani, é kwεεgai ma ga Pɔle ɣa ga Wɔlɔme nu, tama é naa ɣiliai ga yɔlɔɣiti.

Pɔle ɣeni tukpɔɣaaleve nuiti kakala

30 Poluma zobui, tei kɔɔɣfuluɔbai ɣeni pɔ ga é naama vai ɣwεε ɣiteɣite, nii Zuifuiti ti Pɔle veelalazu su, é fiɔni, é devei ve ga zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ta tukpɔɣaaleve nu wolaiti pɛ ti ɣaale ba. Naa vɔluma é devei veeni ga ti yei ga Pɔle, é naa vilɔni ti zaama.

23

1 Pɔle wɛleni tukpɔɣaaleve nu wolaiti pɛ ba, é ɣe ti ma: «Kɛɛleaiti, siɛve GALA gaazu ga kisie vaɣɔi eyɛsu za voloi.»

2 Keɛ zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai Ananiase devei veeni naama nuiti zea, niiti ti ɣeni Pɔle ɣoba, ga ti naa loɣa daave.

3 Naama ziegi zu Pɔle ɣeni ma: «GALA ka è loɣa, sigi kolegi! Da zeini ga è ná-tukpɔi ɣaaleve ga tɔgi, è zeba è da devei ve tɔgi laalɔɣma ga ti dɔɣa!»

4 Zɔiti ti ɣeni ná, naati ti ɣeni Pɔle ma: «Da GALA ná-zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai vɔomusu!»

5 Pɔle ɣeni ti ma: «Kɛɛleaiti, gè la ɣea kwεε ga zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ve, tɔɔzei seɛve GALA seɛve zu ga: «Mina woo ɣɔu wo da-nubuseiti ta-ɣundiɣii ma.»»

6 Tei Pɔle kwεeni ga kpɔgi ɣilazuve ɣa ga Saduseyeinti, gilazuve ɣe ga Falizieinti, é woɔɣulani tukpɔɣaaleve nu wolaiti saama, é ɣe ma: «Kɛɛleaiti, ná ga Falizien, Falizien ta ná-doun zunu ɣa ga ze, kitogi é zèa ɣɔveiti buzeɣe vai zu saai ya, naa maavele ɣa za tɔkpɔɣaalevezu la.»

7 E naama wooi wogai ma, maaɣaali lɔɔni Falizieinti ta Saduseyeinti zɔɣɔzu, bebei ɣaaɣwεeni su fele.

8 Tɔɔzei Saduseyeinti ti ɣeni bosu ga ɣɔveiti ti la wuzεɣea saai ya, geezuɣeela la ná, ta zenvu la ná, Falizieinti ma ti laave naama vaiti pɛ da.

9 Kpɔe wolai leveni, Falizieinti pɔ pele tɔ kalamɔin tanigaa ti wuzεɣeni, ti maaɣaali vili su, ti ɣe ma: «Gi la zunui nii zɔ

ḡou nɔpɛ kaazu. Be ɟa é kwɛɛ ni zenvui ta ɟa kpɔɛai pɔ, ba geezuɟeelai ta ɟa kpɔɛai pɔ?»

¹⁰ Kpɔɛi zuwɔɔloni, kɔɔɟulubai ɟeni luazu ga nuiti ti mina Pɔle vaa, é devei veeni salavusu bulu gila zea ga ti yei ti Pɔle ɟula ti zaama, ti leɛ la kɔɔlaɟai zu.

¹¹ Naama yee bidii, Maligii ɟulani keɛma Pɔle ve, é ɟe ma: «Zɛbezeɟe, é ɟea ga nà-zeelei Zeeluzalɛme, keni balaa è ɟe ga nà-zeelei Wɔɔme taazuve.»

Zuifuiti ta-yaavai Pɔle laalɔɟma

¹² Poluma voloi sobuzobu wolai, Zuifuiti tanigaa ti yaavai ɟilini, ti ɟona ga tanɔpɛ ge mina daami wo ba kpɔɔle, keni ta Pɔle vaana pɛ.

¹³ Zɔiti ti naama yaavai beteni, ti mɔinni nu vuunaanigɔ (40) ma.

¹⁴ Ti liini zalaɟa ɟula ɟundiɟiiti pɔ be ta totuɟɔiti, ti ɟe ti ma: «Gi minazeɟeve, gi ɟona ga gi la ani nɔpɛ pokɔɟɔga, ni gi la de Pɔle vaani.

¹⁵ Wa balaa mu, à zoloo faa ɟila ma wa tukpɔɟaaleve nu wolaiti, wo bɔɛ kɔɔɟulubai vɔ, ga é va ga Pɔle wo vɔ, eɟe wa ɟe ná-fai wuuɔɛtesu ga pagɔ. Goun, gi ɟevele betevɛ naama zie su ga é va ɟe é zeeli, gi paa.»

¹⁶ Keɛ Pɔle daabei yaavai naa zuɟwɛɛni, é liini kɔɔlaɟai zu, é suɟula Pɔle ma.

¹⁷ Pɔle salavusu ɟundiɟi gila tolini, é ɟe ma: «Li ga zunu loungoi nii kɔɔɟulubai vɔ be, faa ɟa kisu ga é bo naa ma.»

¹⁸ Salavusu ɟundiɟii naa liini ga zunu loungoi kɔɔɟulubai vɔ be, é ɟe ma: «Kasɔɟa nui Pɔle ɟe gè va ga zunu loungoi nii è vɔ, faa ɟa kisu ga é bo è ma.»

¹⁹ Kɔɔɟulubai zunu loungoi zoni zeei va, é lii la, ti maaɟelesa ge leve, é ɟe ma: «Lee ɟa è pɔ ga è bo mà?»

²⁰ Naa gooɟaavoteni, é ɟe ma: «Zuifuiti ti zolooge ma ga ti va è vɔ be ga è Pɔle leve tukpɔɟaaleve nu wolaiti pɔ lina, eɟe ta ɟe ná-fai wuuɔɛtesu ga pagɔ.

²¹ Keɛ mina woilo ti-woo ma, tɔzei tanigaa ta ti zaama ta mɔin nu vuunaanigɔ (40) ma, niiti ti minazeɟeai, ti ɟona ga ti la daami woga ba kpɔɔle, ni ti la de Pɔle vaani, ti ɟevele betevɛ na, da nɔ ɟa niina, ti è bɔunsu ga è va bu.»

²² Kɔɔɟulubai beni zunu loungoi va, é li, keɛ é naa laa maabakpani, é ɟe ma: «Mina bo nu nɔpɛ ma ga è vaave è niima vai wo mà.»

Ti Pɔle leve fai masagi Felikise ma

²³ Naa voluma, kɔɔɟulubai ná-salavusu ɟundiɟi felegɔ lolini, é ɟe ti ma: «À salavusu unfelegɔ (200) ɟevele betɛ, ta soo bize zalavusu vuulɔfela (70), naa vɛɛ kpɛɛn vili nu unfelegɔ (200) va, za bidii nɔ leɛi laavuusiei ma, wo li Seezalee.

²⁴ Kēni balaa wo sooiti faagē Pōle vε, naa g̃a a kε é zeeli zou zεve g̃undiḡii Felikise ma ga pagō.»

²⁵ Ná-sevei zu wooi g̃aa, nii é kēeni:

²⁶ «Kelode Lisiyase g̃a é ná-tuḡḡ gooi laazeelizu ná-nu vago wolai zou zεve g̃undiḡii Felikise ma.

²⁷ Zuifuiti ti zunui tēi soni, nii gè tevesu è ma, ti g̃enina paazu, eyesu gè zoloo ná ma, ga salavusui bulugiti ti kula ti ya, gè kwεεgai ma ga toḡa ga Wōlōme nu.

²⁸ Tēi gè g̃eni pō ga gè so ungi g̃wεε, gè liini la ta-lukpōḡaaleve nu wolaiti kakala.

²⁹ Gè peteni ga ta peelalazu, é vile ta-lōgi ma vaiti ba, kele é ḡula naa volu, é la faa ḡili kologoloni, nii nu a paa su, ba nu a ḡili ma vaa zu.

³⁰ Kele nui ta ḡōi vεa ga yaavai ḡilive ma ga ti paa. Naa g̃a é kea, gè la ná maabōunsu, gè tevega è ma, gè maalōḡ nuiti deve ga ti va è vō bε, ti baazaḡa ná.»

³¹ Tēi salavusuiti ti naama levei zōlōni, ti Pōle zegēni ga kpidii, eyesu ti zeeli Antipatili.

³² Poluma zobui, ti ḡaleni ma kōlaḡai zu, ti zε soo bize zalavusuiti zea, ti li ta naati.

³³ Ti zeelii ma Seezalee, naati ti sevei veeni zou zεve g̃undiḡii ya, ti Pōle lεε la.

³⁴ Sieḡi zu é beni la ga sevei ḡala, é Pōle ḡaazaḡani naa zegεzuvε ma. Tēi é kwεeni ga naa zegεvε Silisi ḡovii ma,

³⁵ é g̃eni naa ma: «Nà è woomeni, sieḡi zu è maalōḡ nuiti ti vaazu la.» E devei veeni ga ti make naa va Elode ná-masa pelei wu.

24

Pōle maalōḡ vai zou zεve g̃undiḡii Felikise ma

¹ Folo lōlugō volu ma, zalaḡa ḡula ḡundiḡi wolai Ananiase, ta totuḡōiti, naa vεε laavaawo gila ba daaseigi ga Tεεletule, ti yeini Seezalee. Ti zeelini zou zεve g̃undiḡii Felikise vō bε, ti baazaḡa ma ga Pōle laalōḡ.

² Ti naa lolini, Tεεletule ná-kpōεzuguḡulai lōzeini ḡani: «Ee, ḡá-nu vagoi Felikise, è zaala g̃a gi ziilei daazeelii zu la, ta falibo pagōi niiti ti zōoi zu, gi naati sōlōga ga da-ḡima wotii maavele.

³ La da ga yeedεḡalalai pε su, ta adε pε gi da-vaa bōḡōi wuuḡwεε.

⁴ Kele gi la pō ga gi è lēbi zeini ada ḡilagi, naa g̃a é ba, soma da-nu vagoḡai zu, è woilo gi-woo ma yeedεḡala buḡako laawu.

⁵ Gi kaave ga zunui nii g̃a ga debulusa nu wola nubuseiti saama, toḡa kpōei lōzu Zuifuiti pε zōḡōzu eteai zu ná pε, toḡa é ga Nazalēte ḡalabo nuiti ta-lotuḡōi.

⁶ E ḡaabaani vōlō ga é GALA sei vεlei ḡōzō, tama gi so. [Gi g̃eni pō ga gi ná-tukpōi ḡaaleve, eḡevelei ḡá-lōgi la.

⁷ Kελε kooɣfulubai Lisiyase vaani ga maaɓaai, é kula gi ya,
⁸ é devei ve ga gi va, gi gá-ɓaazaɗai la è ɔɔ bε.] Da ɓoɗɔi
 gaazaɗa, è naama vaiti kwεε niiti gi ti-ma ɓaazaɗai wosu è ma
 ga daaloɗɔ.»

⁹ Zuifuiti ti vaani bu, ti ɗε ma zekana niima vaiti ti la.

Pɔle ná-goozuɗulagi

¹⁰ Zou zεve ɗundigii yeeleteni Pɔle ma ga é ɓɔε, Pɔle kpɔei
 zεfeni, é ɗε ma: «Gè kwεeni ga kaite da ɗa è tukpɔɗaalevezu
 gá-yooi zu, naa maavele ma ná vaazu ná-goozuɗulagi wosu è
 ma ladalai pε su.

¹¹ Da ɓoɗɔi da zoo è poluɗula ga é la dε leveni folo puugo
 maazu felegɔ (12) va, gè lεeni Zeeluzalεme GALA dεbi vai ma.

¹² Nu la kàani GALA sei vεlei wu, ɓa GALA dεbi vεleitɔ bu,
 ɓa taazuve gi va da maagaali ɗε ga nu, gè va nuɓuseiti buzeɗe
 kpɔeleve vaa ma.

¹³ Niima nuiti ti la zooga ti va gaama ɗila kpala dεε naama
 vaiti su, niiti ti màaloɔzu ti zu.

¹⁴ Nii gè kwεeni naa ɗa ga, ná gi-mεmεwolani ta-GALAGI
 lεbizu ga kidaaleve vele niinei, nii ti ɗεεzu ma, gaagwε vεlei.
 Nɔn, dàave naa pε da, nii sεvεai tɔgi zu ta GALA goo wo nuiti
 ta-zεvεiti su.

¹⁵ Kitogi ɗa zèa, é lo GALA ba, naama ɗitogi ɗa ɓalaa ga tɔnɔ,
 ga gɔvεiti ta wuzeɗe saai ya, telebo nuiti ta telebotala nuiti.

¹⁶ Naa ɗa é ba, ná ɗaabaazu kele yeenɔpε ga peelalazu nɔpε
 ge mina ɗε bà ná-kisiei zu, GALA ta nuiti gaazu.

¹⁷ Naa ɔlu kona mɔinmɔin tevegai ma, pàave ga gè faaɓoɗɔi
 ɗε ná-zou zu nuiti bε, ta gè zalaɗa ɗula, gè fe GALA bε.

¹⁸ Názu ɗa ti kàani la GALA sei vεlei ma ɗoizuve, kpegai ma
 ga ná-ɗade fai pε kε, bebε la ɗeni kɔba, zɔngɔ la ɗeni ná.

¹⁹ Kεle Zuifu tanigaa ti zεɗeai Azi, naati ka ti va ti pète, tiya
 mu ka ɔlɔ maa ɗεa nεeni ga ti va ti ɓaazaɗa è ma, ni faa ɗa ti
 ɗisu nɔn daaloɗɔma.

²⁰ Ni naa laade, zɔiti ti vε, naati ti dεena nii nɔpε ti kaai ga
 pèlalazuve, siεgi zu gè ɗeni la tukpɔɗaaleve nu wolaiti kakala.

²¹ Kεni, ni ti yiiɗaawanave mà, tɔɔzei naama wooi va gè boni
 kpaun ti zaama ga: «Kitogi é zèa gɔvεiti buzeɗe vai va saai ya,
 naa maavele ɗa za tukpɔɗaalevezu la wo ɗakala.» »

²² Tei Felikise ɓoɗɔi faa ɗiteɗite kwεε é vile kidaaleve vele
 niinei va, é ku loni ma dε, é ɗε ti ma: «Siεgi zu kooɣfulubai
 Lisiyase vaazu la, ná da-vai wuuveε niina.»

²³ E devei veeni salavusu ɗundigii ya ga é make Pɔle ma
 kasoi ɗa, kεle é mina da ga naa wola ɓata, ta é mina pele leve
 naa ná-nui tanɔpε tuɗɔ ga ti va faa ɗε bε.

²⁴ Ku gʒeni fele naa voluma, Felikise vaani ta anzai Dulisile, nii é gʒeni ga Zuifui ta. E nu leveni ga ti va ga Pòle, é woiloni naa woo ma, é vilé kidaalevei va Yesu Kilista ma.

²⁵ Kελε tεi Pòle gʒeni bɔezu, é vilé telebodai va, ta bɔɔzɔgi, naa vεε tukpɔi va é vaazu, Felikise luani gola, é gʒe Pòle ma: «Gula volu de, voloi ná yeegʒgʒala vago zɔɔ da, ná è loli niina.»

²⁶ E ki gʒeni ba ga Pòle gʒa wali veezu zea, naa gʒa é keeni é gʒeni naa lolisu da valafala, é da yepe pɔ.

²⁷ Ti yeni naa zu kona felegɔ leve, naa voluma ti Felikise maavalibo ga Pòlisiyuse Fesetuse. Tεi Felikise gʒeni pɔ é Zuifuiti ziima vai gʒe, é Pòle yeni kasoi gʒa.

25

Pòle wooɔula vai masagi Seezaal ma

¹ Siεgi zu Fesetuse folo savagɔi gʒeni la zooi unda, é zegeni Seezalee, é le Zeeluzaleme.

² Zalaɔa gʒula gʒundigʒiiti ta Zuifuiti ta-nu wolaiti ti vaani pɔ, ti baazaɔa ma ga Pòle laalɔɔ.

³ Ti gola maanεeneni ga naa gʒe ga faabɔɔɔ wola ti ve, é Pòle leve ti ma Zeeluzaleme. Ti yaavai zeini Pòle luɔɔ ga ti paa pelei zu.

⁴ Fesetuse ti wooɔaavoteni ga Pòle gʒa kasoi gʒa Seezalee, naa voluma tɔ bɔɔɔi toɔa galesu ma fala.

⁵ E gʒeni ti ma: «Zɔiti ti ga nu biingiti wo zaama, naati ti vile pòlu, gi li, ni zunui nii faa gʒologolo keeve, ti maabaazaɔa la.»

⁶ Fesetuse folo lɔsava ba folo puugɔ nɔ gʒeni ti va Zeeluzaleme, é yei volu Seezalee. Poluma voloi, é zeini tukpɔɔaalevezuve, é devei ve ga ti va ga Pòle.

⁷ Siεgi zu naa vaani la, Zuifui niiti ti zegeni Zeeluzaleme ti yei Seezalee, naati ti gʒakuni ma, ti da maalɔ ga faaba golaiti, nii tiya bɔɔɔi ti la gʒeni zooga gaama gʒezεgʒeze bo su.

⁸ Pòle woozuɔulani, é gʒe ma: «Gè la faa nɔpe gaazani Zuifuiti ta-lɔgi ma, ta GALA sei vεlei ma, anεε masagi Seezaal balaa ma.»

⁹ Tεi Fesetuse gʒeni pɔ é Zuifuiti ziima vai gʒe, é gʒeni Pòle ma: «Da pɔ ga é li Zeeluzaleme, ade pe ade ye ná da-lukpɔi gʒaaleve gʒazu, é lo niima vai va?»

¹⁰ Pòle gooɔaavoteni, é gʒe ma: «Ba-o, ná loni ve masagi ná-tukpɔɔaalevezuve, ve gʒa ná-tukpɔi gʒaalevezu ná. Gè la telebotala vaa nɔpe keeni ga Zuifuiti, egʒevele da bɔɔɔi è naa gʒwεeni la.

¹¹ Ni ná ga sɔba nu, baa ni gè faa gʒologologe, nii soloogai saai ma, gè la gʒeleni nɔun saa vai va, kele ni gaama nɔpe ge la niiti ta-baazaɔai zu, nii ti bosu ga ze, zobo ge la nu nɔpe zea ga é nɔun fe ti ya. Ná wooɔulazu masagi Seezaal ma, gè suɔula ma.»

12 Siegi zu Fesetuse ta nu wolaiti ti beni la ga un pee bɔɔɔ va, é Pɔle woɔɔaavoteni, é ɔe ma: «È woɔɔfulaa Seezaal ma, naa ɔa é ba, keni niina é li nɔ ti Seezaal ɔakala.»

Pɔle lo fai Agelipa ta Belenise ɔakala

13 Ku ɔeeni fele, naa vɔluma masagi Agelipa ta Belenise ti vaani laaliizu Fesetuse ma, Seezalee.

14 Tei é ɔeni ku ɔeezu ná fele, Fesetuse Pɔle ná-fai leeni ga masagi, é ɔe ma: «Felikise zunui ɔila zege ve kasoi ɔa.

15 Siegi zu gè liini la Zeeluzalɛme, zalaɔa ɔula ɔundigiti ta Zuifuiti ta-lotugiti ti baazaɔani ga daalɔɔ, ti ɔe gè ná-saa vai leve.

16 Gè ɔeni ti ma: «Wɔlɔme nuiti ti la da ga nui zaa vai levea nɔ, ni ti la ma nui loni maalɔɔ nuiti kakala, ti va lukpɔ ta naati é woozuɔula.»

17 Naa ɔa é keeni ti vaani ve, gè la ku ɔili toni ma, poluma zobui nɔ gè zeini tukpɔɔaalevezuve, gè devei veeni ga ti va ga zunui naa.

18 Gè ɔeni ɔisiezu ga kpɔɔɔɔɔiti ta vaazu maalɔɔzu ga faaɔaaza golaiti, kele naa la ɔeeni.

19 Nii baagi é ɔeni ti yɔɔɔzu, naa ɔeni nɔ ga fai tanigaa ti vilɛgai ta-ɔala pelei va, ta zunu ɔila nii daa ga Yesu, nii é zaani, tama Pɔle ɔeezu ma toɔa vulua.

20 Gè peteni ga gè la zooga deve nɔpe seɔezu naa ɔeɔala vai zu, naa ɔa é keeni, gè Pɔle ɔaazaɔani, ni toɔa pɔ ga é li Zeeluzalɛme, ti ná-tukpɔi ɔaaleve miná.

21 Kele Pɔle woɔɔfulani niina masa golai ma, é naa ɔwee faa loo ná-fai zu, gè deveve ga ti make ba kasoi ɔa eyesu gè teve Seezaal ma.»

22 Agelipa ɔeni Fesetuse ma: «Nà balaa ná pɔ gè zunui naa woomeni.» Naa ɔe ma: «Lina da goomeni.»

23 Poluma voloi Agelipa ta Belenise ti leeni tukpɔɔaaleve velei wu lebiya wolai zaama, kɔɔɔfulubaiti ta taazuve nu wolaiti ti ɔeni ti vɔlu. Fesetuse devei veeni ti va ga Pɔle.

24 Naama ziegi zu Fesetuse ɔeni ma: «Masagi Agelipa ta wɔigi pe wo gi ɔoba, zunui nii é wo ɔakala, nii ɔa Zuifuiti ti ma vebe wolai vaani, ti baazaɔa mà ga daalɔɔ Zeeluzalɛme ta taai nii zu, ti da bain, ti ɔe zunui nii maa la mɔ neeni, é va ye vulua.

25 Nɔun gè kaave ga é la faa ɔaazani, nii nu a paa su, kele tei to bɔɔi é woɔɔula masa golai ma, gè ɔisieve ga solooge ga gè teve naa ma.

26 Kele tama faa ɔiteɔite ge la ná, nii ná seve ná-faa zu masa golai ma, naa ɔa é kea gè toliga wo ɔakala, kele da ɔiteɔite é ɔakala, masagi Agelipa, naa ɔa a ke ada bena ga gaazaɔa, gè ɔe kwee nii gè vaazu sevezu.

²⁷ Tɔɔzei toɔɔa bè ga kelegɛletala va ga gè kasoɔa nu leve, ni gè la soɔi ɔulani keɛma, nii é laani unma.»

26

Pɔle ná-goozuɔfulagi masagi Agelipa ɔaazu

¹ Agelipa ɔeni Pɔle ma: «Kpɔɔi ɔa é ya, da zoo è woozuɔfula.» Pɔle yeemaaleni, é woozuɔfula, é ɔe ma:

² «Ee, masagi Agelipa, gòla undaanɛɛɛɛ ga gè woozuɔfula é ɔaazu, é vile naama vaiti pɛ ba, nii Zuifuiti ti daazu unma.

³ Tɔɔzei da bɔɔɔi è Zuifuiti keɛ vaa vɔlɔmaiti kwɛɛ kala, ta ta-bɔɛzuɔfulaiti. Nà è maanɛɛɛɛzu soma kae, è yiilɔɔ, è woilo gòo ma.

⁴ Zuifuiti pɛ ti siɛ velei ɔwɛɛ, kaite kɛai ma ga buzeɔe niinegi nà-nubusɛiti saama, ma un ge da ma ga Zeeluzalɛme taazuɛ.

⁵ Kaite ti kwɛɛni, tiya bɔɔɔi ni ta pɔ ta zoo ti naama zeele wooi ve, ga gè nà-eteai ɔɛɛɛ è zoloo kpɔɔi naa ma, nii ná-fai wola baai ada-GALA pelei ma, naa ɔa é ga Falizieinti ta-bɔɔi.

⁶ Niima ziegi zu ti va ga ze tukpɔɔaalevezuɛ, tɔɔzei kitogi naa va, nii é zèa minazeɔegi zu, nii GALA ge keɛni ademeɛwolani bɛ,

⁷ ada-woloda puugɔ maazu felegɔiti (12) pɛ kitoge naa laazeeli vai va, ti da GALA dɛbi ma vaa zu kpidi vɛɛ folo va. Ee, masagi Agelipa, naama ɔitogi maavele ɔa Zuifuiti ti màalɔɔzu su!

⁸ Toɔa ɔale mu! Wo la laani da ba ga GALA ka zoo é zenvui ve gɔvɛiti zea vɔlu?

⁹ Nɔun nà bɔɔɔi gè ɔisieni dɛ ga keni gè leve ga pele goi ma zii pɛ, gè wuzeɔe Yesu Nazalɛte nui laaseigi laalɔɔɔma.

¹⁰ Naa ɔa gè keɛni Zeeluzalɛme, zobogi nii gè sɔlɔɔni zalaɔa ɔula ɔundigɔiti zea, gè lo naa ma, gè da kidaaleve nui ma mɔinmɔin pili kasoi ɔa. Ni a la ɔena ga ti zaa vai leve vai, gè ɔeni vɔɔpɛɛzu ba ga ti maanɛɛɛɛ ga ti za.

¹¹ Gè ɔeni levesu siɛ mɔinmɔin su GALA dɛbi veɛiti pɛ bu, ga gè ɔeni faa zeizu ti ma, gè bɔi ti la ga ti ɔɛɛ ta-ɔidaalevei va, nà-ziiɔulai lateve pele ma ti laalɔɔɔma, gè ɔeni liizu gè da ti zo wɛɛn laaiti su.

¹² Naa ɔa gè yɛni su yeeta, zalaɔa ɔula ɔundigɔiti ti valini mà ga ta-zobogi gè li Damase.

¹³ Ee, masagi, gè yɛni pelei zu, folo bekpegi gè wozakalagi ɔa, é zeɔe geegɔlɔɔgi zu, é da volo gi-maagoolii zu ga siɛɔɔɔiti, ma zezei levegai foloi nɔnɔi va.

¹⁴ Gi pɛ gi looni zooi ma, gè wooi ta mɛnini, é da bɔɛ pɔ Alame wooi zu, é da ɔe mà: «Sɔle, Sɔle, lee vaa zu è wɔinzeɔeɔe? Da bɔɔɔ maawanazu ga da bɔɔɔ lɔɔna ani ɔaazɔbagiti ga.»

¹⁵ Gè ɔeni ma: «Bɛ ɔa ga dɛ, Màliɔii?» Màliɔii ɔe mà: «Nà ɔa gè ga Yesu, nii è wɔinzeɔeɔe.»

16 Kεε wuzege, è lo gɔgɔiti ga, mazɔɔ gè gɔlaa è ve kelema, nii a ke gè è ge ga nà-botige nui, è da zeele wooi wo nuiti ma ga è kàave, ta è naama vaiti bo ti ma, niiti gè vaazu ti leezu ga de mɔnɔ.

17 Nà è unmɔɔ Zuifuiti ma ta zii giligiti, niiti gè è levesu ti zaama.

18 Nà è levesu, nii a ke è ti-gaazuveti sege ma, è ti gɔla kpidii zu, ti va wozakalagi ga, è ti gɔla Setana ná-zobogi wu, ti va GALA pɔ, nii a ke ti zuvaaye ga ta-gotoiti ta ti tɔnɔ zɔɔ vɔɔma, ta niiti ti jadegai ga kidaalevei maavele nɔn ma.»

19 Masagi Agelipa, naa ga é keeni, gè la zooni gè va gele kulakelamai naa zu vai va, nii gè sɔɔni, é gɔla geegɔlɔgi zu.

20 Kεε gè tɔzeini de, gè daazeeli Damase nuiti ma, naa voluma Zeeluzalame nuiti, naa ga é zeelini Zudee yooi zu nuiti pe ma, gaabela ga zii giligiti, gè gɔni geezu ti ma, keni ti zie velei maavalibo, ti gidaaleve GALA ma, ta ti keewotiiti ke niiti ti zoloogai maavalibogi ma kai ta-eteai zu.

21 Naa maavele ga é kea Zuifuiti ti sɔgai GALA sei velei wu, ti ge ti paa.

22 Kεε GALA kpaave nɔn maazu, é yega su za zeeli zaagaza, nà ve mu, gè da zeele wooi wo bolomadɔgɔiti ta seizumaanegiti ma. Niima gè bosu, naa la ga faa gili nɔpe, keni nii GALA goo wo nuiti ta Moizeni ti boni ga daa ga zeeli.

23 Naa ga é keeni Kilista a la bɔɔ, ta é ge ga nu mɔungi gɔveiti saama, é wuzege, naa voluma é kizo fai ma wozakalagi laazeeli de Zuifuiti ma, è lefa zeeli zii giligiti balaa ma.»

Masagi Agelipa gisu vai

24 Tei è gɔni bɔezu ganu, Fesetuse bainni la, é ge ma: «È litige, Pɔle! Da-vaagwe golai gana é bologfa!»

25 Pɔle googaaivoteni, é ge ma: «Ba-o, nà-nu vago wolai Fesetuse, gè la litini. Wooi niiti gè ti wosu, ta ga gaama bɔei, gè ti woge balaa ga gimalai.

26 Tɔn vɔɔ masagi Agelipa bɔgɔi niima vaiti sugwee, naa ga é keezu gè la bɔezu pɔ ga ineine, dàave da ga niima vai tanɔpe ge la gɔeni zeemazu, tɔzei ti la gɔeni ga dɔɔguzu va.

27 Masagi Agelipa, è laave nei GALA goo wo nuiti gooiti da? Nɔn, kisuɔalage ga è laave ti la.»

28 Agelipa gɔni Pɔle ma: «Da-gisiei zu, su la mɔ goozani, è kè ga keletien!»

29 Pɔle ge ma: «Subugani ba sugoozani, nà GALA falizu ga da gila nɔ laade, kele zɔiti pe ti gooi menisu za, wo pe wo ge ga kèvele, é gɔla gili galui niiti polu!»

30 Naa wogai ma, masagi ve-o, zou zève gundigii ve-o, Belenise ve-o ta zɔiti pe ti sei woni ti goba, ti pe ti wuzegeni.

³¹ Siēgi zu ti ɣeni ɣulazu la, ti ɣeni ɣeezu ɔɔɔ ma: «Zunui nii la faa nɔpe keeni nu a paa ma vaa zu, ɔa é va vili kasofa ma vaa zu.»

³² Agelipa ɣeni Fesetuse ma: «Ni zunui nii la ɣeni woogulani masagi Seezaal ma, nu a la yeebe ba.»

27

Pole lii vai Wolome

¹ Tei ti beni ga deve ga gi le batoi zu, gi li Itali yooi zu, ti Pole ta kasofa nui taɣiligaa veeni masagi Oguste ná-salaɔusu bulu kundigii ta ya, nii daaseigi ɣeni ga Zuliuse.

² Gi leeni Adelaɔite batoi gila su, nii é ɣeni levesu bato losuɔeti Azi yooi zu, gi liini. Alisetaake ɣeni gi va, Maseedɔine yooi zu nu ɣeni de, ná-taazuɔe ga Tesalɔnike.

³ Poluma voloi gi zeelini Sidɔn. Tei Zuliuse ɣeni ga nu ɔɔɔ Pole ɔe, é vaani bu ga naa li ɔɔɔlaiti pɔ be, é kpɔba zɔɔɔ ti ya.

⁴ Gi zegeni miná, gi da zie ga Sipele ɣake ɣobu velei, tɔzei fiilei ɣeni gi laaɣomisu.

⁵ Siēgi zu gi Silisi ta Panfili ɔolodɔi buɔeni la, gi zeelini Miila, Lisi yooi zu.

⁶ Salaɔusu ɣundigii Alegezandili batoi gila kaani miná, é da li Itali, é gi le naa zu.

⁷ Folo mɔinmɔin daawu gá-batoi la ɣeni ziezɔ valafala, gi wola ɔɔɔni, gi va zeeli Kenide taai ɣobaɔe. Tei fiilei la ɣeni keezu gi va li miná velei, gi leveni ga Salemɔnee velei, gi leve Kelete ɣake ɣobu velei.

⁸ Gi leveni naama ɣake ɣobuɔe ga kpalai nɔ, eyesu gi zeeli adaɔe ta naa laasei ge ga «Bato losu vaɔɔi,» Lasee taai ɣobaɔe.

⁹ Yeeɣɣala mɔinmɔin ge leveni ɣana, bato zu ziei ɣeni liizu ga wola ɔaa, tɔzei zugi ma ziegi leveni niina. Naa ɣa é keeni, Pole ɣeni ti ma:

¹⁰ «Bɔɔlaiti, ná kaazu ga ni ada ɣena ade siei nii wo nɔ ti, faa zuɣologolo mɔinmɔin ka ɣeezu ga batoi ta suɣasɔi, kele ada balaa ade undaa ɣa ɣe é vili.»

¹¹ Kele salaɔusu ɣundigii laani bato ɔize nui ta bato kee nui la, é leve Pole wooi va, é ɣeni bosu.

¹² Naa voluma tei bato losuɔe la ɣeni vani ga nu samai leve ná, nuɔusei ɔɔɔzu zolooni ma ga gi zege ná, ni toɣa zoo ɣeezu gi zeeli Fenikise, Kelete bato losuɔe nii gaavotegai lekɔema nu yeezazuɔe folo liizu velei ma, ta lekɔema nu ɣuɔezuɔe folo liizu velei ma, nii a ke gi samai leve miná.

Fiile wolai lokoleve vai kpolodɔi ɣa

¹³ Lekɔema nu yeezazu velei viile goi vaani fee, ti ɣisieni ga ti yiima vai laazeelia ti ɔe, ti kɔlu ɣapɔgi ɣulani ziei wu, ti li ga zie zaama yooi Kelete ɣoba velei.

14 Kele su la gɛni ɔoozani, fiile nɔi nii daaseigi ga «Wulakilɔn,» naa lokoleveni zie zaama laai maazu.

15 Fiilei batoi zefeni ya, naa la gɛni zobo sɔbɔni fiilei ma, gi bɔɔɔ yeni zea, ɛ da li ga giye.

16 Gi leveni zie zaama you goi ta ɔoba, daaseigi ga Keloda. Tei ɛ gɛni gi tago maalɔɔɔfuzu, gi ɔaabaani kele gi kein koi mazɔɔɔ.

17 Ti tɛai ma batoi zu, ti kpɔba vele ɔaizieni, ti batoi zaamaɔili ga galuiti. Tei ti gɛni luazu ga ɛ mina vili naɔae munɛmunɛgi zu, ti fiile zuzo segei yeini, naa ɔa ɛ keeni ti bɔɔɔ yeni fiilei ya, ɛ da li ga giye.

18 Poluma voloi, tei fiilei gɛni batoi wo la niikpisu, ti nɔ-kasɔi ɔilazu vilini ya kpolodei wu.

19 Foloi zavasiei, ti batoi bize zɔɔlaiti pilini ya kpolodei wu ga ti bɔɔɔ yeeiti.

20 Folo mɔinmɔin daawu nu la mɔ gɛni foloi ta somideɔfaii kaazu. Fiilei gɛni liizu ga zeeɔaaba nɔ kenein, gaabelasu kito nɔpe ge la mɔ gɛni gi ve, ga gá ye vulua.

21 Suɔoozani niina gi la daami wosu, Pɔle wuzefeni nuɔuseiti saama, ɛ ge ma: «Wo petega, bɔɔlaiti, ga maanɛni ga wo woilo ɔɔo ma, ade mina zeege Kelɛte, naazu ade ɔea ɔizosu niima maanɔɔi ta faa zuɔologologi nii ma.

22 Kele nà wo lenɛsu niizu ga wo zebzezege, wo tanɔpe ge la valaga zenvui ma, keni batoi nɔ ɔa ɛ ɔologolosu.

23 Za kpidii GALAGI nii gè zea ta gè debizu, naa ná-geezuɔeelai gila maaɔuɔave bà,

24 ɛ ge mɔ: «Pɔle, mina lua, tɔɔzei keni è lo feya Seezaal ɔaazu, tɔ vɔɔ ka GALA ge è-zieɔɔɔiti pe kaliva è ma, tanɔpe ge la zaa.»

25 Naa ɔa ɛ ba, à zebzezege mu, bɔɔaiti, tɔɔzei nɔun daave GALA da, ga velei bogai la mɔ, zekana ɛ ɔeezu la.

26 Kele keni de ade vili ya zie zaama laai gila su.»

27 Nii gɛni ga kpidi puugɔ maazu naanisiei (14), fiile wolai da li nɔ ga giye Meeditelanee bolodei ɔa, kua zaamai bato bize nuiti ti gaaɔaani ga gi maaɔuɔa kakei ta va.

28 Ti kɔɔɔ galui vilini ziei wu, ti ka ga buɔoozave ga metele vuusavagɔ maazu lɔfela (37). Gi va lago li poun, ti pili mɔnɔ, ti ka ga metele vuufelegɔ maazu lɔsava (28).

29 Kele tei ti gɛni luazu ga batoi mina loɔa kɔtuiti ba, ti kɔlu ɔapɔ naanigɔ vilini batoi boga vele, ti bala ga wozai seɔema vai.

30 Tei bato bize nuiti ti gɛni pɔ ga ti vela, ti ɔula batoi zu, ti kein koi vileni ziei ɔa, ege ta ge liizu poun ga ti kɔlu ɔapɔgiti pili velela vele.

31 Pɔle gɛni salavusu ɔundigii ma ta salavusuiti: «Ni niima nuiti ti la yeni batoi zu, wo la mɔ ɔizoga.»

32 Salaʋusuiti ti kein koi ma ɟaluuti teveleveni naazu, ti be ba, é loo bu.

33 Wozai seɟe ma la yɔɟɔzu, Pɔle ɟeni nubuseiti pe tenesu ga ti daamii wo, é ɟe ti ma: «Za ɟa ga folo puugɔ maazu naanisiei (14) wo da maaɔungi wo, wo la de daamii nɔpe boni.

34 Nà wo maanɛnɛzu deɟemu ga wo daamii wo niina. Naa wola zolooge wo ma, nii a ke wo ɟula ve, naa voluma à la dà: Wo tanɔpe undɟai ɟila kpalaa ge loa ya.»

35 E naa wogai ma, é bului zɛgeni, é mamagi ve GALA be ti pe gaazu, é galeɟale, naa voluma é tɔzei ga mia.

36 Zɔiti pe ti zɛbezɛgeni, ti tɔzei ga daamii woga.

37 ɞei kpein gi ɟeni batɔi zu, gi ɟeni ga nu unfelegɔ puulɔfela maazu ɔzita (276).

38 Ti daamii wogai ma, ti ɔaa kpe, ti ta ɟulani batɔi ɟasɔi ma, moloɔi da ga beleeɟi, ti da naa vili kpolodei wu.

39 Siɛgi zu woza seɟeni la ma, ti la ɟweesu ɟaani kakei va, ti weleni, ti zie bekegi ta vete ta ma naɟaɛgi, ti ɟeni ɟeezu, ni ta zoo ti zɔ batɔi va miná velei.

40 Ti kɔlu ɟapɔgiti ma ɟaluuti teveleveni, ti naati ze ziei wu, ti yeebe gaamago bato ɔize aniiti ba. Ti fiile zuzo seɟei wuzɛgeni, ti te, ti da li ga kakei ma vele.

41 Kele ti zigani naɟae sigigi gila ba, nii kpolodei ma veinfein felegɔi gaaleai ba yɔɟɔzu, ti bata ná. Uelave batani ba kpe é la ɟeni niikpisu, voluzuve da ɟaleɟale ga kpolodei ná-zeeɟaabaai.

42 Salaʋusuiti ti zolooni ma ga ti kasɔɟa nuiti pe paa, naa ɟa a ke ta mina ye lasesu, é va vela.

43 Kele tei salaʋusu ɟundigii ɟeni pɔ ga é Pɔle ɟizo, é la ɟeni vaani bu, ti va naama vai ɟe. E devei veeni ga zɔiti pe ti zoogai lasesu, naati ti vili ziei ɟa mounpa, ti kakei mazɔɔ.

44 E ɟe zɔiti ti zeɟi gulu zɛveiti ma, ɔa batɔi ma bulukpulugiti ma. Uele ɟana ese pe ge kakei maazɔɔni la ga pagɔ.

28

Pɔle ɟeai ma zie zaama yooi zu daa ga Malete

1 Gi ɟulaai ma faaɔaagi laawu, gi kwɛeni ga zie zaama yooi naa laasei ka ga Malete.

2 Ná nuiti ti yeezeini gi wu ga pagɔ, ti abu wolai ɟaazoni, ti gi pe toli ga gi ɟɔle, tɔzei tonai ta kɔlei ɟa é ɟeni vaazu ga gola.

3 Pɔle kpataɟalagi ta ɟaaleeni ba ga é pu abui ɟa, kele abui liegi maavele ma, peɟaali ɟila ge ɟulani su, é so zeei va.

4 Ná nuiti ti kaalii ɟaai ma zɛleni Pɔle yeei va, ti ɟeni ɟeezu ɔɔɟɔ ma: «Gaama zu zunui nii ɟa ɟe ga nu va nui ta, kulaa nɔ ɟa feya faa ɔɔii zu kpolodei wu, gaamanɔ ada-ɟalagi ná-tukpɔi la vaani bu, é va ye vulua.»

⁵ Kελε Pōle kaalii vōbeni abui zu, é la vōlō ma zoolε nōpe gaaḡaani.

⁶ Naama nuiti ti ḡeni ná maaḡōunsu, é ḡeni ti ḡisu ga ti Pōle ḡa zeei ve, ḡa é loo é za gaamanō. Tεi ti lēbini maaḡōungi naa zu, ti la faa ḡōu nōpe kaani, é va ḡε ga Pōle, ti-ḡigi valiboni, ti da ḡε ma: «Galagi ta ve de.»

⁷ Ná ḡobave zie zaama yooi naa ma nu wola mōungi daaseigi ga Pubiliuse ná-kpeleiti ti ḡeni ná. E yeezeini gi wu ga neεnεgi, é gi laazuveε folo savagō laawu.

⁸ Pubiliuse keεḡε ḡeni zeeḡezu, kōlōkpadimai ta kelendεgi ḡa é ḡeni ba. Pōle lēeni pō ḡε, é GALA fali ḡε, é yeela ma, é balo.

⁹ Naa vōluma, seeḡe nui niiti kpein ti ḡeni zie zaama laai zu, ti vaani balaa, tama ti pe ti vāloni.

¹⁰ Ti unfema wola veeni gi ve, gi liizuve nii pe é ḡeni ga gi ḡεḡema ani, ti naa pe feeni gi ve.

Pōle zeeli vai Wōlōme

¹¹ Alu savagō leveni pe gi va le Alegezandili ḡatoi gila su, nii é samai ḡεeni zie zaama laai zu, ḡatoi naa laaseigi vōlūve ḡeni ga «Gala felegōiti ti ga yoogiti.»

¹² Gi zeelini Silakuse taazuve, gi ke miná ga folo savagō.

¹³ Gi zegeni miná, gi da li ga kake ḡobu velei, eyesu gi zeeli Legio. Poluma voloi lekpeḡa velei nu yeezazuve viilei lokoleveni, gi keeni ga folo felegō gi va zeeli Puzōle.

¹⁴ Gi kidaaleve nuiti tanigaa ḡaani miná, ti gi maanεnεni ga gi dōḡḡō ḡila ke ti va. Uele ḡana gi zeelini la Wōlōme.

¹⁵ Wōlōme ḡidaaleve nuiti ti gi-maawoo menini, ti vile pele ma gi laḡomisū eyesu ti va adave ná laa ga Apiyuse Lōḡḡōi, ta ve ná laa ga Wεen Laazu Uεle Savagōi. Siegi zu Pōle ti ḡaani la, é GALA mamani, naa vōluma iḡō ge lōni.

¹⁶ Siegi zu gi zeelini la Wōlōme, ti vaani bu ga Pōle ye ḡōḡō vele wu, salavusui gila ge da wele ma.

¹⁷ Folo savagō levegai ma, Pōle Zuifuiti ta-lotuḡōiti tolini ga ti ḡomi ta naati. Siegi zu naati ti vaani la pō ḡε, é ḡeni ti ma: «Kēeleaiti, gē la faa ḡologoloni ada-nubuseiti ma, gē la ademeḡewolani ta-vaa vōlōmai ta ḡologoloni balaa. Anεε naa ve, ti sōni, ti pili kasoi ḡa Zeeluzalēme, ti kula miná, ti fē Wōlōme nuiti zea.

¹⁸ Naati ti begai ma ga nā-faiti buuḡete, ti ḡeni ḡεεzu, ti pīle, tōzei ti la ḡeni nōun sō kaani, nii soloogai nu va vaa ma.

¹⁹ Kεle tεi Zuifuiti ti la ḡeni vaazu naa wu, keε ḡeḡeḡe ge la ḡeni ná keni gē woḡulani masagi Seezaal ma, naa la bosu ga wōin ḡa mà ga gē nā-nubuseiti maalō.

²⁰ Naa ḡa é kea gē toligi wogai la ga ade ḡa, ade yepe é vile naama vai va, tōzei Izelayele ná-kitogi maavele ḡa za gē vōlōḡōi nii zu la.»

21 Zuifuiti ti googaavoteni, ti gɛ ma: «Gi la seve zɔɔɔni, é va zege Zudee yooi zu da-vaa zu, gi-gɛeloin gila kpalaa ge la vaani, é va da-vaa ɲɔu wo gi ma.

22 Kεε wain gɔa gi ma ga da bɔɔɔi è da-gɛisiei le ga giye. Nii é ga kalagi naa è vɔɔɔɛai ba, gi kwεeni ga aɔe pε nuiti ta wuzegɛzu daalɔɔɔma ga gola.»

23 Ti ku gɛli toni ga ti gɔmi. Naama voloi zeeliai ma, ti vaani pɔ bε, ti mɔin, é leve ma mɔungi va. E zo sobui ma eyεsu kpɔkɔi zeeli, Pɔle bɔeni ti vɔ, é ná-kalagi wo pelei le ga tiye: E GALA ná-masadai ma wooi laazeelini ti ma, é Moize ná-tɔgi zu woiti segeni ta GALA goo wo nuiti ta-bɔeiti, é gaaɔa kele ga é ti-gɛgi lati, é lo Yesu ná-fai va.

24 Tanigaa ti laani gooi la, zɔiti ti la kεeni pε ti va la da.

25 Siegi zu ti gɛni zegezu la Pɔle vɔ bε, tiya letele ti la gɛni zolooni faa gɛla ma, Pɔle niima gɛisie gɛlagi woni ti ma, é gɛ ma: «Gaama gɛni Zenvu Nadagai ya, siegi zu é gɛni bɔezu la wo-mεmewolani pɔ ga GALA goo wo nui Ezayi maaɔele, é gɛni ti ma:

26 «Li, è gɛ niima nubuseiti ma:

wa la woilo nɔ,
kεε wo la faa gaaɔaa pε.

Wa la wεε nɔ,
kεε wo la wozaɔaa pε.

27 Tɔɔzei niima nubuseiti ti gɛa ga kigaaza nuiti,
ti bɔɔɔ woizubɔɔba, ti yeevεε gaaazu,
naa gɔa ke ti gaaazu mina wozaɔa,
ti-woiyegɛiti ti mina faa mɛni,
ti-yii mina faa gaaɔa,
ti va gale ma pɔ,
nii a kε gè va ti gɛɔε.»

28 Pɔle gɛni ti ma volu: «À kwεε mu ga kizo fai nii GALA ge fea, daa gana zeelizu zii gɛligiti ma, naati mu ta woilo ma.»

29 [Pɔle naama wooi wogai ma, maaɔaali wolai yeni Zuifuiti zɔɔɔzu, ti da li.]

30 Pɔle kεeni ga kona felegɔ pelɛi naa wu, nii é segeni. E gɛni yeezeizu nuiti pε bu ná, niiti ti gɛni vaazu pɔ ga ti ka.

31 E gɛni GALA ná-masadai ma vai laazeelizu, é da kalagi wo, é vile Maligɛii Yesu Kilista ná-fai va ladalai zu, faa nɔpε ge la gɛni kpeteveni naa va.